Emmanuel Roblès

Anotimp zbuciumat

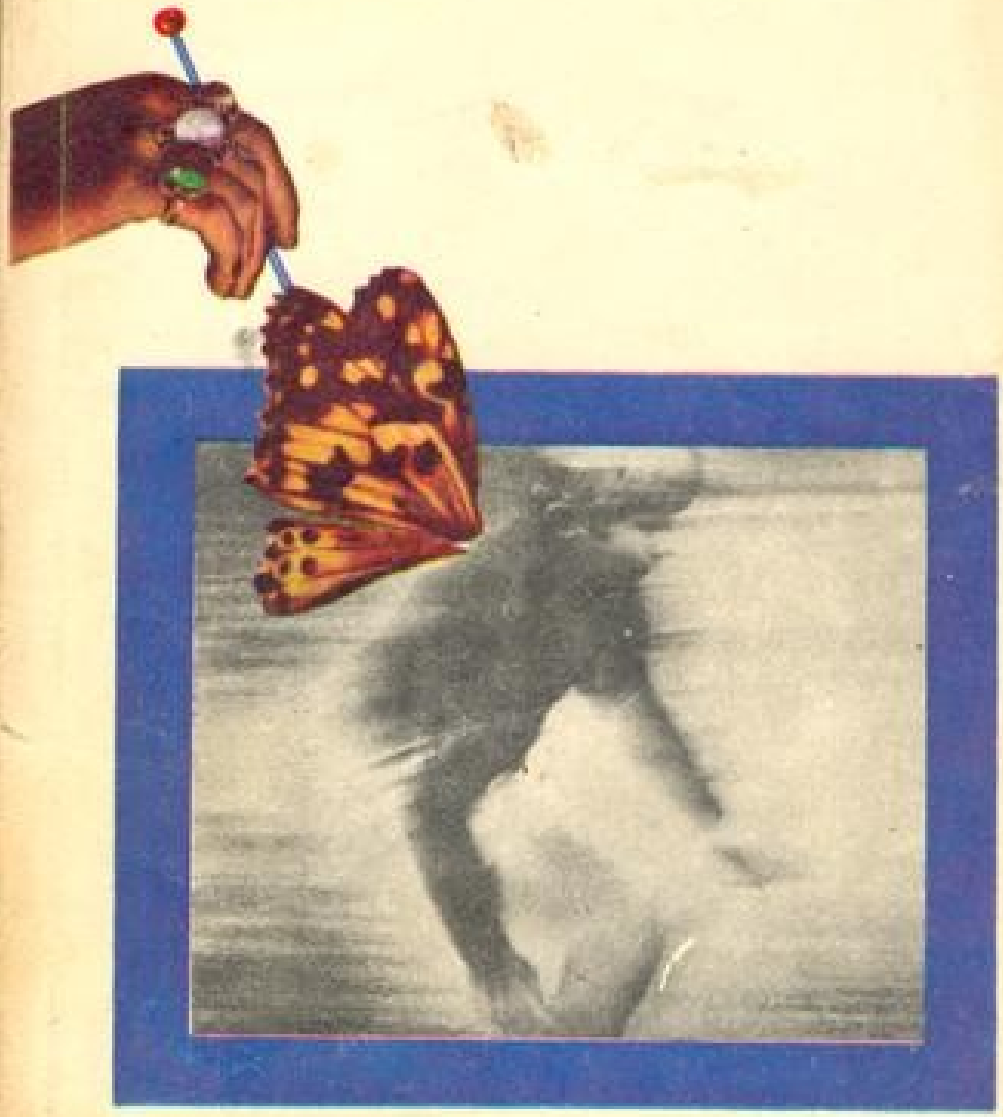

Editura Eminescu

EMMANUEL ROBLÈS

Anotimp zbuciumat

174

În româneşte de Rodica Savopol

EDITURA EMINESCU
1980

Cuprins

Partea întîi NEGUSTORUL DE MIERE 6
I 7
II 16
III 24
IV 33
V 43
Partea a doua DOAMNA QUINSON 54
I 55
II 64
III 71
IV 81
V 91
VI 101
Partea a treia VERONIQUE 109
I 110
II 120
III 124
IV 130
V 141
VI 149

Lui Pavel şi Jaqueline Macek

Iată că vine vara, înverşunatul anotimp...

APOLLINAIRE

Partea întîi
NEGUSTORUL DE MIERE

I

PRIN FEREASTRA CU DRAPE-riile întredeschise îl vedeam pe Khader, rîndaşul arab, care ieşea din grajd şi traversa curtea cu felinarul în mînă. Mişcîndu-l, umbrele începeau să joace, iar silueta omului se proiecta pe zid dominată de masa rotundă a turbanului. Cîntece de fonografe — fonografele acelea de epocă cu pîlnia de forma unei campanule — îmi dădeau impresia unei mulţimi de păsări ciripind în noaptea de iulie pe tonuri foarte înalte. Cînd aţipeam, conştiinţa mi se strecura în afara lumii reale şi plutea în ritmul acelor lente fîlfîiri de aripi. Cu toate acestea, nu reuşeam s-adorm, în timpul după-amiezii fusesem la scăldat cu doi prieteni. Alunecasem pe o stîncă acoperită cu o spumă miloasă şi mă rănisem la umăr. Sufeream. Dar poate că şi foamea era una din cauzele care îmi întreţinea insomnia. Băile de mare îmi aţîţau întotdeauna pofta de mîncare, o poftă pe care masa uşoară de seară n-o putuse potoli. În fiecare an, atunci cînd zilele erau frumoase, mergeam împreună cu prietenii să ne zbenguim la poalele stîncii Pointe-Blanche, în golful ocupat azi de port. Pe atunci mai exista încă fortul Sainte-Therese, care marca limita bazinelor. La poalele sale, un golfuleţ adăpostea nişte bărci de agrement şi cîteva „lamparos” cu etrava ţanţoş alungită într-un fel de corn, ca o provocare adusă mării.

Cîte ore nu petrecusem acolo înotînd, plonjînd, alunecînd printre îngrămădirile de stînci smulse falezelor,

coborînd în măruntaiele unei epave, aceea a unui mare; vas italian cu pînze, care, încă înainte de război, luase foc şi fusese scufundat acolo. Mergeam de asemenea să explorăm şi celălalt versant al Pointe-i, acolo unde perechi de îndrăgostiţi veneau noaptea să se scalde dezbrăcaţi. Şi căutam uneori pe nisip urmele frumoaselor trupuri de femei care se dăruiseră în bătaia vălurilor şi care ne populau imaginaţia. Dacă urcam spre oraş pe versantul zis „la Cueva del Agua" (Grota apei), ne opream la izvorul rece ca gheaţa ce curgea la jumătatea pantei, sub un clanţ de stîncă, şi mîncam mlădiţele acelea tinere de portulaca pe care Hermes le recomandase lui Ulise convins că-l vor apăra de farmecele lui Circe. Eram dealtfel un fel de Ulişi ai acestor coaste, Ulişi adolescenţi stăpîniţi de aceeaşi curiozitate întreprinzătoare faţă de misterele lumii. Şi uneori ne întorceam acasă străbătînd portul, oprindu-ne în faţa acelor mici cafenele împodobite cu scene de coridă, cu flori de muşcate şi vase de pămînt în formă de cocoşi. Pe ţărmul de pămînt bătut, pescarii aprindeau focuri sub nişte căldări imense, ca pentru un ritual barbar. Adesea cei care se întorceau seara aduceau nişte creaturi ciudate care ne fascinau cu ochii lor cruzi.

Universul nostru era marea, făcea parte din existenţa noastră, ea ne inspira aproape toate planurile şi ne grăbeam să o regăsim ca pe un hotar fericit dintre două zone, cea a dependenţei şi a constrîngerii de o parte şi cea a indisciplinei anarhice, de alta.

Deodată, am auzit-o pe mama apropiindu-se de uşă. Nu aveam decît două încăperi şi mama locuia în camera din faţă care servea şi de bucătărie. Ascultam. Nu încăpea îndoială, venea să mă vadă. Cum din cauza căldurii mă culcasem gol, am tras în grabă cearşaful şi m-am acoperit pînă la bărbie, nu din exces de pudoare, dar ca să-mi ascund umărul rănit. Atunci cînd mama se întorsese de la spălătoria unde lucra, în centrul Oranului, nu observase că-mi ţineam braţul sting strîns lipit în dreptul cordonului,

poziţie în care rana nu mă deranja atît. Poate că, preocupată de vreun gînd, nu bănuise nimic despre starea în care mă aflam sau poate că nu observase nimic din cauza luminii slabe pe care o împrăştia lampa noastră de petrol şi mă temeam acum să nu-mi descopere rănile. Ar fi ghicit fără doar şi poate că nu mă dusesem la căminul acela de zi patronat de biserică pe care noi îl numeam „patronaj” şi la care mă înscrisese, încrezătoare în vigilenţa vărului ei primar, abatele Porteno. La drept vorbind, nu mai puneam de mult picioarele la asociaţia aceea de binefacere şi exceptînd perioada de şcoală, dispuneam singur de întreaga mea libertate fără nici un control.

Mama a împins cu grijă uşa camerei. Părul, pe care-l purta strîns într-un coc, îl desfăcuse deja ca pentru noapte. Cum a descoperit că nu dormeam, a venit să se aşeze lîngă pat pe o ladă care-mi servea de scaun. Aşezată în camera de alături pe cuptorul îmbrăcat cu faianţă roşie, lampa ne lumina de departe şi pieziş cu un fel de pîlpîire, fapt care, în situaţia în care mă găseam, îl consideram în favoarea mea. Ce s-o fi întîmplat? Eram îngrijorat. Să-mi fi observat oare abatele Porteno absenţa? Chiar şi aşa, mă îndoiam totuşi că ar fi prevenit-o pe mama. Îl cunoşteam, îi ştiam lealitatea, ar fi încercat mai întîi să stea de vorbă cu mine. Dar, la o asemenea oră, vizita mamei era neobişnuită şi dealtfel, relaţiile noastre se limitau de obicei la foarte puţine lucruri. Nicicînd nu ne-am făcut adevărate confidenţe, niciodată n-a existat între noi vreo deschidere sufletească. În afara grijii pentru cele ale gurii, nu împărţeam nimic şi uneori' mi se părea că sîntem unul faţă de celălalt aidoma a două trenuri care se încrucişează. Pîndeam. Se aşezase în aşa fel încît o vedeam din profil în oglinda cea veche, cu rama mîncată de carii, singurul nostru lux. Purta o cămaşă de noapte foarte largă, lungă pînă la glezne, a cărei unică podoabă era un mic guler răsucit, strîns de un şiret.

Lumina îi mîngîia faţa şi i se oglindea în ochi. Se uita la mine fără însă ca privirea să i se oprească cu adevărat asupra mea. Părea, în penumbra aceea că „pluteşte” dinainte-mi. O clipă am crezut că este bolnavă sau că era pradă vreunei slăbiciuni. Ştiam care îi era spaima: să piardă chiar şi numai o zi de lucru, deoarece aceasta era de-ajuns ca să ne agraveze dificultăţile. Era să-i pun întrebări, cînd a început să vorbească cu glas reţinut, de parcă se temea să nu fie auzită din locuinţa vecină.

— Ai mîncat destul?

Întrebarea m-a neliniştit mai puţin prin ceea ce exprima ea cu adevărat decît prin jena pe care încerca s-o ascundă. Am intuit că nu era decît un preludiu, că trebuia să „mă prind”, cum ziceam noi, de aceea am murmurat un „da” circumspect. A urmat o nouă aşteptare. Îmi amintesc de un miros puternic de amoniac provenind de ia grajd şi de la unicul closet care, în fundul curţii, era folosit de toţi locatarii, şi-mi mai aduc aminte că întreaga noapte părea murdărită de duhoarea aceasta.

Stăteam mai departe sub cearşaful meu observînd-o pe mama îmbrăcată în inuzabila ei cămară da noapte, pe care o mai păstra încă împreună cu alte cîteva obiecte, şi care toate făcuseră parte din trusoul ei de pe vremea cînd fusese la mînăstirea de la Sidi-Bel-Abbes, unde stătuse pînă cînd împlinise optsprezece ani. La vîrsta aceea, dealtfel, pe cînd tocmai se pregătea să se călugărească, nu ştiu ce dramă de familie a constrîns-o să-şi întrerupă noviciatul.

Tot de la grajd ajungeau pînă la noi şi zgomotele făcute de caii care loveau pămîntul cu copita. Aceste zgomote au rămas multă vreme legate de emoţia nopţii aceleia.

— Ascultă, a zis mama cu acelaşi glas şoptit, ce ai zice dacă...

Cu amîndouă palmele sprijinite pe coapse, a ezitat să-şi continue gîndul, şi eu am fost cuprins de nerăbdare.

— Ei bine?

— ... dacă m-aş recăsători?

Ce s-ar fi putut răspunde? Expresia „a ţi se tăia respiraţia” a îmbrăcat în cazul meu adevărata sa semnificaţie, adică vreau să spun că n-am respirat timp de cîteva secunde, de parcă aş fi încercat să prind în mine ecoul acestei fraze şi, dincolo de cuvinte, să-i descopăr sensul profund. Dar nu, înţelesesem bine! Idiotul de mine! Trebuia să admit dintr-odată că mama era o fiinţă care se deosebea de cea pe care mi-o închipuisem, o insulă necunoscută căreia abia îi descoperisem ţărmurile! Crezusem pînă atunci că rămăsese neabătut credincioasă amintirii acelui tată pe care nu-l cunoscusem, căci murise cu trei luni înainte de naşterea mea, amintire a cărei putere emotivă ne însemnase viaţa amîndurora. Stupoare! Totul se destrăma, totul se prăvălea şi, în noapte, semănînd cu acele lovituri de tîrnăcoape care se aud la demolările clădirilor, copitele cailor care continuau să tropăie agravau impresia aceea de frîngere, de dărîmare, de năruire interioară.

Aştepta, îmi pîndea răspunsul. Asta era, întîlnise un străin, se gîndea să fie nevasta lui! Se vedeau probabil de multă vreme, se întâlneau undeva! Şi eu nu ştiusem nimic! Nu ghicisem nimic, nu presimţisem nimic! Nu bănuisem nimic. Nimic! Mama mea a putut să-mi ascundă o parte atît de mare din fiinţa ei! Da, se poate zîmbi, aveam reacţia unui soţ înşelat! într-un amestec de desperare şi furie, înţelegeam acum că nu ştiam nimic despre fiinţa care era cel mai strîns legată de viaţa mea. Discerneam pentru prima oară ironia monstruoasă a icebergurilor despre care învăţasem că îşi ascund de fapt sub ape partea cea mai importantă din masa lor! Iată! Mama era ca o insulă de gheaţă! Şi nu cunoşteam decît partea de deasupra, atît de albă, atît de suavă, atît de pură! M-am lăsat brusc pradă zbuciumului meu sufletesc, am protestat, am refuzat un astfel de proiect

considerîndu-l absurd, insuportabil. Fără să ridic vocea din cauza tuturor acelor ferestre ale vecinilor deschise în noapte ca şi a mea, vorbisem pe un ton de vehemenţă pasională, şi agitîndu-mă m-am ridicat scoţînd astfel la iveală umărul zdrelit în căzătură.

— Păi puiul meu, n-am făcut decît să te întreb!

Nu-mi plăcea să-mi zică „puiul meu”, genul acesta de dulcegării mă scotea din sărite. Stătea dreaptă, cu mîinile încrucişate, aşezate pe genunchi, şi am văzut în privirea ei o expresie de îngrijorare. Mi-am întors brusc obrazul spre zid şi tapiseria lui cu flori mîncată de umezeală. Mama m-a mîngîiat atunci uşor pe cap, ca pentru a mă linişti, a mă încuraja, voind poate să-mi arate că renunţa.

Apoi s-a sculat, s-a dus să caute lampa şi a revenit cu pasul domol, însoţită de-un cerc de lumină proiectat pe plafon.

— Ce ai acolo?

Nu era un ton înduioşat, deşi arăta o uşoară îngrijorare. L-am interpretat imediat conform obsesiei mele: „Vezi, părea să spună, eu nu pot să te cresc singură, ar fi nevoie de o mînă de bărbat”.

— S-a întîmplat pe cînd mă jucam cu mingea. Am căzut.

— Dumnezeule, a murmurat ea plecînd lampa spre mine în dreptul frunţii.

— Nu-i nimic!

— Cum nu-i nimic?!

— Am pus apă oxigenată!

Noi foloseam apa oxigenată pentru răni, cataplasme cu muştar pentru guturai, şi sulfatul de sodiu pentru toate celelalte. (Exagerez, bunica mea, originară din Andaluzia, ne lăsase toată farmacopeea ei bazată pe plante, insecte şi unele organe animale. Îmi amintesc că vindecase repede furunculul unei vecine cu o cataplasmă făcută din viespi rase şi strivite în piuliţă. Şi nu mai vorbesc despre un sirop respingător dar eficace, pe care îl pregătise

pentru mine dintr-un amestec de ceai de ierburi de leac şi o fiertură de melci. În ceea ce o privea pe mama, ea refuza să folosească astfel de reţete.) Pe cînd întindea mîna şi-mi pipăia delicat cu vîrful degetelor carnea, am adăugat cu un fel de furie:

— Şi nici măcar nu doare!

Poate a înţeles că voiam să dovedesc ce băiat îndurător şi puternic sînt, tocmai contrariul unui papă-lapte, cînd de fapt strigătul deziluziei, al neputinţei şi al revoltei mele erau mai puternice decît durerea fizică. Cum — cu sprîncenele încruntate — îşi continua examinarea, mi-am tras peste mine cearşaful cu un gest violent. S-a ridicat încet, a plecat cu un oftat, lăsînd în urma ei uşa larg deschisă. Să fi fost o scăpare? Un fel de a-şi arăta abdicarea? Sau gîndul de a nu lăsa între noi un obstacol material în momentul acesta de criză? Tindeam spre o astfel de interpretare, înclinam să dau acestei uşi largi deschise sensul unei înţelegeri pe care de fapt nimic nu va reuşi s-o micşoreze. Gîndul acesta însă nu putea atenua sentimentul de înfrîngere care mă copleşea şi mă simţeam, ca aplecat peste marginea unui puţ, spectator la propria mea cădere şi rostogolire peste mine însumi şi spre nesfîrşit.

De parcă nimic grav nu s-ar fi petrecut între noi, mama, aşezată la masa din încăperea vecină, a început să numere banii. Făcea lucrul acesta în seara zilei în care primea salariul; clădea stive de monezi în vederea cheltuielilor — una pentru chirie, una pentru hrană, una pentru îmbrăcăminte şi una, în cele din urmă, pentru cărbune.

Aşezată în faţa ei, pe masă, lampa îi lumina chipul, îi aducea străluciri în păr şi cum lăsase fitilul in jos, pentru a economisi petrolul, flacăra aceasta lipsită de putere o izola într-un fel de ceaţă luminoasă, în afara oricărei lumi reale. Descopeream pentru prima oară că era foarte frumoasă, cu faţa slabă, dar de o puritate perfectă şi am

încercat sentimentul că fiecare dintre noi a comis o înspăimîntătoare eroare.

*

A doua zi, cînd m-am trezit, am auzit-o vorbind în spaniolă cu păstorul de capre care trecea din uşă in uşă, în timp ce toată turma lui era culcată în mijlocul curţii. Ascultam vorbele mamei, surprins să constat la ea o oarecare bună dispoziţie. Aşa încît ea cea pe care o credeam atît de puţin complicată se dezvăluia plină de secrete!

Cînd a venit timpul să plece, s-a comportat ca de obicei, a aruncat cenuşă peste jăratic, ca la întoarcere să mai găsească focul aprins, apoi s-a arătat preocupată de umărul meu şi m-a sfătuit să mă îngrijesc. Şi ca de obicei, m-a îmbrăţişat, m-a sărutat scurt pe obraz, cu vîrful buzelor. Nici cea mai mică aluzie la scurta noastră discuţie din ajun. Rămas singur, mi-am zis că şi eu păstrasem tăcerea asupra acestui subiect, că şi eu mă străduisem să par natural, in ciuda amărăciunii. Vom începe oare de aici înainte să ne comportăm ca doi adversari care se pîndesc şi-şi ascund cu grijă jocul? Poate că protestele mele au determinat-o să renunţe la proiectul acela! Poate că am convins-o cu-adevărat! Poate chiar azi va declara pretendentului ei că nu va acţiona împotriva voinţei mele! Nu ştiam nimic despre omul acela şi totuşi fiinţa mea întreagă îl respingea cu totul, cu o ardoare aproape sacră! Şi gîndurile mele se învârteau toate neîncetat, în jurul lui, ca un stol de păsări mici, răpitoare, crude, bătăioase, gata de atac!

După ce mi-am făcut patul şi am dereticat prin casă, a trebuit să văd de apă. Aveam sarcina ca în fiecare dimineaţă, să aprovizionez gospodăria cu apă, şi umpleam la pompă două ulcioare care se abureau lîngă sobă, în penumbră. Khader înhăma animalele la tomberon şi ca de obicei am schimbat cu el, în arabă, interminabile saluturi. Copiii chitaristului orb care locuia într-o cameră

în dreapta locuinţei noastre începuseră deja să scâncească, iar muştele bîzîiau vesel în soare prin faţa uşilor grajdului. Era ziuă, una din acele binecuvântate zile de vară clocotind de lumină, în curând prietenii mei vor veni să mă caute şi scurtând prin faleze, vom ajunge repede la Pointe-Blanche.

Gol-puşcă în hîrdăul pe care-l foloseam şi pentru spălatul rufelor, începusem să-mi fac toaleta fără să mă pot servi de braţul sting. Închisesem uşa şi trăsesem perdelele ca să nu-i atrag la ferestre pe copiii din curte. În ce mă privea, nu eram câtuşi de puţin stânjenit de aceste prezenţe, dar soţia brutarului Parra protestase într-o anume ocazie, spunînd că nu mai eram tocmai un copil.

Aveam intenţia ca împreună cu prietenii mei să explorăm o încăpere a epavei scufundate, cea mai puţin accesibilă, plină de tot felul de lucruri. Nu era prima tentativă şi pînă acum nu ne reuşise nici măcar una, dar lucrul acesta ne dădea fiori puternici. Cu toate acestea, în bucuria mea se strecura ceva aidoma unei imperfecţiuni. Îmi dădeam destul de bine seama că n-ar fi trebuit s-o las pe mama să plece fără să-i fi spus ceva ce trebuia rostit. La urma urmei, nu era sigur că avea un pretendent, şi întrebarea ei putea doar să spună că ea ar fi avut intenţia să se recăsătorească *numai dacă i s-ar fi ivit ocazia*. Oare lucrul acesta nu schimba aspectul problemei? În timp ce mă săpuneam, şi-mi plăcea să mă acopăr tot de clăbuci, mă convinsesem că nuanţa aceasta era importantă şi că nimic nu era compromis încă. M-am simţit uşurat dintr-odată la gîndul acesta şi viaţa şi-a recăpătat pentru mine întreaga ei magie, stăpîneam din nou fiecare cîtime a ei, era aici, în toată bogăţia ca şi grădina aceea din tapiseria noastră, cu o nesfârşită multiplicare a plantelor sale cu inflorescenţe în formă de corimbe şi cime, domeniu fabulos în care toate dorinţele arzătoare, toate speranţele, toate năzuinţele se împlineau.

II

NU L-AM AUZIT IMEDIAT PE prietenul meu Fred bătînd la uşă. Nu el era cel pe care-l aşteptam dar, de îndată ce-a intrat în cameră, cu ochii pe jumătate închişi ca să se obişnuiască cu penumbra, văzîndu-mi umărul a şi decretat că nu voi putea participa la atacul contra agentului de poliţie Ortega. Fred avea alura aceea hoţească a pisicilor vagaboande şi aceeaşi privire galbenă, de o infailibilă perspicacitate. Am protestat. Se luase hotărîrea fără mine. Nu se putea aştepta? îmi plăcea o aventură atît de bogată în peripeţii, mai ales în aceste momente de tensiune, dar Fred vedea că mă foloseam cu greu de braţul stîng, or afacerea era delicată, cerea fiecăruia stăpînirea completă a mijloacelor de care dispunea. Cît priveşte amînarea proiectului pentru mai tîrziu, nici gînd. Într-adevăr, agentul de poliţie Ortega trebuia să fie de serviciu după-amiază, în strada Azov, stradă mărginită în parte de terenuri virane, propice unei ambuscade.

Complotam de mai multe zile în sensul acesta, exact de cînd bătrînul Brahim nu mai punea piciorul în cartierul nostru. Bătrînul Brahim era negustor de miere. Ne obişnuisem să-l privim trecînd, înalt şi slab, cu bidonul de fier în mînă, escortat de vreo 3-4 albine, foarte demn într-o *djelaba* imaculată, cu frumoasa lui barbă albă de profet

şi turbanul verde, semn că era *hagi* şi făcuse pelerinajul la Mecca.

Făcea parte dintre figurile familiare nouă împreună cu tocilarul, căprarul, negustorul de peşte, cel cu antebraţul tatuat. Îl iubeam. Cînd venea la noi, schimbam cu el în arabă frumoase formule de curtoazie care mă încîntau, pline de binecuvîntări şi slăviri întru Domnul.

Pentru că nu-i prezenta dovada că plătea nu se ştie ce taxă municipală (şi cum să fi ştiut Brahim, analfabet cum era, despre acest gen de impunere?) înjurîndu-l, agentul de poliţie Ortega, i-a vărsat într-o dimineaţă la canal, lovind cu piciorul, tot conţinutul bidonului de fier. Martorii l-au văzut pe bătrînul cel înalt acoperindu-şi faţa cu palmele înainte de a se îndepărta îndurerat la culme şi copleşit.

Scandalizaţi, revoltaţi, hotărîsem să-l pedepsim pe agentul de poliţie Ortega cu prima ocazie favorabilă. Societatea noastră, ştiam asta din instinct, se sprijinea pe o lege care dispreţuia pe învins, pe cel slab, pe sărac şi care-i refuza acestuia orice înţelegere. Or, noi eram modelaţi de morala muncitorească şi aceasta ne unea spontan împotriva opresorului, ne făcea solidari cu victima, astfel încît agentul de poliţie Ortega devenise pentru fiecare dintre noi un duşman personal, un ultragiu permanent. Scuipam uneori atunci cînd trecea. Visam să-l capturăm, să-l avem la mînă, să-l ungem cu miere şi să-l dăm pe seama furnicilor roşii, aşa cum văzuserăm în unele filme.

În timp ce ştergeam podeaua, Fred îmi expunea amănunţit proiectul său. Vorbea aproape fără să facă gesturi, cu o voce egală, uneori cu o expresie de răutate. Ideea lui? Să ne folosim de praştiile noastre, cărora le ziceam *stacks* şi pe care le fabricam noi înşine cu benzi de cauciuc late cît degetul. În circumstanţele importante le înarmam cu bile de oţel provenite de la rulmenţii furaţi de prin garajuri. În urmă cu trei luni participasem la o

expediţie de acest gen, dar, ce-i drept, cu un obiectiv mai puţin ambiţios. Ca să-i dăm de gîndit unei doamne bogate care refuzase să plătească la tariful obişnuit serviciile unui camarad (îi cărase provizia de cărbune, lucru greu şi murdar) i-am murdărit cearşafurile puse la uscat, ochindu-le de la terasă la terasă în ziua spălatului, cu bulgări de argilă muiaţi în gudron.

Cu ocazia primei reuniuni, unul dintre noi a propus să atacăm pe agentul de poliţie Ortega cu bilele de oţel, ceea ce a stîrnit o lungă discuţie. Am obiectat că în acest caz agentul ar „putea crăpa”, dar, tîrîţi de pasiune, unii şi-au bătut joc de scrupulele mele şi s-au menţinut pentru propunerea cu proiectilele dure. Alţii mai omenoşi sau mai sperioşi au susţinut teza mea în favoarea proiectilelor de tip convenţional.

Fred mi-a spus că în lipsa mea s-a optat pentru proiectilele de oţel, şi că atacul va avea ca punct de plecare o casă abandonată, refugiu ocazional pentru îndrăgostiţi şi cerşetori şi care oferea atacanţilor cele mai bune condiţii de ambuscadă şi retragere. Rău! Mi se făcea rău! Din cauza acestei indisponibilităţi pierdeam ocazia unei aventuri excepţionale. Uitasem de criza declanşată în ajun de mama. Redeveneam un animal la pîndă, o fiinţă gata de luptă, plină de forţă agresivă.

Alfred Mansano, zis Fred, era de vîrsta şi talia mea. Umbla desculţ, ca noi toţi în timpul verii, ca să lungească viaţa sandalelor. Avea scăfîrlia rasă dar purta o meşă scurtă pe frunte. Felul acesta de tunsoare era considerat necesar căci era o piedică în calea proliferării păduchilor, dar se arăta în acelaşi timp şi foarte economic. Fred era un „căpitan” care ştia să se înflăcăreze cînd era nevoie şi mai ales să aţîţe în noi amorul propriu în caz de defetism. Avea un fel de a zice zeflemitor, care biciuia obrazul, şfichiuia orgoliul: „Deci ne dezumflăm”? Mama pretindea că băiatul acesta avea totdeauna idei „macabre”, adică extravagante, iniţiative periculoase, trăsnite. Eu, care îl

cunoşteam mai bine, îi apreciam generozitatea, imaginaţia şi ceea ce era adesea oarecum puţin trăsnit în bravura sa.

În timp ce eu clăteam hîrdăul, spălam cămaşa la chiuvetă şi stropeam în cele din urmă cerceluşii şi muşcatele noastre, Fred, aşezat pe masă cu picioarele atîrnînde, nişte picioare foarte brune şi pline de zgaibe, m-a pus la curent cu planul pe care-l fixase şi care urma să se desfăşoare avînd ca punct de plecare casa în ruine. Totul era prevăzut, calculat, minunat. Îl vor pîndi pe agentul de poliţie Ortega în timpul primei sale runde care coincidea cu vremea siestei. Cartierul va fi adormit, obloanele trase. O scară găsită printre dărîmături şi cîrpită va uşura fuga prin terase.

Ascultîndu-l, îmi ziceam că tatii i-ar fi plăcut să mă vadă participînd la afacerea aceasta, într-atît eram de convins de îndrăzneala, de spiritul de aventură, de pasiunea lui pentru dreptate. Mă obseda moartea lui survenită cu cîteva luni înainte de naşterea mea de parcă ea ar fi rupt un fel de releu al vieţii mele şi i-ar fi alterat sensul. Imediat ce Fred a dispărut luînd cu sine urările mele de reuşită, am rămas descumpănit, copleşit de un sentiment de singurătate. N-am mai dat atenţie cărţilor. Umblam de la o cameră la alta fără vreo treabă, cu sufletul întunecat la gîndul că dacă mama s-ar recăsători ar atenta într-adevăr la autenticitatea profundă a existenţei mele, la misterul justificării ei. Mă simţeam ameninţat ca în visurile acelea în care zidurile se strîng făţarnic împrejuru-ţi. Oare ce va face? Care-i va fi hotărîrea după scena din ajun? Pe vremea aceea mama trebuia să fi avut vreo treizeci şi patru de ani. Cum lucra la spălătorie de luni dimineaţa pînă sîmbătă seară, după obiceiul vremii, o vedeam relativ puţin. Cea mai mare parte a duminicii, îndată după slujbă, o consacra întreţinerii locuinţei noastre, spălatului, cusutului şi uneori accepta să facă şi cîteva ore la călcatul rufelor, chemată de doamnele din

cartierul elegant. Nu pusese încă niciodată piciorul într-o sală de cinema. Se ducea în schimb din cînd în cînd la teatru, asista la spectacole de operetă ca *Baiadera*, *Contele de Luxemburg* sau la drame spaniole ca *Tempestad* sau *Măria la O*. Abia ştia să scrie şi să citească, încît s-ar fi putut crede că la mînăstirea de la Sidi-Bel-Abbes şi-a petrecut timpul doar ca să se roage sau să cînte imnurile religioase. Franceza pe care o vorbea era stricată, plină de cuvinte şi expresii din graiul nostru local sau de termeni pe care-i abătea de la adevăratul lor sens. Am dat deja exemplul cuvîntului „macabru" care, în mintea ei, califica orice extravaganţă periculoasă, în timp ce „baroc" dădea aceleiaşi extravaganţe o nuanţă de drăgălăşenie comică. Deci, dacă ar fi fost să mă iau după ea, mă puteau bîntui idei macabre sau idei baroce, la fel de puţin înţelepte în esenţa lor, dar primele puteau avea o tentă de dramă şi celelalte una de fantezie.

De felul ei era mai degrabă timidă, se pierdea uşor, mai ales cînd vînzătorii ambulanţi făceau reflexii cam tari. Era credincioasă, bineînţeles, şi de o credinţă care mă tulbura. Hristos murise chinuit ca să răscumpere greşelile noastre şi Dumnezeu care vede totul ne va judeca la sfîrşitul veacurilor. (Cînd vorbea despre religie, recunoşteam în limbajul ei formule care-mi fuseseră predate şi mie la catehism.) Pentru ea moartea nu era distrugerea fiinţei, ci o stare de pace de care beneficiază toţi acei care au suferit mult fără să se fi îndoit vreodată de perfecţiunea divină. Nu servea la nimic să-i pui întrebări mai multe ca să precizeze unele lucruri. Se eschiva sau se minuna de lipsa mea de credinţă în faţa unor evidenţe atît de simple.

Deasupra patului meu, nu departe de vechiul crucifix de familie din argint prins pe fond de catifea verde, agăţase un portret de-al tatălui meu. Acest portret, în rama sa ovală, provenea din mărirea unei fotografii prost

retuşate. Vedeam acolo un bărbat tînăr, cu ochii cenuşii, bărbie energică, gura batjocoritoare, avînd în privire o expresie destul de agresivă care îmi plăcea, atît de puţin deosebeam pe vremea aceea agresivitatea de noţiunea de virilitate şi bravură. La drept vorbind, mă încredeam prea puţin în imaginea aceasta fără adevărată forţă sugestivă, şi dacă voiam o oglindire mai fidelă a tatălui meu o găseam în mine însumi, în pasiunea aceasta oarbă pentru viaţă, în nostalgia aceea de veşnicie pe care o simţeam pulsînd în mine în ritmul propriului meu sînge.

*

După cum convenisem şi la ora fixată, cei doi camarazi cu care fusesem în ajun la scăldat, au venit să mă ia. Nu făceau parte din complotul atentatului contra agentului de poliţie Ortega deoarece Fred îşi selecţionase echipa cu grijă şi nu incorporase în ea decît băieţi absolut hotărî ţi. Şi de încredere. După părerea lui, aceşti doi băieţi erau lipsiţi de sînge rece şi nu ştiau să-şi ţină gura. Să merg oare cu ei la Pointe, pînă la epavă? Nu mai aveam poftă, într-atît eram de tulburat, dornic să rămîn singur, deşi încercam o oarecare nelinişte atunci cînd îmi scrutam sufletul cu sinceritate.

Am luat ca pretext umărul care mă durea, o noapte de insomnie obositoare şi ei m-au ascultat în tăcere, arşi de soare şi sare cum eram şi eu. M-au crezut oare? în definitiv aş fi putut să-i însoţesc fără ca aceasta să mă oblige să mă scufund cu ei, să iau parte la o acţiune prea grea. Mă priveau cu ochii lor umbriţi de gene lungi şi, stînd în picioare, în penumbră, păreau să ghicească în mine o stare de lehamite, poate bănuiau că le ascundeam ceva, că aveam un alt proiect, că preferam altă companie decît pe a lor.

— Ai să te întîlneşti cu Fred? a întrebat primul.

— Nu.

— Ce are de gînd să facă?

— Nu ştiu.

— Nu te-ai întîlnit azi-dimineaţă cu el?

— N-am ieşit.

Ajutîndu-se cu un ac, celălalt se căznea să-şi scoată un ghimpe de arici-de-mare înfipt în inelarul mîinii stingi, dar îl cunoşteam şi ştiam că în ciuda aparenţelor era foarte atent la replicile noastre.

— Bine, fie cum vrei tu.

Au plecat cu călcătura aceea elastică dată de mersul desculţ iar eu i-am privit de după perdele cum traversau curtea, şoptindu-şi între ei.

*

Spre prînz mama s-a întors ca de obicei să pregătească în grabă masa. (În general cartofi, ouă, paste făinoase, şi aproape niciodată carne.) Era obosită. In acest anotimp, femeile lucrau la spălătorie în condiţii istovitoare. Aflasem că se dezbrăcau în combinezoane, unele aproape goale, leoarcă de transpiraţie şi că intrarea bărbaţilor în ateliere era interzisă.

— Nu te-ai dus la patronaj în dimineaţa asta?

— Nu.

— Te vei duce după masă?

— Poate.

— Doar n-ai să stai închis aici!

— De ce nu?

S-a întors spre mine:

— Dar atunci ce ai?

Am privit-o în tăcere şi ea a întors ochii. Pînă la sfîrşitul mesei a persistat între noi o tulburare, în timp ce afară întreg universul ardea în văpăile soarelui.

Atunci cînd a plecat îmbrăcată în rochia ei de culoare deschisă şi încălţată cu sandale, s-a trezit în Cline o foarte veche emoţie. La moartea bunicii, aşa după cum o cerea datina, au fost acoperite toate ^oglinzile. Trecînd dincolo de durerea pe care o încercam, nu ştiu ce curiozitate m-a împins să ridic cearşaful care astupa una din ele. Ce puteam oare descoperi? Şi bineînţeles că mi-am văzut

propriul meu chip, dar pe un fond de luminări aprinse, ca un mănunchi de flăcări imobile, acelea care ardeau la căpătîiul moartei, şi viziunea aceasta, obrazul meu tulburat, văzut în *contre-jour*, aureola de foc m-au urmărit multă vreme. În această clipă am regăsit intact sentimentul care-l însoţea, un sentiment de părăsire atît de apăsător, atît de insuportabil, încît am hotărît să ies, să umblu la întîmplare, să rătăcesc singur pe străzi.

III

CĂLDURA ERA ATÎT DE MARE încît mi-am pus espadrilele ca să nu mă frigă pămîntul la tălpi. Am lăsat cheia la una din vecine aşa cum erau înţelegerile dintre noi, deoarece nu ştiam dacă mă voi întoarce înaintea sau după mama. Era o femeie fără graţie, vecina aceea, uscată, anostă, cu braţele osoase, cu obrajii acoperiţi cu puf de păr. De fapt era vorba de un bărbat, dar nici „ea”, nici nimeni' altcineva nu ştia asta. Douăzeci şi cinci de ani mai tîrziu am aflat adevărul. Pentru că bărbatul ei, un muncitor de la carieră o brutaliza deoarece nu-i făcea copil şi voia să divorţeze înşelînd-o pînă una-alta cu nişte „tîrîturi”, „femeia” se hotărîse să urmeze sfatul mamei şi trecînd peste pudoare, a mers la o consultaţie. De la prima examinare, medicul a descoperit o crudă fantezie a naturii. Şi creatura aceasta îndeplinea cu devotament toate îndatoririle unei femei adevărate, se spetea să ţină casa curată, ca o bună şi credincioasă soţie şi plîngea umilită dacă afla despre existenţa unei rivale.

Am început prin a hoinări prin cartierul arab unde îmi plăceau prăvăliile cu mirodenii, cafenelele şi muzica lor, viori şi flauturi (la unison, dar mai ales magazinele de vechituri şi comorile lor nenumărate unde ne puteam

aproviziona cu rulmenţi de oţel. Şi tot umblînd, ţinînd braţul lipit de trup ca să nu-mi trezesc din nou durerea din umăr, gîndul mi se ducea la Fred şi la camarazii care, acolo, în casa dărăpănată, erau deja pe poziţii. Tensiunea lor nervoasă nu era greu de imaginat, privirea, răsuflarea scurtă şi chiar şi apăsarea degetelor pe băţul „stack-ului”. Regrete! Zadarnice regrete!... Am coborît înapoi spre oraşul european care părea abandonat, pustiit de vreo epidemie, şi tălăngile celor cîteva atelaje care treceau, păreau că provin din chiar inima arşiţei ce mistuia pămîntul.

Am simţit nevoia imperioasă să vorbesc despre tatăl meu cu cineva care să-l fi cunoscut. Deoarece cuvintele „dacă m-aş recăsători” pronunţate în ajun de mama nu mai erau nişte cuvinte ci o frîngere în eul meu, o falie care-i usca încrederea, secătuia apa aceasta adîncă.

*

Făcînd un ocol, am ajuns la şantierul unde lucra Francisco Perez, zis Paco, despre care se spunea că suferea de alienare mintală din ziua în care, în timp ce potrivea nişte proptele în lungul unui zid, acesta s-a dărîmat şi l-a îngropat.

În timp ce mă căţăram pe scară, după ce i-am salutat pe Khader şi pe doi lucrători arabi care pregăteau mortarul, mi-am zis că acţiunea împotriva agentului de poliţie Ortega nu mai putea întîrzia. Constrîns să folosesc doar o singură mînă, mă suiam cu greu, dar atunci cînd am ajuns pe ultima platformă, şi cînd m-a zărit Paco, cu palma în formă de portavoce şi imitîndu-i pe muezini, a trîmbiţat. sosirea mea: „iată-l pe fiul lui Manuel el Rojo[1]”, prelungind după pofta inimii ultimul sunet. Unii au aclamat, am fost salutat şi eram fericit, mă umflam de mîndrie în ciuda acestei primiri puţin cam prea zgomotoase, pe care mi-a făcut-o Paco. Deci eu, da eu, aveam un tată de care în ciuda anilor oamenii îşi aduceau

[1] Manuel cel blînd (span.).

aminte. Dacă mă primeau cu simpatie, aceasta se datora faptului că cei mai mulţi dintre ei l-au cunoscut, l-au iubit, l-au stimat, admirat. Pe aceste chipuri arse de soare regăseam, veşnic neştirbită, legenda lui Manuel el Rojo, tatăl meu, acela despre care se spune că era curajos, vesel, excelent tovarăş, care a plecat şi a murit de tifos în Maroc, la Casa-blanca, la capătul pământului, victimă a unor vremuri de mizerie.

După ce mi-a strîns mîna, Paco şi-a apucat iar mistria în timp ce eu, nu departe, am rămas la extremitatea eşafodajului, în scăpărarea excesivă care mă orbea. Abia dacă deosebeam în ceaţa strălucitoare salinele de la Misserghin, Santa Cruz şi fortul său, precum şi Mers el-Kébir, peninsulă fantomă. Dar oricît de opacă era, masa aceasta luminoasă nu forma un bloc imobil deasupra oraşului şi a golfului. Tremura, ondula, părea să curgă dintr-un imens crater celest. Lumea era atît de aproape şi totuşi atît de plină de mistere, de mistere pe care nu le puteam pătrunde, iar sentimentul acestei neputinţe se îmbina cu o uşoară excitare. La rumoarea portului din care, de la locul unde mă aflam, nu puteam vedea decît extremitatea digului, se adăuga un zgomot sacadat care îmi sugera pasul cadenţat al agentului de poliţie Ortega, îndreptîndu-se sub această furtună solară spre strada Azov.

Dar Paco, cu vechea lui pălărie de paie trasă peste ochi şi fără să înceteze lucrul a început deodată să-mi vorbească:

— Cum merg treburile pe-acasă la tine?

— Bine.

— Şi maică-ta?

— Merge.

— Tot nu se gîndeşte să se recăsătorească?

— Nu

— Ar trebui să se hotărască. E încă tînără.

Ceilalţi zidari - erau trei şi-i cunoşteam pe toţi, nu prea ne ascultau cu-adevărat, dar Paco le-a atras atenţia:

— Ehei! Vorba e că maică-sa-i una din cele mai frumoase femei din Oran!

Cîţiva au fost de aceeaşi părere şi chiar am fost felicitat. Cum să primeşti un astfel de omagiu? Mă forţam să par foarte la largul meu. Muncitorii ridicau cu scripetele de la etaj stive de cărămizi şi strigătele pentru coordonarea eforturilor răsunau în mine ca un apel pentru o vigilenţă extremă. Să nu răspund nimic, să nu las să se vadă ceva. Camarazi de ai tatălui meu, bărbaţi care l-au iubit, care l-au cunoscut, acceptau deci o idee pe care eu, din punctul meu de vedere, o consideram ca o trădare a memoriei sale. De la Paco mai ales m-aş fi aşteptat la cu totul altceva. (Atunci cînd se apleca să-şi ia mistria cu ciment, s-ar fi zis că-şi scaldă obrazul în valuri de soare.) Mi-era necaz pe el. Şi, întors cu spatele, a adăugat:

— Tu, tu ai s-o părăseşti într-o zi ca să-ţi faci viaţa ta. E normal. Şi ea, ea va rămîne singură.

Şi de astă dată am rămas mut, vag bănuitor, de parcă mă simţeam victima unei conjuraţii.

De pe marginea schelei priveam strada în pantă, minusculii trecători de-a lungul petelor de umbră de la baza imobilelor, şi acest tramvai nr. 9 care cobora spre căpitănia portului. De cîte ori îl revedeam, îmi aminteam de europeanul acela care mă înjurase copios pentru că îmi cedasem locul unei femei arabe (o femeie voalată, după moda musulmanilor din Oran, şi a cărei privire enigmatică nu mă mai părăsise tot timpul călătoriei). După acest incident nu m-am mai despărţit de praştia mea. Dacă aş fi avut-o atunci cu mine, m-aş fi putut răzbuna pe necunoscutul acela, şi coborînd odată cu el, aş fi putut să-l urmăresc şi ajunşi pe vreo stradă pustie, să-l iau prin surprindere, să-l „împuşc” frumuşel. Galben şi negru, tramvaiul 9 dispărea scîrţîind la viraj, ducînd cu el regretul unui afront rămas nepedepsit. Intr-un salt,

gîndul meu a sărit la strada Azov! Oricît de aţîţată îmi era curiozitatea, eram nevoit să aştept pînă seara înainte de a afla cum s-a desfăşurat afacerea, toate peripeţiile ei.

Dar venisem să vorbesc despre tatăl meu cu Paco şi acesta fredona în timp ce se suia pe zidul lui, cu mînecile răsfrînte lăsînd să i se vadă braţele uscate şi brune ca nişte trunchiuri de lemn.

— E o melodie care-i plăcea mult, mi-a zis.

Ştiam, şi mai ştiam că tata avea o voce bună de „riton şi că poseda un întreg repertoriu de cîntece populare.

Şi Paco a început să povestească nişte întîmplări de la regiment, una dintre ele amintindu-l pe tata, care, pedepsit cu închisoare pentru un fleac, îi sfida pe temnicerii săi printr-o bună dispoziţie permanentă. Îmi plăceau astfel de anecdote care îmi permiteau să-mi precizez o imagine totdeauna prea puţin clară după părerea mea, aceea a unui bărbat cu mintea şi trupul agere, îndrăzneţ, povestitor strălucitor, vesel fără a fi exuberant, cu un fel de umor care mă încînta. În timpul unor manevre, în apropiere de Bougie, l-a surprins pe caporalul cel arţăgos cu care se tot înfrunta, pe cînd acesta se scălda gol în bazinul de irigare, şi i-a subtilizat întreg echipamentul. Imediat după aceea, o trompetă fantomă a sunat adunarea. Puteam fi chiar eu autorul unei astfel de glume (Puţin importa dacă era de bun sau dt prost gust.) Descopeream puncte comune cu cel dispărut. Mă simţeam ademenea lui, legat de el. Aparţineam aceleiaşi viţe, unei înlănţuiri de viaţă. Paco ştia foarte bine că îmi făcea plăcere. Nu era chiar aşa de „sonat” cum se spunea, chiar dacă avea uneori un mic rîs bizar, în trei timpi, care totdeauna mă surprindea. E drept că acest rîs se potrivea cu mutra lui de indian din Anzi, cu pometi proeminenţi, cu obraz ars de aerul tare. Mă apropiasem de el, aşteptam alte poveşti. Cum vorbea lucrînd, i se întîmpla să-şi lase fraza în suspensie înainte de a o relua. Mi-a povestit cum pe vremea cînd era încă

celibatar, tata a scăpat cu viaţă atunci cînd s-a dărîmat un imobil în construcţie pe bulevardul Séguin. Era un om foarte îngrijit şi de obicei întîrzia la sfîrşitul zilei de lucru ca să-şi facă o toaletă minuţioasă. Să fi fost oare grăbit din cauza unei întîlniri sau de vreun sentiment prevestitor? În mod excepţional, s-a mulţumit în seara aceea cu un spălat superficial. Abia părăsise şantierul şi întreaga clădire se şi dărîma (o alunecare subterană, a dovedit ancheta) îngropînd opt persoane.

— Mult n-a lipsit să nu vii pe lume, a conchis Paco.

Ei da, dacă tata ar fi fost ucis în acea circumstanţă sau, altă ipoteză, dacă mama şi-ar fi urmat vocaţia religioasă, n-aş fi fost acolo, în acest glorios vîrtej de soare, în mijlocul universului, ca butucul unei roţi cu nesfîrşit de multe spiţe.

Îmi amintesc de tot ce a urmat ca şi cum aş privi nişte vechi fotografii îngălbenite. Mai întîi, în timp ce coboram o scară la etajul trei, era să cad neputîn-du-mă servi de braţul meu invalid, şi Khader, care de jos m-a văzut în momentul de desperare, mi-a spus foarte emoţionat că puteam mulţumi lui Dumnezeu. Odată cu potolirea căldurilor, oraşul se anima, începea să trăiască într-o lumină mai puţin violentă. Şi atunci cînd, puţin după aceea, am ajuns în străzile comerciale, am întîlnit primii cerşetori coborînd din bidonviluri, îmbrăcaţi cu *djelabaurile* lor zdrenţuite. Unii mergeau din uşă în uşă, alţii se aşezau pe vine pe marginea trotuarelor şi psalmodiau. Mulţi dintre aceşti nenorociţi aveau ochii mîncaţi de conjunctivită sau de glaucom. Umblam repede cu scopul să-l întîlnesc pe Fred, fără ca, din această cauză, să încetez să mă gîndesc la întîmplarea cu imobilul dărîmat. Influenţat cum eram de legendele orientale, înclinam să compar moartea tatălui meu la Casablanca cu întîlnirea de la Samarcant. Destinul îl cruţase o dată, dar pentru a-l prinde după aceea, la data fixată şi după ce, da, după ce mi-a dat viaţă.

Bineînţeles că aici nu era vorba decît de una din mrejele imaginaţiei mele dominată încă de mituri. În realitate, drama începuse la finele lui 1913, atunci cînd tata s-a angajat cu întreaga echipă de zidari, la construirea unui spital militar, în Maroc. Ce-l împinsese la gestul acesta? Fără îndoială, un oarecare spirit de aventură. Şi apoi, la Oran ameninţa şomajul. După cum hotărîse, nevasta trebuia să vină la el la începutul anului care urma. Din cauza operaţiilor militare din Marocul central, ea fost nevoită să facă această călătorie pe mare, călătorie care a durat şapte zile! Chiar ea mi-a povestit cum, la sosire, în lipsa unui port, pasagerii pachebotului au fost, transbordaţi pe nişte „barcasse” (bărcuţe folosite la transbordarea pasagerilor, atunci cînd acostarea nu era posibilă). La o anumită distanţă de coastă şi din cauza bancurilor de nisip, marinarii marocani luau oamenii călare pe umerii lor şi-i debarcau pe plajă. Evocam adesea acest spectacol: mama, deja însărcinată, cu burta mare lipită de ceafa omului care-o ţinea de pulpe, trecînd-o peste tăvălugul valurilor. Şi imediat apoi, a început desperarea. Nimeni care s-o aştepte. Pustie locuinţa pregătită pentru ea. Abia după două zile, după nesfîrşite demersuri făcute pe lîngă autorităţile militare mobilizate pentru stăvilirea epidemiei de tifos, a putut să-şi întîlnească soţul într-o sală a acelui spital la care lucrase. Agoniza. Totuşi, două zile mai tîrziu şi în timpul unei clipe de luciditate, a vorbit de copilul care trebuia să se nască şi a plîns. Şi acest aspect, la un om care avea reputaţia unui tip energic şi dur, mă emoţiona mai profund decît multe altele.

Mi se întîmpla să meditez la acele săptămîni de desperare care precedaseră intrarea mea în lumea aceasta. Mi se întîmpla de asemenea să mă gîndesc că în ziua naşterii mele am fost înconjurat de femei care plîngeau. La drept vorbind, mă mîhneau circumstanţele acestea, fără ca totuşi să mă impresioneze peste măsură,

într-atît aveam certitudinea că universul întreg nu va fi niciodată destul de cuprinzător ca să-mi poată astîmpăra pofta de a trăi.

Apropiindu-mă de cartierul meu, m-am îndreptat ţintă spre prăvălia lui Sarcos, locul cel mai bun pentru a căpăta, la orice oră, noutăţi privind comunitatea noastră. Dacă atentatul lui Fred a avut loc, atunci acolo voi putea găsi toate amănuntele despre el. Fost zidar, Sarcos părăsise construcţiile deoarece pierduse un picior la Verdun şi ţinea acum un debit de tutun şi jurnale. Se îngrăşase din lipsă de mişcare, dar ştia să se deplaseze cu agilitate, în ciuda protezei, ajutîn-du-se de-o cîrjă al cărei mîner era căptuşit cu fîşii groase de cauciuc. Bucile obrajilor săi, claia de păr, nasul gros şi ochii lui enormi la început atrăgeau antipatia. În ce mă privea, eram fascinat de urîţenia aceasta. Şi apoi îl cunoşteam bine, îi admiram generozitatea, curajul. În afara ziarelor locale el mai vindea, dar pe ascuns, jurnale editate la Paris şi interzise de administraţia colonială. Faptul că le strecura clandestin, cu riscuri adevărate, îmi plăcea, mă întărea în ideea că era o personalitate puternică şi de care nu se lipea frica.

În seara aceea, îndată ce am intrat în prăvălie, Sarcos şi-a dat drumul de pe înaltul taburet pe care stătea de obicei cocoţat, în spatele tejghelei, ca să vină spre mine mişcînd din cîrjă. Am văzut în ochii lui o sclipire neobişnuită.

— Iată-te! Dar eşti căutat peste tot!

— Cine mă caută?

— Curcanii!

— Ce-am făcut?

— Nu erai pe strada Azov la începutul c'upfc amiezii?

— Nu.

— Sigur?

— Absolut sigur.

— Cu atît mai bine. Căci sînt la tine acasă.

— De ce la mine?

— Du-te să vezi. Au obligat-o pe maică-ta să vină.

— A trebuit să plece de la atelier?

— Mai vorbeşti!

Eram năucit şi Sarcos, cu mutra întoarsă spre mine,-agăţat cu ambele mîini de cîrja lui, mă studia.

— Du-te de vezi, zise în cele din urmă.

— Mama e singură cu ei?

— Exact. Şi atenţie! Gîndeşte-te bine înainte de-a răspunde!

IV

DE CUM AM INTRAT ÎN CURTE, am văzut în faţa uşii mele un grup care, în afară de puştimea obişnuită, cu fundul gol, era compus din nevasta orbului, brutăreasa, „nevasta” pietrarului, vînzătoarea de plante şi alte cîteva cumetre cu fularul în jurul capului, cu braţele încrucişate pe pîntece, cu ochii fără expresie, foarte gen „cor antic” şi, dealtfel, am avut o clipă impresia unui eveniment străin mie, puţin teatral. Ghemuite pe balustradele unei terase, două pisici ale căror siluete se proiectau în *contre-jour* pe cerul ce începea să se îngălbenească, visau absolut indiferente la orice agitaţie omenească. Înaintam sub toate aceste priviri care convergeau spre mine. Mama, care auzise „iată-l”, se şi arătase în prag, foarte palidă, foarte emoţionată, cu o mînă lipită de piept. În spatele ei, in interior, distingeam doi bărbaţi dintre care unul în uniforma kaki a poliţiei, celălalt în costum alb şi, detaliu care m-a izbit, avea pe cap o canotieră pe care nu şi-o scosese. De la scurta mea întrevedere cu Sarcos eram sigur că Fred şi echipa au avut ceva dificultăţi în afacerea de pe strada Azov, dar ce amestec aveam eu? Ce voiau de la mine? Şi, în acelaşi timp nu găseam un răspuns nici la întrebarea furioasă a bărbatului cu canotieră:

— De unde vii? Hei, de unde vii?

— Hahaleră! a tunat agentul. Ai să răspunzi?

Cum mă scutura de umărul meu bolnav, nu mi-am putut reţine un ţipăt.

— Păi, doar mă străduiesc să vă spun că a fost la patronaj, a zis mama cu o voce gemîndă.

— N-a fost. Am verificat. (Şi întors spre mine:) N-ai fost. Preotul nu te-a văzut. Ai fost pe strada Azov! (Şi din nou spre mama, care încerca să intervină:) Tu să taci şi lasă-l pe el să vorbească.

M-a surprins că o tutuia pe mama, deşi eram obişnuit să-i aud pe poliţişti tutuindu-i pe oamenii săraci. Totuşi, sfatul lui Sarcos îmi rămăsese treaz în minte: „Gîndeşte-te bine înainte de-a răspunde”, aşa că m-am hotărît să mă aventurez numai pe teren sigur şi să mă rezum la faptele şi acţiunile mele din timpul după-amiezii. Am mărturisit deci, am spus că era adevărat că nu fusesem la patronaj (ei! vezi!) că îl căutasem pe Paco pe şantier şi că rămăsesem toată vremea cu el.

— Începînd de la ce oră?

— De la două.

Chiar în clipa aceea, în curte a intrat Khader, păşind înaintea atelajului său, în zdrăngăneala roţilor de fier şi a tomberonului gol. A întors spre noi a privire mirată. M-am grăbit să adaug:

— Khader era acolo. Am fost împreună. Poate să v-o spună.

Am făcut o mişcare spre Khader, ca să-l strig, dar omul cu canotiera s-a interpus.

— Şi crezi că voi da crezare mărturiei unui prăpădit?

Am protestat, m-am zbătut, am încercat să-mi degajez braţul, dar degeaba. Agentul mă ţinea zdravăn şi nu m-am mai mişcat ca să nu-mi măresc durerea de la umăr aşa că, la iuţeală, cu mîna care-i rămăsese liberă, m-a percheziţionat. În buzunarul de la spate a descoperit praştia, şi a ridicat-o deasupra capului meu ca pe un trofeu. Omul-cu-canotieră a pus mînia pe ea cu un gest rapid, ca o seceră, a fluierat văzînd grosimea elasticelor

şi, într-un fel imprevizibil, fără să-şi ia avînt, cu o violenţă scurtă, m-a pălmuit. În aceeaşi clipă, mama s-a repezit asupra lui. Deşi zăpăcit de efectul şocului, am auzit exclamaţiile „corului antic” amalgamat în faţa uşii, amestecat cu protestele vehemente ale mamei. Avea o voce foarte ascuţită pe care mi i-o cunoşteam, o voce care-mi aprinse nervii. Nu admitea să fiu brutalizat în mod laş, da, laş! Şi insista asupra cuvîntului „laş”, iar bărbatul, cu un ton ameninţător repeta: „Ai grijă ce spui! Ai grijă!”, fără ca ea să-l asculte, fără să pară ci tuşi de puţin înspăimîntată, splendidă în furia ei, cu ochii scăpărători! Nu, nu e o figură de stil, scăpărau ? cu adevărat, ca ochii pisicilor furioase. N-o văzusem niciodată aşa. Ea care era atît de timidă i de rezervată! Şi omul-cu-canotiera îi replica ridicînd tonul, cu praştia în mînă:

— Şi asta? şi asta? Nu-i o dovadă? Asta nu-i o dovadă?

— Ce dovadă? riposta mama. Toţi copiii de vîrsta lui au una.

— Agentul nostru a fost atacat cu lovituri de praştie!

Aşadar atacul împotriva agentului de poliţie Ortega reuşise! Vînzătorul de miere era răzbunat! Această scenă, care începuse într-o atmosferă de îngrijorare, mă exalta, mai întîi din cauza atitudinii manei mele, impresionantă prin hotărîrea ei, apoi pentru că era clar că nu ştiau nimic precis despre autorii atentatului. Totuşi, dacă echipa lui Fred nu era bănuită, în schimb părea sigur că un suflet bun îndreptase cercetările spre mine. Cine să fi fost? Cine ţinuse să-mi joace festa asta? Poate că, imprudent, îmi exprimasem vreodată prea marea sete de răzbunare? Acolo sus, deasupra feţelor atente, dar feţe de spectatori, de non-participanţi, una dintre pisici se întindea, pleca, ne abandona cu dispreţ, umbra ei, proiectată peste noi, alunecînd de la stînga la dreapta de parcă ieşea din trupurile noastre. În acest timp, omul-cu-canotieră continua să discute cu mama, să-şi susţină raţionamentul

lui imbecil: fiul tău n-a fost la patronaj, a recunoscut-o, deci a fost pe strada Azov, şi praştia asta e dovada.

Din fericire n-aveam proiectile în buzunar. Ce triumf dacă ar fi găsit asupra mea bile de oţel!

— Nu mă pot folosi de ea!

— Ce?

— Să mi se dea drumul şi veţi vedea. Omul-cu-canotiera a făcut un semn şi agentul m-a eliberat. Cu mîna validă mi-am tras cămaşa şi le-am arătat umărul.

— E adevărat, a zis mama repede. S-a rănit ieri. Înfăşcîndu-mă, agentul mi-a dezlipit cîteva cruste de pe suprafaţa rănită lăsînd carnea vie pe vreo trei sau patru zdrelituri şi în felul acesta i-a dat mamei apă la moară să protesteze!

— Vedeţi ce-aţi făcut! Vedeţi! Uitaţi-vă puţin! Dar uitaţi-vă!

Era din nou transportată de pasiune, şi eu am crezut că e bine să repet:

— Întrebaţi-l pe Khader! Khader o să spună! Corul antic s-a întors printr-o singură mişcare spre grajd, unde Khader se ocupa de vite.

— Ţine-ţi gura! a zis omul-cu-canotieră din ce în ce mai arţăgos, şi a ridicat mîna să mă lovească. Imediat mama m-a protejat cu braţul.

— Nu vă e ruşine! Dacă-l mai „plesniţi” o să vedeţi voi!

— Ce o să văd? 'ai? Bagă de seamă, a zis omul pe un ton ameninţător, nu ai dreptul să-mi vorbeşti aşa!

— Şi dumneata? Dumneata ai dreptul să „plesneşti” un copil? Şi încă un copil care n-a făcut nimic? (modest „copilul” a lăsat capul în jos ca orice inocent zdrobit de învinuiri). Oare da sau ba, ai dreptul acesta? Sîntem ori ba în republică? Îl trataţi mai rău ca pe un arab[2]!

În inocenţa ei spunea adevărul. Ţinîndu-se cont de faptul că statutul republicii nu se aplica cîtuşi de puţin

[2] După terminologia epocii acest cuvînt îi desemna pe algerieni, fie că erau de origine arabă, fie berberă.

autohtonilor supuşi francezi fără cetăţenie, lăsaţi cu totul şi la absoluta discreţie a autorităţilor coloniale, trebuia să recunosc că mi se aplica alt tratament decît cel folosit faţă de arabi.

Dar omul-cu-canotieră se aplecase spre mine ca să mă privească în ochi, ca şi cum ar fi dorit să mă hipnotizeze, şi i-am văzut ochii albaştri, fruntea umedă, i-am simţit mirosul de tutun, şi de sudoare.

— N-ai să susţii că nu ştii măcar cine l-a atacat pe agent?

Vorbise cu o voce joasă, confidenţială, de parcă voia să mă convingă că era inutil să neg faptul acesta, că se dovedise evident. Şi apoi a adoptat încă o schimbare de ton, ca să adauge:

— Dacă ştii, e de datoria ta să ne-o spui.

M-am prins. Renunţa deci să mă acuze de participare directă la atentat. Era un progres de netăgăduit. Am simţit totuşi, în „corul antic”, ca o nouă împietrire. Doar ochii scînteiau în obrajii bătrînelor, minuscule semnale optice. Şi s-a ridicat apoi şi cea de a doua pisică, dintr-o dată incapabilă să suporte mai mult, şi a plecat.

Am minţit cu dezinvoltură. Acum păşeam de-a dreptul în teatru, îmi „simţeam” minunat rolul.

— Nu. Nu ştiu nimic, am spus cu cea mai evidentă convingere. Nici n-am ştiut că un agent a fost atacat.

— Vrei să mă prosteşti? Spune! Vrei? Tot cartierul s-a răsculat şi tu nu ştii nimic?

— Venind spre casă nu l-am văzut decît pe tutungiu. Mi-a spus să vin imediat acasă. Îl puteţi întreba!

— Pe Sarcos? Comunistul ăla? Şi vrei să mă încred în tipul ăsta?

(Dacă mi-i recuză unul cîte unul pe toţi martorii, atunci înseamnă că n-am nici un alibi!)

Părea că-şi stăvilise furia şi ochii lui ca de sticlă cenuşie mă priveau intens, fără să clipească.

— Goleşte-ţi buzunarul celălalt, a spus. Repede, hai!

M-am supus fără să mă grăbesc, am scos un briceag cu două tăişuri, un creion, o fotografie şi patru piese de zece centime. Cîştigam banii pentru cheltuielile mele personale aprovizionînd gospodinele cu apă şi aducînd lemnele brutarului în magazie.

Omul-cu-canotieră a despăturit fotografia decupată dintr-un jurnal, fără legenda ei, şi care reprezenta două figuri.

— Ce-i asta?

— Nungesser şi Coli.

Cu două luni în urmă, în mai, la bordul aparatului lor, „Pasărea albă”, cei doi aviatori pieriseră în Atlantic. În realitate, documentul îi arăta pe Sacco şi Vanzetti, cei care erau ameninţaţi cu execuţia în Statele Unite. Din instinct, personajul meu de inocent îmi inspirase minciuna aceasta tot aşa cum mă incita să n-o comentez, să nu insist.

Ca să-şi dovedească zelul, agentul m-a luat de ceafă, mi-a scotocit buzunarele şi i-am simţit degetele groase de-a lungul coapselor. Nu, nu „uitasem” nimic, în timpul acesta mama s-a arătat ofensată de percheziţia asta:

— Dar aveţi oare dreptul?

— Avem toate drepturile, a zis omul-cu-canotieră, fără cinism, ca pentru sine, pe un ton distant. A despăturit visător încă o dată tăietura din jurnal, a privit fotografia, a rupt-o şi a azvîrlit bucăţile cu un gest obosit. Şi el făcea parte din piesă. Oare trebuia să protestez? Nu, autenticitatea personajului cerea un surîs amar. L-am schiţat.

— Să nu-ţi baţi joc de mine, a zis omul-cu-cano-tieră, dar cu un ton de plictiseală, puţin dezlînat, de parcă, în cele din urmă, l-ar fi vlăguit absurditatea acestei scene.

„Corul antic” a fost străbătut deodată de un fior nou, căci Abatele Porteno, ca într-un spectacol pus la punct cu grijă, intra în curte pe bicicleta sa, o bicicletă de damă, din cauza sutanei. Lumea s-a dat la o parte. El a

descălecat, a traversat grupul de curioşi care se mărise şi, intrînd în încăpere, şi-a scos pălăria. Agentul l-a salutat milităreşte cu un gest scurt, omul-cu-eanotieră s-a descoperit. Afară, lumea se îngrămădea şi mai mult în faţa uşii, pentru acest al treilea act, iar copiii ajungeau pînă în casă.

— Verişoară dragă! Domnilor! a zis abatele dîndu-mi în trecere o palmă afectuoasă pe obraz.

Spre ora patru şi jumătate i se telefonase din partea comisariatului şi el se convinsese că nu eram nicăieri de găsit în cadrul patronajului. Intrigat de acest telefon cît şi de absenţa mea (trecea de obicei neobservată din lipsă de control), venise să se informeze:

— Ce se petrece?

Ne privea pe rînd; avea părul lipit de frunte din cauza transpiraţiei şi barba răsfirată pe piept. Era mare şi puternic. Un adevărat atlet. La treizeci şi cinci de ani, atunci cînd juca fotbal cu noi — în sutană — ne întrecea ca suflu şi viteză. Îl iubeam. Un om deschis la vorbă, cu un puternic simţ al dreptăţii!

Omul-cu-canotieră, după ce şi-a şters fruntea, a zis foarte grăbit:

— Spre orele trei, pe strada Azov, nişte derbedei au atacat un agent în post, cu lovituri de praştie.

— E grav?

— Foarte grav. Premeditarea este certă.

— Vorbesc de starea victimei.

— Atins la faţă. Fractura maxilarului: Trei dinţi rupţi.

— Dumnezeule, a murmurat mama. Omul îşi făcea încet vînt cu canotiera.

— Să fie oare posibil cu o simplă praştie? a întrebat abatele.

— Foarte posibil cu o jucărie de genul ăsta, a replicat poliţistul, scoţînd „stackul” meu din buzunar. Mai ales cu bile de oţel.

Abatele a examinat unealta şi a înapoiat-o clătinînd din cap.

— Nebunie, a zis el cu vocea scăzută.

— Părea foarte impresionat. Apoi, întors spre mine:

— Unde ai fost azi după masă?

— Pe un şantier, cu Paco Perez.

— Zidarul?

— Da.

— De ce în după-amiaza asta?

— Este un prieten al tatii. Voiam să-mi vorbească despre el.

(Cum eram emoţionat, cea de a doua frază îmi scăpase fără voie.)

— Fie. Dar de ce tocmai în după-amiaza asta?

Ce să-i răspund? Şi dacă tac ce concluzie vor trage? îmi pierd din aplomb. Sînt actorul descumpănit care nu-şi mai ştie replicile în faţa unor spectatori dintre cei mai exigenţi, interesaţi fiecare de slăbiciunea mea, din alte motive. Am văzut o dată, într-o duminică, la cazinoul Bastrama, un actor spaniol care se găsea într-o asemenea stare desperată. Poate că am privirea lui de sugrumat? Cine-mi va sufla textul? Cine-mi va veni în ajutor? Mama?

— E adevărat, a zis ea privindu-l pe abate.

— Dragă verişoară, eu cred, dar şi domnii aceştia mai trebuie convinşi.

N-au decît să-l întrebe pe Paco Perez.

Desigur...

— Şi apoi, ce! Poate că cei care l-au rănit pe agent sînt nişte golani din alt cartier.

— Şi de ce nu? a murmurat abatele.

„Corul antic” a aprobat şi agentul a început să strige:

— Ţineţi-vă gura, acolo, afară! Căraţi-vă toţi! Nimeni nu mişca.

— Eu nu cred, a spus atunci abatele, ca băiatul să fie implicat în afacerea asta.

— Sper pentru el, a zis omul-cu-canotiera, nu fără oarecare insolenţă.

A salutat rece şi a plecat urmat de agentul de poliţie. Li s-a deschis cărare în mulţime ca să poată trece. În urma lor, abatele a închis uşa după ce i-a împins blînd pe copii. Şi deodată mi s-a părut că penumbra ne făcea complici. Creierul îmi era plin de jăratec. Şi eram şi foarte însetat. Pe cînd mă îndreptam spre chiuvetă, abatele m-a oprit din drum:

— Tu, a zis el, tu ştii cine a dat lovitura.

— Ştiu, dar nu...

— Nu asta te întrebam. Erai deci la curent cu cele ce se pregăteau.

— Da.

— Şi ai refuzat să iei parte.

— Nu puteam din cauza umărului.

— Ce este? Eşti rănit?

— Da. Şi-mi este imposibil să trag cu stackul.

— Înţeleg. Dar mi-ai spus vă voiai să vorbeşti cu Paco Perez despre tatăl tău.

— Da.

— E foarte natural! a zis mama, dar atît de grăbit şi cu voce atît de schimbată, încît abatele ne-a privit pe rînd, cu capul nemişcat, lăsînd doar să-i alunece privirea de la un colţ al ochiului la celălalt.

— Iată deci singurele motive care te-au împiedicat să participi la acest atentat.

— Singurele.

În liniştea care a urmat m-am dus în colţul unde se găseau ulcioarele, mi-am turnat un pahar cu apă şi l-am băut cu nesaţ. În spatele meu, abatele continua:

— E mult de cînd nu mai vii să te spovedeşti, a zis el cu tristeţe. Nu te mai întrebi ce gîndeşte Domnul despre tine?

Ce să mai răspunzi la asta? Cum să explic că m-am simţit, încetul cu încetul, şi cam de vreo cîteva luni lipsit

de har? Desigur, duminica, atunci cînd mă duceam la slujbă, eram la fel de emoţionat de solemnitatea ritualului, de frumuseţea imnurilor religioase. Cu toate acestea, destinul lui Hristos, chiar dacă mai păstra pentru mine întreaga sa suavitate poetică, nu-mi mai inspira acele certitudini care încă nu de mult mă fermecau. Nici măcar n-am fost conştient de această evoluţie. Nu s-a întîmplat dintr-odată, în urma unui şoc, ci de-a lungul zilelor şi aproape fără ştirea mea, oarecum în felul în care, fără vreo crăpătură, ulcioarele pierd apa care transudă şi se evaporă.

— Şi e sigur că agentul acesta e un om cumsecade, a continuat abatele. Un act de răutate atît de gratuit făcut împotriva lui....

L-am întrerupt.

— Nu este un om cumsecade!

— Taci odată, a exclamat mama.

Abatele a bătut-o uşor pe braţ ca pentru a o face să aibă răbdare, apoi a ieşit zicînd „Pe curînd”. Afară, l-am auzit cum a stat o clipă de vorbă cu vecinele. De cum a dispărut, m-am întors şi am văzu t-o pe mama rezemată de masă. Mă studia, ceea ce oarecum mă stînjenea. Credeam că-mi va face reproşuri sau că va încerca să scoată de la mine alte precizări, dar nu, s-a îndepărtat cu un aer preocupat, şi tăcerea aceasta m-a tulburat mult mai mult decît cele două interogatorii la care fusesem supus.

V

AM PETRECUT ZILELE URMĂ-toare împărţit între două spaime. Că mama mă va anunţa: „S-a făcut, totul a fost hotărît, vom trăi cu un alt bărbat”. Şi că voi fi convocat la comisariatul de poliţie, torturat, ca să-mi smulgă mărturisiri. Parcă umblam pe un pod de liane, deasupra unei prăpăstii, în timpul zilei aveam senzaţia că din toate părţile se „ţeseau comploturi contra mea. Pe ziduri, afişele anunţau *Los condores*[3], un film spaniol. Se făcea că mă urmăreau nişte vulturi cu ciocul ca un pumnal, cu lama încovoiată, cu ochii lor reci de ucigaşi. Şi mi se părea că de pe pragul uşilor privirile femeilor din cartier mă urmăreau cu aceeaşi căutătură. Nu vedeam vreo ieşire, nu ajungeam la nici un liman. Intrasem într-o furtună care nu se mai liniştea niciodată. Amintirea tatălui rămînea singura mea apărare contra abandonului descurajării, a naufragiului definitiv. Pe de altă parte Fred m-a determinat să rămîn pentru moment în umbră. Prudenţă necesară, socotea el. Seara, ca de obicei, mama abia dacă-mi vorbea, dar de cînd cu vizita poliţiştilor părea mai închisă, mai ascunsă decît niciodată. La drept vorbind, nu sufeream din cauza aceasta şi, în ce mă privea, am adoptat un mutism aproape asemănător.

În două rînduri, l-am întîlnit pe omul-cu-canotieră, pe cînd vizita unele case, sau punea întrebări unora din fetiţele care se jucau prin curţi şi cu care noi nu aveam

[3] Condorii (span.).

dreptul să avem relaţii, atît de curînd se efectua separarea dintre sexe în familiile noastre.

Ara aflat în sfîrşit cum s-a desfăşurat aventura prietenilor mei. Am aflat-o la patronaj, într-un colţ al capelei, sub statuia Sfintei Fecioare, unde Fred m-a luat deoparte. Se temea de toată lumea. *Los condores*. Monstruoasele păsări îşi întindeau gîturile golaşe, ne pîndeau din toate părţile. Un mănunchi de luminări ardea în faţa altarului şi flăcările se ridicau drept, liniştitor în aerul imobil. L-au zărit pe agentul Ortega, atunci pe cînd se găseau toţi trei la pîndă la unicul etaj al casei părăsite, venind nu pe jos, aşa cum îl aşteptau ei, ci pe bicicletă, mergînd pe zona îngustă de umbră din lungul trotuarului.

La semnal au tras toţi trei deodată. Cu o astfel de ţintă mişcătoare şi la distanţa aceea, nici un proiectil nu a atins obiectivul. N-au mai avut timp să re-armeze, deoarece agentul descălecase şi, căutîndu-şi cu ochii agresorii, traversa strada, alergînd ameninţător. Toni a zbughit-o la fugă trecînd pe terasa unde era pregătită scara. Şi Fred s-a retras, dar pentru a căuta un loc mai favorabil unui al doilea tir. Marco a rămas la postul său. A arătat mai tîrziu că avea un motiv personal să-l atace pe Ortega. Cu un an înainte, agentul Ortega arestase pe unul din verii săi care, făcînd ultimul chef din viaţa de flăcău, s-a făcut vinovat de un fleac, o nimica toată şi l-a ţinut două zile la post, ştiind bine că trebuia să se căsătorească a doua zi. Nici o intervenţie nu l-a putut înmuia pe agent şi, în consecinţă, nici pe comisar. Afrontul era grav, fără să se mai socotească prejudiciul material, căci ceremonia a trebuit anulată, pregătirile lăsate pe mai tîrziu, invitaţii amînaţi, proviziile lăsate să se strice. Deci Marco a rămas singur, întărit de voinţa aceasta de răzbunare. L-a lăsat pe poliţist să intre în ruine, să păşească peste nişte grămezi de moloz, să se caţere pe scară şi acolo, vizînd de la o distanţă foarte mică, printr-o breşă laterală, l-a atins în plin obraz. Agentul s-a clătinat, din cauza şocului, a bătut

în retragere, s-a sprijinit de zid ţinîndu-şi falca cu ambele mîini. Conform planului stabilit, cei trei conjuraţi s-au dus pe rînd la patronaj, organizînd o falsă bătaie ca să atragă atenţia asupra lor şi să-şi susţină în felul acesta alibiul. Fecioara Măria, înveşmîntată în alb şi în albastru, părea că-mi surîde că-mi întinde crinul ei subliniind astfel că totul depindea de mine, că la prima slăbiciune toate luminările se vor stinge. La rîndul meu, i-am relata lui Fred întrevederea cu omul-cu-canotieră. Fred nu s-a îngrijorat şi această încredere a constituit pentru mine un adevărat stimulent.

*

Soare! Zile de lumină orbitoare! Eu, care aş fi vrut să fiu transparent pentru ceilalţi, limpede, „lizibil”, trebuia să îngrop în străfundul sufletului meu unele gînduri. să mă tem de toţi şi mai întîi de mine însumi, *commediante*[4]?, să regăsesc cu precizie rolul, să-l joc fără greş, să trăiesc mascat. Condorii vegheau de-a lungul zidurilor. *„No se puede vivir sin amor*!”[5]. Coloana publicitară se întindea roşie în dreptul ghearelor mari.

Într-o dimineaţă n-am putut rezista tentaţiei de a vizita casa din care se pornise atacul contra agentului de poliţie. Am stat multă vreme să privesc, în mirosul uscat al ruinelor, scara care cobora şi era lipită de rampă, precum şi jeturile de lumină dintre crăpăturile terasei. Desprinsă în timpul fugii, scara zăcea de-a latul dărîmăturilor.

Odată, şi de la înălţimea aceleiaşi terase, surprinsesem un cerşetor, un fost soldat din legiunea străină, numit Salenger, distrus de băutură — de unde şi dispreţul nostru de tineri puritani — care venea uneori să se refugieze printre aceste ruine. Ridicase ochii spre noi şi abia dacă părea îngrijorat văzîndu-ne înarmaţi cu praştiile. De fapt era nebun, nebun liniştit, dar nebun de

[4] Măscărici (span.).

[5] Nu se poate trăi fără dragoste (span.).

necontestat. Vechea manta militară rămăsese descheiată pe pieptul lui păros pe care, cu o frenezie de maimuţă, şi-l scărpina din cînd în cînd. Aşezaţi fiecare în cîte un colţ, Fred, Marco şi cu mine luasem drept ţintă, la început, sticla lui cu vin, apoi, cum ne arăta pumnul, striga, ne ameninţa, am tras drept asupra lui. În adîncul acestei gropi pe care o forma curtea, se învîrtise roată ca un urs fără măcar să încerce să se pună la adăpost, plesnit de proiectile, pierzîndu-şi încălţămintea scîlciată şi cu barba umedă de bale. A căzut în cele din urmă, atins la ceafă, bătînd din braţe. Marco era gata să continue tirul asupra acestui trup inert. Zîmbetul lui straniu mă speriase. I-am ordonat să se oprească, dar s-a întors spre mine, m-a privit cu ochii săi mici din care nu se vedea decît irisul:

— Ce te-a apucat?

— Ai să-l omori!

— Ei şi?

A ezitat o clipă înainte de a renunţa. Îmi amintesc că excitaţia mea s-a potolit pe loc, că am coborît în curte să readuc cerşetorul în simţiri, că acesta gemea, aiura, şi că-i era frică de mine. M-a tulburat mai ales această teamă, acea privire de animal incapabil să-şi înţeleagă atît suferinţa cît şi cruzimea călăilor săi.

După această aventură mă cam îndepărtasem de Marco. Cu toate acestea, mă lega de el ceva mult mai puternic: tatăl său era unicul supravieţuitor al echipei de la Casablanca.

*

Umărul mi se vindecase de multă vreme şi ancheta tot mai dura. Comisarul l-a convocat chiar şi pe Paco Perez ca să-mi verifice alibiul. Apoi, a fost interogată mama lui Marco, Isabelle Fernandez, o femeie cu o voce răsunătoare care se indignase că fiul ei a putut fi bănuit. Poliţistul a răspuns că avea ca misiune să stabilească felul în care şi-au petrecut timpul toţi tinerii din cartier reputaţi îndrăzneţi şi îndemînatici la praştie.

Tot acest du-te-vino al anchetatorilor pe care mama, absentă cum era întreaga zi, îl ignora, crea pentru mine o atmosferă de pericol latent, de catastrofă iminentă. Mă simţeam deopotrivă vinovat şi inocent, şi în timpul a două sau trei nopţi am avut acelaşi vis: se făcea că mă zbăteam într-o junglă, pîndit de nişte priviri ascunse între frunzişurile dese.

Ziua, între mama şi mine persista aceeaşi tăcere de parcă fiecare dintre noi se temea ca, vorbind, să nu trezească o ceartă veche, să declanşeze vreo discuţie din care, atît unul cît şi celălalt, ar fi ieşit îndurerat. Cu toate acestea o studiam cu mai multă atenţie ca înainte şi observam la ea urme de cochetărie neobişnuită. Îşi colora buzele, îşi înroşea obrajii, purta cercei de care nu ştiam că-i are. Această schimbare, oricît de neînsemnată ar fi fost, nu mă surprindea. In seara aceea faimoasă, distrusese în cîteva cuvinte iluzia că era exclusiv mamă, mama mea. Încetul cu încetul mă obişnuiam cu ideea că era şi femeie, că avea trup, că putea place unui bărbat, că inspira dorinţă.

Această nouă manieră de a o considera nu a întârziat să aibă influenţă asupra sensibilităţii mele, şi de acum înainte încercam un fel de jenă la vederea lenjeriei intime pe care mama o usca întotdeauna sub hota din bucătărie, şi niciodată în curte. Şi jenă de asemenea, dacă dimineaţa, cînd îşi făcea toaleta, o surprindeam prea dezbrăcată.

În timpul acestor din urmă zile de iulie, gîndul meu n-a încetat să se învîrtă în cerc din cauza acelei anchete care nu se mai sfîrşea, din cauza acelor poliţişti de o tenacitate îngrijorătoare şi mai ales din cauza mamei care poate că se îndrăgostise de alt bărbat. Mi se părea că, dacă era într-adevăr aşa, ea contribuia ca acea minunată şi tragică poveste de dragoste al cărei fruct unic eram eu, să devină derizorie. Că — şi acesta era adevărul care îmi luminase inima întotdeauna — venisem pe lume conceput de

sentimentul omenesc cel mai admirabil şi cel mai profund, legat de misterul propriei mele existenţe.

*

În august, Sacco şi Vanzetti fuseseră executaţi în Statele Unite. Ştiam că era vorba de doi emigranţi italieni acuzaţi de crimă, condamnaţi fără dovezi, şi că îşi aşteptaseră supliciul timp de şase ani. A fost oarecare agitaţie în oraş şi poliţia nu s-a mai ocupat de noi.

Evenimentul afectase în mod deosebit pe Camilo Fernandez, tatăl lui Marco. Familia nu locuia ca noi, un patio, adică o locuinţă cu geamurile spre curte, ci ocupa, într-o clădire veche, cu etaj, o singură încăpere, care dădea direct spre stradă, despărţită de o debara. Aici era domeniul lui Marco, unde se putea ajunge pe o scară de morar. Jos, atîrnau deasupra patului mare cu bile din aramă portretele încruntate ale unor strămoşi.

Dacă de la veghea consacrată celor doi italieni am început să merg mai des pe la Fernandezi, aceasta se datora faptului că eram din nou cuprins de nevoia să-l evoc pe tata. În sezonul acesta lui Camilio îi plăcea să se răcorească după-amiaza stînd în faţa uşii, călare, pe-un scaun. Era aspru şi noduros ca un copac. Un cuvînt era suficient să declanşeze în el mecanismul amintirii. Deodată i se încorda privirea. Îşi scărpina încet mîinile iritate de ciment şi vorbea cu vocea lui guturală. Casablanca! Păi, sigur. Am făcut mai întîi o escală veselă la Malaga, la Tanger. Apoi epidemia aceea... Camarazii mureau unul după altul. Ca să le scadă febra erau scufundaţi într-o baie cu apă rece. Medici nu mai erau. Mureau şi ei, ca toată lumea. Tifosul, maladie egalizatoare! Primele frisoane de febră îl apucaseră pe tata în cortul colectiv, noaptea. Putea fi auzit cum delira. Camilo aprinsese lanterna, se apropiase. Pe burtă, petele revelatoare. „Am fugit la infirmerie. Un soldat senegalez, santinelă, m-a împiedicat să trec. Ieşirea din tabără era interzisă.”

Camilo păstra o ilustrată reprezentînd spitalul terminat şi înşiruirea micilor pavilioane acoperite cu tablă. Şi nu fără oarecare melancolie mă uitam uneori la poză, de parcă în acest decor murise o parte din mine.

Camilo îmi povestea de asemenea despre serenadele pe care tata le dădea logodnicei sale. In cartierul nostru, tradiţia aceasta andaluză a continuat să dăinuie pînă la război. Erau angajaţi doi sau trei cîntăreţi-chitarişti, şi profita toată strada. Uneori tata cînta chiar el romanţa şi nu găseam nimic ridicol în asta.

— Vorba e că era foarte îndrăgostit, adăuga Camilo. Arareori am văzut aşa ceva, un bărbat atît de îndrăgostit!

Fraze de genul acesta planau vreme îndelungată în sufletul meu, întocmai păsărilor ce zburau deasupra mării.

S-a zis cu patronajul! De cînd poliţia nu se mai ocupa de noi, ne petreceam toate zilele la Pointe-Blanehe.

Căldura începuse să scadă din primele zile ale lui septembrie. În unele după amiezi, priveam la extremitatea digului, sosirea pachebotului de Marsilia plin cu călătorii care-şi petrecuseră cea mai mare parte din vară în Franţa. Se aplecau deasupra balustradei, fericiţi să ajungă. Eu îi pizmuiam de parcă s-ar fi întors din vreo călătorie fabuloasă.

În tot timpul acestei perioade, în aparenţă, între mama şi mine nu se schimbase nimic, totuşi, partea aceea de necunoscut pe care mintea mea se istovea să o descopere îmi inspira teamă.

Atunci am aflat, din întîmplare, că urma să fim expulzaţi.

*

Lucrurile s-a petrecut astfel: vecinul nostru, chitaristul orb, s-a apucat într-o zi să-şi bată nevasta. Pretextul? Infirmul îi reproşa acesteia că nu se restrînge la cheltuieli. Dacă pe stradă, în faţa cafenelelor şi prin curţi el arăta lumii o faţă amabilă în ciuda îngrijorătorilor săi ochelari

negri, în schimb acasă, îşi pierdea adesea glasul siropos ca să urle sacadat, asemuitor cîinilor, în ciuda manevrelor pe care, le făcea soţia sa, încercînd să-i scape, el reuşea întotdeauna în mod inexplicabil s-o repereze în colţul în care se refugia, de parcă ar fi posedat un simţ special. După ce punea mîna pe ea o bătea cu lovituri repezi, cu faţa ridicată spre tavan, cu spatele ţeapăn, cu gura plină de înjurături, şi ochii săi distruşi păreau bîntuiţi de o privire roşie. In împrejurarea aceasta, cum se vădea încă şi mai brutal decît de obicei, „nevasta” spărgătorului de piatră s-a dus să caute forţa publică. Cel care s-a prezentat a fost agentul de poliţie Ortega. Invizibil timp de o lună, reapăruse de vreo cîteva zile, mai arţăgos ca niciodată. Fred, Marco şi cu mine l-am văzut intrînd în curtea în care căldura cocea mirosul de amoniac ce ieşea din grajd. Ne-a aruncat în trecere o privire ostilă, apoi a ordonat curioşilor să se împrăştie. Marco şi-a luat un aer batjocoritor, în timp ce agentul ciocănea în uşă strigînd: „Deschide odată, catîrule!” Se auzea de afară cum hohotea nevasta orbului, cum implora in acelaşi timp să nu i se facă necazuri soţului ei şi mergea pînă acolo încît declara că acesta avea motive întemeiate să o bată, că ea se obişnuise de multă vreme cu acest lucru care era dealtfel un drept al bărbatului, de care el se putea folosi cînd poftea... Dar agentul ameninţa chitaristul cu o şedere la post, îl certa cu glas furios şi zicîndu-i „lepădătură”, în timp ce orbul încerca să se justifice cu o voce devenită mieroasă. Deodată agentul s-a întrerupt brusc şi l-a somat: „Să taci odată pentru totdeauna”. Şi a adăugat:

— Din fericire veţi fi cu toţii daţi afară în curînd, cu gunoiul, cu ploşniţele şi păduchii voştri cu tot. Vă trebui apoi să curăţim totul cu aruncătorul de flăcări!

Plecînd, ne-a întîlnit din nou fără să bănuiască în Marco şi Fred pe agresorii săi. O clipă m-am temut să nu fie alertat de surîsul insolent al lui Marco.

În seara aceea, cînd am informat-o pe mama, noutatea nu părea s-o emoţioneze prea mult. Zvonul acesta circula de multă vreme. Dar, dacă ar fi putut fi crezut şi după unele dispoziţii, trebuia să fim necondiţionat recazaţi. Părea atît de sigură de drepturile ei, atît de convinsă, nu-i aşa? De ce m-aş fi îngrijorat? Şi, în orice caz, în ciuda bănuielilor, mai dăinuia în sufletul meu o zonă în care înflorea în toată libertatea o viguroasă dorinţă de încredere, de fericire.

*

Într-o dimineaţă Marco m-a luat cu el la Pointe-Blanche. Avea un secret pe care voia să mi-l dezvăluie numai mie. De ce alegerea asta? Nici azi nu ştiu. Poate din cauza prieteniei care-i legase pe taţii noştri? Marco avea o sensibilitate mobilă, cu sinuozităţi, cu ascunzişuri, simpatii şi aversiuni mai mult sau mai puţin imprevizibile. Cel mai constant îi era gustul autentic al riscului şi, ca şi Fred, avea o plăcere nebună de a dispreţui pericolul.

La ora opt eram la baza falezei. În jurul nostru, pustietate. Nici un scăldător, nici un pescar cu undiţa. Era prea devreme. Marea strălucea şi începea să aburească între stînci. Dincolo de coşurile şi catargele care păreau că zbîrlesc linia sparge-valurilor, în arier-plan colinele Santa Cruz şi peninsula Mers el-Kébir se confundau între ele forfecate de lumină.

Pentru a evita furtul hainelor noastre, luam precauţia de a le transporta ţinîndu-le pachet deasupra capului în timp ce înotam cu un singur braţ pînă la partea epavei care ieşea la suprafaţă. Acolo, fosta cală forma sub noi o grotă neagră. Nimeni din grupul nostru nu putuse încă pătrunde în încăperile din mijlocul velierului, la circa 3 metri adîncime. Constatasem doar că era vorba de un domeniu periculos, plin de obstacole, o încîlceală de uşi distruse, de fierărie şi pontile. Dar un scafandru cu atîta experienţă ca Smail, paznicul de la staţiunea balneară,

reuşise de curînd. Descoperise de fapt breşa făcută altădată de hoţii de cupru, şi i-o arătase lui Marco.

Pentru mine, o explorare de genul acesta răspundea gustului meu pentru neprevăzut şi miraculos. În plus, la fiecare ocazie în care trebuia dovedită oarecare cutezanţă, oarecare îndrăzneală, mă gîndeam la tata, la spiritul lui întreprinzător, îmi găseam această asemănare cu el, şi din mîndrie purcedea în mine voinţa să mă disting cu orice preţ, să merg dincolo de posibilităţile şi puterile mele.

Cum Marco efectuase deja această scufundare în tovărăşia lui Smail, a plecat primul. M-am aruncat imediat în viitoarea făcută de el. Coborîrea rapidă pe verticală, apoi breşa: la nivelul nisipului, două bordaje îngropate. Dincolo de acestea, un ocol pe deasupra unor varange. În cele din urmă, pe pista deschisă de Marco am irupt într-o cameră cu pereţii înnegriţi de foc, luminată de un fel de aurora submarină. Acolo apa era mai rece, înstelată de peştişori minusculi. Într-o clocotire albăstruie am cotit în urma lui Marco care îmi arăta o excrescenţă la înălţimea plafonului. Mai întîi nu am distins nimic, deja preocupat de frigul care-mi înţepenea picioarele. Am urcat în diagonală ca să văd mai bine. O sculptură! Era o sculptură, bănuiesc că reprezenta un personaj sacru, dar care, deteriorată de incendiu, era acum numai un bloc negru, crăpat peste tot. În partea superioară, salvată pe jumătate, se putea totuşi recunoaşte bustul unei femei cu pieptul plin, şi capul cu ochii intacţi, mari ca nişte galeţi, cu irişii albaştri. Privirea lor părea vie în masa aceea de apă în care înotul nostru crea ondulări străbătute de jeturi lungi de bule.

Imediat după întoarcerea noastră pe plaja din spatele epavei, sirena unui cargo a răsunat gravă, puternică, celebrînd parcă acest triumf. Cunoşteam acum secretul lui Marco, femeia aceea arsă, cu ochi halucinanţi. Cu ce

poezie îmbrăcase el această figură? Şi de ce nu-şi dezvăluia descoperirea decît mie? L-am întrebat:

— De unde ştiai că se găsea acolo?

— De la Smail.

— Vii adesea s-o vezi?

— Nu adesea. Cînd mi-e silă de toate.

M-am înşelat asupra sensului acestui răspuns. Nu puteam, în vremea aceea, să-mi înţeleg prietenul cu-adevărat, să-i ghicesc tendinţele de respingere de sine. De aceea, lungit pe scîndurile fierbinţi, în văpaia soarelui care mă obliga să. Închid ochii, am interpretat ultima sa frază după propriile mele simţiri. L-am crezut cuprins de dorinţa aceea de aventură pe care şi eu o resimţeam uneori. Dintre noi toţi, numai Toni îi cedase cu cîteva luni în urmă. Îmbarcat clandestin la bordul unui petrolier englez care era în drum spre Haifa, ieşise a doua zi din ascunzătoarea sa sub ochii năuciţi ai omului de la cîrmă. Călătorie fericită, dar la escala de la Port-Said comandantul l-a predat consulului Franţei. De o sută de ori i-am cerut să ne povestească aventura sa, viaţa cu marinarii, zilele de la Port-Said, canalul şi vapoarele sale cu destinaţia Singapore, Japonia, Australia. In ziua aceea, după vizita pe care o făcusem acelei femei din adîncuri şi cu sentimentul unui secret împărtăşit, am crezut că Marco îmi seamănă şi că avea, ca şi mine, o inimă flămîndă, că aspiră să treacă dincolo de ziduri, să evadeze, să alerge liber prin spaţiile fără limite, să vagabondeze fără sfîrşit pe mări, acolo unde nimic nu moare vreodată.

Partea a doua
DOAMNA QUINSON

I

TOAMNA ESTE LA ORAN ANOtimpul cu vreme frumoasă, mai senină decît primăvara, întotdeauna străbătută de nori. Atunci lumina se armonizează cu austeritatea colinelor şi a falezelor. S-au stins nesfîrşitele văpăi ale verii. Cerul nu mai este decît o singură dală de un albastru lăptos care, seara, se schimbă în întregime în verde. În octombrie mi-am reluat cursurile la Colegiul Ardaillon. I se spunea EPS, prescurtare care întotdeauna mă descuraja. Cu toţii îmbrăcasem din nou pantalonii lungi, pe cap purtam şapca cu cozoroc de piele şi încălţasem pantofi. Voi vorbi mai tîrziu despre profesorii mei, dar aici vreau să arăt cît de grea îmi era trecerea aceasta de la libertatea totală la disciplina cursurilor. Ca să ne uşurăm această reconversiune şi ca să compensăm ceasurile de constrîngere, ne plimbam mult după orele de clasă prin cartierul arab. În zilele de sărbători publice, în piaţa mare cu pămînt bătătorit şi înconjurată de dughene, prăvălii, cafenele, băi maure, ne preumblam printre grupurile de acrobaţi marocani, povestitori, bărbieri-smulgători de dinţi, dresori de maimuţe, îmblînzitori de şerpi, vînzători de mirodenii ale căror tejghele parfumau soarele. Tot aşa mergeam şi în cartierul evreiesc, în spatele teatrului, cartier la fel de sărac şi cu toate acestea la fel de vesel, de parcă sărăcia nu excludea bucuria de-a trăi. Pe strada principală era în permanenţă un tîrg de

stofe, de tricotaje, de ustensile de menaj şi de asemenea de fructe şi legume. Aici şterpeleam, şi întotdeauna aceleaşi produse, portocale, curmale, banane, mandarine. Fred, cel mai bun specialist al nostru, avea o dexteritate pe care noi o admiram şi care niciodată nu-l făcea să greşească. Mai puţin abil, Toni ajungea uneori să fie „agăţat”. Înjurături, blesteme, ameninţări. Asta făcea parte din joc. La extrema de jos a acestui cartier începeau străzile animate, prost orientate, întunecate şi tăcute la unele ore. Lui Marco, Fred, Toni şi mie, fercheşi ca nişte muşchetari, ne plăcea să ne apropiem de cîte o uşă, să strigăm cu încăpăţînare numai ca să vedem deschizîndu-se ferestruica, să se încadreze în ea capul portăresei şi să auzim cum ne spune cu mai multă sau mai puţină voie bună „să ne luăm în altă parte biberonul”, sau vreo altă formulă la fel de hazlie. O dată, o singură dată, şi pentru că locatarele casei plecaseră cu trăsura la vizita medicală, unul din cerberii acesteia ne-a dat voie să mergem pînă în salon. Mirosea a apă de javel, şi era ornamentat cu plante verzi, cu oglinzi; ar fi fost nevoie de multă imaginaţie pentru a popula un decor atît de banal cu nişte viziuni capabile să farmece.

Întorcîndu-mă într-o seară acasă după una din aceste lungi excursii pînă la hotarele propriului nostru domeniu, am găsit-o pe mama descumpănită. Eram într-adevăr expulzaţi, fără scăpare. Din cauza grajdurilor, nu ştiu care serviciu de higiena decretase casa insalubră, condamnînd-o la demolare şi ni se anunţa lucrul acesta prin portărel. Se procedase în acelaşi fel şi cu imobilele din strada Azov. Venise acum rîndul nostru. Şi nimeni nu va căpăta locuinţă din oficiu. Unde să găseşti o locuinţă cu o chirie pe măsura posibilităţilor?.

Lîngă lampă, cu hîrtia în mînă, mama se străduia să tălmăcească textul care însemna pentru noi o nouă încercare. Îşi încrunta sprîncenele, buzele i se mişcau în timpul citirii. Pentru prima dată mi-a fost milă de ea

văzînd-o atît de slabă, de vulnerabilă, fără sprijin şi protecţie. Ca s-o încurajez i-am spus că fără îndoială era posibilă o împotrivire şi m-am dus pe loc să-l consult pe Sarcos. După părerea lui, oamenii de afaceri, cu relaţii la municipalitate, făceau negoţ cu terenurile din zona noastră, prea bine situate şi în apropierea centrului.

— Nu-i mare lucru de făcut. Ei sînt cei mai tari. Şi clătina din cap ca Mirabeau.

— Banii, mereu banii, a adăugat el. Pentru bani unii ar călca peste pîntecul propriei mame. Dar răbdare...

Era vorba lui preferată. O pronunţa pe un ton de confidenţă, plin de subînţelesuri, care promitea o revanşă definitivă asupra acelor oameni. Dar cum s-o iei? Nu ştiam, dar aveam o încredere oarbă în Sarcos, cel care vindea publicaţii interzise. Or, tot ceea ce era interzis crea în mine un sentiment de mister vecin cu sacrul, de aceea aveam slăbiciune pentru organizaţiile secrete, pentru grupările clandestine, conjuraţii din umbră dacă acţionau, bineînţeles, în favoarea celor oprimaţi. Citisem fără îndoială prea mult Alexandre Dumas şi Victor Hugo. Aşadar, era limpede că participarea mea morală la răzbunarea lui Brahim contra agentului de poliţie Ortega nu avea altă obîrşie.

Ca să caute mai uşor o nouă locuinţă, şi deoarece termenul de evacuare era foarte scurt, mama cerea patronului său după-amieze libere. Patronul bombănea, dar accepta. Aceste absenţe se scădeau din salariu şi afacerea asta ne micşora simţitor resursele. Mi-am dat seama că mama l-a consultat pe vărul ei, abatele Porteno. Atunci cînd mi s-a întîmplat să-l întîlnesc, acesta mi-a spus într-un fel cam brusc:

— Ehei, dacă mama ta s-ar fi recăsătorit! Ar fi avut alături un tovarăş, şi nu s-ar mai fi zbătut singură!

Vorba asta m-a durut foarte tare. Ce altă concluzie puteam trage decît că mama se plînsese de atitudinea mea şi cu argumente suficient de puternice pentru ca ele

să-l determine pe abate să mă condamne? Şi dacă s-a plîns, aceasta însemna oare că proiectul de căsătorie era o realitate?

În ziua aceea m-am dus pe faleză, în apropiere de o încîntătoare moschee, înghesuită azi între imobile noi, dar pe vremea aceea singuratică în mijlocul unei suprafeţe deşerte unde nu era măcar uri pom sau un tufiş. Nu exista încă parapet şi întinderea se desprindea deodată, vertiginoasă, străpunsă de o lumină unduitoare, aidoma unui fluviu imens. Aveam nevoie la orele de mare descumpănire de acea singurătate, de peisajul acela atît de vast în care se topea inima mea. Drept zisese abatele. Mama ar fi putut avea azi un tovarăş de viaţă care ar fi scutit-o de multe necazuri. Dar tot răul provenea în definitiv din faptul că eram prea mic, o sarcină neproductivă ca să spunem aşa, pe care trebuia s-o tîrîie după sine. Dar dacă aş munci, dacă mi-aş întrerupe studiile? Iată ce ar uşura-o mult pe mama. Am examinat ideea asta. Pînă atunci, ambiţia mea era să mă angajez, cînd voi avea vîrsta potrivită, în marina comercială. Atunci cînd mă Scăldam, plonjînd de pe geamandura cea mare şi roşie care marca intrarea în şenal, îi invidiam pe oamenii al căror obraz îl puteam zări prin ferestre în timoniera cargoului. Nu vorbisem nimănui, niciodată, despre proiectul acesta. E adevărat că beneficiam de doi ani de o bursă, dar ea devenea insuficientă. Puteam renunţa.

Hotărîrea de a părăsi colegiul i-am încredinţat-o mamei, în timpul unei discuţii destul de agitate, căci refuza să admită, raţionamentele mele şi voia s-o consulte pe sora ei, cea care se măritase cu un tîmplar. Îmi amintesc că orbul din locuinţa de alături repeta la chitară o arie săltăreaţă, care părea să-şi bată joc de noi. Ştiam că reticenţele mamei proveneau din faptul că visa pentru fiul ei un viitor glorios, un*destin măreţ şi nu se putea resemna să-şi piardă atît de repede iluziile. M-am dovedit persuasiv şi am sfîrşit prin a o convinge că studiile vor

costa din ce în ce mai mult, că înţelepciunea impunea să nu ne încăpăţînăm. Dar nu încape îndoială că, dacă a cedat' în cele din urmă, aceasta s-a datorat mult oboselii şi desperării. Pentru moment, ceea ce mi-a dominat sufletul era faptul evident că observaţia» abatelui nu mai conta. In sunetul agasant al chitarei am început deci să redactez, pe o foaie cu pătrăţele, scrisoarea către director, domnul Maubrun, şi pe cînd scriam şi-mi şlefuiam frazele am devenit conştient că ucideam în mine o închipuire eroică. Aşa încît, după Dumnezeu, niciodată nu voi fi cel atotputernic pe o corabie. Niciodată nu voi străbate oceanele. Niciodată nu voi lupta cu furtuni îngrozitoare. Şi cînd te gîndeşti că mă pregăteam pentru situaţiile limită, pentru cele mai sublime sacrificii! In ciuda rugăminţilor echipajului, a valurilor gigantice, mă închipuiam sărind pe puntea unui pachebot pe cale să se scufunde, ca să salvez o călătoare, o fată tînără, prizonieră în cabina ei. Sau că altădată, în momentul naufragiului, refuzam să-mi părăsesc vasul. Cu mîinile încleştate pe parapet, credincios celei mai sublime tradiţii, celei mai nobile, aceea care cere să mori împreună cu ceea ce ai iubit cel mai mult, mă scufundam împreună cu Vaporul meu, imagine sfîşietoare, tulburătoare! O, măreţie! O, bravură! Inima mi se zdrobea la astfel de evocări. Lumea poate să zîmbească. Pentru mine, aceste vise sfărîmau o tăcere care sufoca lumea, mă puneau în legătură cu tata, mă scoteau din tainiţa fără margini în care dibuiam. Cu. toate acestea, am terminat scrisoarea şi am dat-o mamei s-o semneze.

*

Rămînea să găsesc un serviciu. Mi-ar fi plăcut să lucrez cu Paco Perez. Mama refuza. Meserie prea grea. Prefera să fiu angajat la unchiul meu, tîmplarul. Era rîndul meu să refuz, Nu-l iubeam pe unchiul Antoine. Ce-i reproşam? Că era prea respectuos faţă de autorităţi, prea supus celor care comandă, ordonă, reprezintă în ochii săi sacrosancta

administraţie. De origine spaniolă, ca şi mine, ca noi toţi cei ce trăim în această comunitate, suferea din cauza asta, aproape că îi era ruşine. Era desperat că eram numiţi în derîdere „cei cinci zeci la sută”. Adică „cinci zeci la sută francezi”. Din 1914 pînă în 1918 a luptat pentru Franţa. Cu zuavii. A fost rănit. A primit medalii. Făcea parte din Foştii Combatanţi. Defila imediat după drapel, cu decoraţiile sale pe piept. L-am văzut în timpul unei ceremonii, i-am văzut faţa transfigurată. Nu-i iubea pe arabi, nu-i iubea pe evrei şi, culmea, nu-i iubea nici pe „străini”! Citea un cotidian de seară, *Micul Oranez*, organ al municipalităţii noastre antisemite şi care — abia de fusese inventat Hitler — tipărea deja svastica la loc vizibil. Cînd a aflat că poliţia m-a interogat, pentru afacerea din strada Azov, a fost jignit ca de o pată adusă propriei sale moralităţi. Mă acuza că frecventez numai golani, că-mi place să mă îmbrac ca ei. Lucra „pe cont propriu” într-o pivniţă amenajată ca atelier şi executa în serie jucării din lemn, cai cu basculă, roabe, locomotive, pentru două bazare din oraş. Acest om, scurt din picioare, cu gîtul şi bustul mare, era un artizan excelent, cu mîini îndemînatice, „mîini de aur”, cum spunea mătuşa Marie-Rose.

Atunci cînd mergeam la atelier eram întotdeauna surprins de rîndurile acelea de cai, toţi la fel, agăţaţi sus, de plafon, cu privirea înnebunită, cu nările dilatate, s-ar fi putut zice că erau înspăimîntaţi de şobolani. Şobolanii mişunau într-adevăr în pivniţa aceea lungă, în ungherele întunecate, la adăpost în spatele maldărelor de scânduri. Uneori puteau fi auziţi cum chiţcăie. Nimic pînă în ziua aceea nu-i putuse stîrpi. Evitau hrana otrăvită şi pisicile din curte, iar motanii cei mai viguroşi, bătăuşii cu cele mai multe 'cicatrice, se temeau de ei. O dată, o singură dată, cu o ochire reuşită a praştiei, am ucis unul. Era mare ca un iepure tînăr, cu dinţii ascuţiţi ca un vîrf de pumnal.

Mi se întîmpla să intru în atelier în lipsa unchiului meu şi să găsesc jumătate de duzină de şobolani aliniaţi pe scînduri, ghemuiţi, cu botul fremătînd de parcă aşteptau o pradă.

La întrebarea mamei: de ce să refuzi să lucrezi cu unchiul Antoine şi să înveţi în felul acesta o meserie excelentă, evitam să răspund şi să-mi arăt adevăratele sentimente. Am spus că-mi era frică de şobolani, să fiu muşcat de şobolani — constituia un argument puternic, greu de respins, şi mama tremura numai la auzul acestui cuvînt. M-a crezut şi imediat amorul meu propriu s-a răzvrătit:

— Nu-i adevărat. Nu-i vorba de şobolani ci de unchiul. Nici vorbă să lucrez cu el!

Mama n-a ştiut cum să reacţioneze, a răspuns totuşi că greşesc, că unchiul este un om cumsecade etc. Am replicat:

— Niciodată, cu o astfel de ardoare sălbatecă, încît n-a mai insistat.

Rămînea soluţia Paco. În cele din urmă, a consimţit.

*

Am fost pus să sap şi să recuperez cărămizi vechi încă utilizabile. Paco Perez îi vorbise despre mine dirigintelui de şantier, care mă angajase cerînd însă, după tot dichisul, autorizaţia mamei.

Puneam cărămizile la muiat într-un hîrdău cu apă şi le decapam apoi cu tîrnăcopul de zidar şi cu şpaclu. Îndeletnicire ingrată de ajutor de muncitor necalificat. Mă întorceam seara cu mîna stingă tumefiată de loviturile pe care mi le dădeam singur din greşeală. Cu un sac de iută împăturit şi aşezat sub fese, cu picioarele atîrnînde, trebuia să vopsesc fiarele în T cu miniu pe care stăteam călare. Lucram la cîţiva metri deasupra solului, nu aveam ameţeală, dar sfîrşeam ziua cu pulpele dureroase şi cu spatele ţeapăn. Nu mă plîngeam. Din contră. Îmi plăcea că iniţierea era oarecum aspră şi în compensare exista

acea camaraderie de şantier, simplă şi directă. Uneori, cîte un zidar se pleca peste marginea schelei şi interpela galant vreo fată frumoasă. Va reveni ziua în care, din înaltul cerului voi saluta şi eu frumuseţea!

Cînd mama m-a trezit pentru prima oară, căci de acum încolo trebuia să plec înaintea ei ca să ajung la şantier, mi s-a părut foarte emoţionată. În fiecare seară mă întreba dacă fusese greu. Ei nu, nu fusese! Şi erau şi clipe plăcute, de exemplu la pauza de la opt şi la cea de prînz, cînd mîncam împreună cu muncitorii (aceste două mese constituiau la început singurul meu salariu), se făcea politică, se discuta despre fotbal şi participam la conversaţie ca oricare altul. Cînd se prezenta ocazia, mă întorceam acasă cu Khader, pe tomberonul său, şi-l ajutam să deshame animalele, să le umple ieslea.

Activitatea aceasta n-a durat decît vreo cincisprezece zile, timp în care am fost nevoit să-mi neglijez prietenii. Am aflat apoi o veste de necrezut: directorul colegiului, domnul Maubrun, venise să o vadă pe mama. Mai întîi, îndată după primirea scrisorii, o convocase şi, neprimind nici un răspuns, s-a deranjat personal. Ce voia? S-o convingă să mă lase să-mi reiau cursurile. Pe de o parte nu aveam nici vîrsta pentru a intra ucenic, şi pe de altă parte eram dotat şi merita ca mama să mai consimtă la unele sacrificii. Îngrijorată de primul argument (a nu fi în legalitate o înspăimînta întotdeauna) şi flatată de cel de al doilea, mama, care oricum era prea intimidată de autoritatea directorului, a consimţit. Acesta, dealtfel, se angaja să obţină destul de repede, o mărire substanţială a bursei mele. Vanitatea îmi era mai mult surprinsă decît satisfăcută, nesimţindu-mă nici mai bun, nici mai rău decît camarazii mei. Cu toate acestea, nu la întoarcerea la colegiu, la consideraţia măgulitoare pe care domnul Maubrun mi-o arăta, la ceea ce însemna aceasta pentru viitorul meu m-am gîndit în tot timpul acelei nopţi, ci la faptul că mama îmi ascunsese convocarea directorului.

Bineînţeles că puteam pune această omisiune pe seama grijilor importante pe care le avea, dar toate argumentele mele se destrămau unul după altul, tîrîte de valul unei pasiuni ascunse. Mi se părea că de la o vreme mă îndepărtam de mama, mi se părea că discern în tandreţea ei un fel de uzură, o eroziune. Îmi părea mai insesizabilă, mai puţin atentă faţă de mine, şi uitarea aceasta o dovedea. Noaptea aceasta, mai tăcută, mai calmă decît de obicei, am petrecut-o în mare parte treaz, privind printre perdelele întredeschise cum stelele se învîrteau pe cer şi începeam să bănuiesc că lumea care-mi fusese descrisă drept o construcţie armonioasă nu era decît un ansamblu de fragmente din care unele piese principale mi-ar fi fost ascunse.

II

COLEGIUL FORMA UN TRI-unghi vast, mărginit de cartierul arab, cu o curte pătrată plantată cu ficuşi, şi coridoare zgomotoase. M-am întors acolo fără ca cineva, în afara Muşchetarilor şi a directorului, să-mi fi observat absenţa. Mi-am reluat cursurile cu plăcere, cea mai mare plăcere fiind aceea de a o regăsi pe d-na Dioret, profesoara noastră de desen care, la treizeci de ani, avea un piept rotund, o piele netedă şi roză, pe care mi-ar fi plăcut s-o mîngîi. Ori de cîte ori se apleca să vadă ceea ce făceam, îşi apropia corsajul de mine şi atunci în întreaga mea fiinţă înflorea un păienjeniş roşu, într-o imediată şi iminentă creştere. Aveam cîţiva colegi care o cam luau peste picior şi simţeam mereu nevoia să le strivesc mutra. Aş fi vrut ca ea să înţeleagă că nu eram ca ceilalţi, că sînt altfel. Altfel decît cine? Nu ştiu. Dar a învăţa să desenezi era un lucru fără importanţă în afara farmecului d-nei Dioret. Ceea ce conta pentru noi nu era să ne împodobim sufletul şi să învăţăm, să asimilăm cît mai mult cu putinţă, ci să îngurgităm, să ne îndopăm de cunoştinţe pentru a smulge o diplomă, pentru a obţine apoi o slujbă, în speranţa de a scăpa mai tîrziu de maladia asta a cărui gust de pîine rece şi orez îl cunoşteam.

Îmi plăcea fizica, literatura, istoria, geografia. La geografie eram neîntrecut. Deveneam pedant. Păcat numai că profesorul nostru, d. Gallazzo, avea mintea cam zdruncinată de cînd îi plecase nevasta. (A şters-o într-o bună zi luînd şi mobilele.) Venea adesea în clasă fără să-şi fi pregătit cursul şi atunci ne povestea ceva la întîmplare, timp de două ore. Se întîmpla uneori să vină spre mine, să mă întrebe cu un accent sarcastic „Dumneata, micul meu prieten, nu eşti de aceeaşi părere?" Într-o zi l-am contrazis referitor la minele de cărbune engleze şi a sărit, foarte excitat, spre biroul său, de parcă voia să ceară pe loc exmatricularea mea, apoi a proclamat cu voce triumfătoare: „Douăzeci de puncte din douăzeci „Meriţi douăzeci din douăzeci! Iţi dau douăzeci din douăzeci!" Şi altă dată, într-o situaţie asemănătoare, a urlat: „Vrei să-mi iei locul! Da! Vrei să mă-nlocuieşti! De ce n-o faci? Hai! Ce te opreşte? Suie-te aici!" Ne vorbea despre Ruhr, şi cu date aproximative, despre capacitatea sa industrială în timp ce eu citisem un studiu pasionant privitor la acest subiect într-unui din ziarele lui Sarcos. O singură scăpare exista într-o astfel de circumstanţă: să iei un aer de şcolar prost şi să laşi furtuna să treacă.

D-na Bailly, profesoara mea de literatură, căreia tramvaiul îi tăiase un picior în timpul unui accident la Toulouse, renunţase la orice cochetărie, se pieptăna ca un bărbat, avea părul foarte scurt şi purta taioare cu croială masculină. Pe lingă aparatul ortopedic, se mai ajuta şi cu un baston. Era o femeie a cărei inteligenţă sclipitoare ne seducea. Nu avea vîrstă. Era vioaie, generoasă, fără prejudecăţi. O numeam la Coja, Şchioapa, dar o respectam. Ne vorbea despre autori în afara programei, despre London ori Gorki, coresponda cu Colette, Giono, Duhamel, şi ne citea uneori pagini inedite. Datorită ei l-am cunoscut pe Apollinaire. A fost pentru mine o revelaţie fulgurantă, un jet de lumină strecurat prin tenebre. Şi cînd te gîndeşti la toate acele discursuri

versificate care ne erau date drept poezie! Pînă atunci avusesem inima oarbă, un suflet opac. Cu Apollinaire am descoperit în mine transparenţe minunate:

O tu Cale Lactee, soră strălucitoare
A nurilor albe din Canaan...

I-am regăsit de asemenea pe unii colegi care nu locuiau în cartier, dar care aveau spiritul nostru „muşchetar”. Era vorba mai ales de Kalfon, fiul poştaşului, care practica asiduu cultura fizică şi Lugo pe care natura nu-l favorizase deloc. Vreau să spun că pricepea greu. Totuşi, în calitatea sa de portar, n-aveam de ce ne plînge de reflexele lui. O adevărată pisică-tigru, cu detente, cu salturi impresionante. Mama lui se recăsătorise cu doi-trei ani mai înainte şi el nu părea cîtuşi de puţin afectat, dar ce putea spune amărîtul acela! N-avea decît un gînd în cap, înfipt ca un cui: „să oprească şuturile”. Căutătura lui de şoarece supraveghea necontenit traiectoria unei mingi invizibile. Cum în echipă Kalfon şi cu mine eram plasaţi în apărare, se înţelege că prodigioasa îndemînare a lui Lugo ne era mai preţioasă decît agilitatea sa mintală. Mi se întîmpla să-l invidiez. Îmi ziceam că, cu o sensibilitate atît de rudimentară ca a lui nici o tulburare nu putea să-i pătrundă vreodată pînă în inimă, să-i străpungă scoarţa groasă, în timp ce doar gîndul existenţei unui alt bărbat în viaţa mamei îmi oprea brusc curgerea sîngelui, îmi lăsa trupul uscat de tot, sufletul pîrjolit.

Într-o zi, pe cînd jucam, şi pentru a evita să fim întrecuţi de adversarul nostru cel mai rapid, Moham-medi, am făcut o „luminare” şi am expediat, cu totul neinspirat, ghemul de cîrpe plin de noroi care ne servea drept minge, direct în spălătoria internatului, la primul etaj. Ţipete! Pagube! şi, la urmă, inevitabila consemnare.

Duminica ce a urmat am petrecut-o în colegiul pustiu, de-a dreptul lugubru. Eram singur. Nici un alt elev

pedepsit. Ploua. Am făcut la repezeală lecţia ce-mi fusese impusă şi puţin timp după aceea am auzit răsunînd sirena unui vapor. Venea drept dinspre port şi a trezit în mine nostalgii. Tot privind curtea udă am avut impresia că mintea mea întreagă se scaldă într-o mlaştină veche de milioane de ani. M-am ridicat, gafe să plîng. Oh, viaţa mea, viaţa mea, tînăra mea viaţă! în orele acelea atît de inutile şi pustii o simţeam zbătîndu-se cu violenţa şi desperarea unui animal obişnuit cu libertatea, prins acum într-o capcană. Îmi amintesc că la Oran, în preajma unei ierni pline de mizerie, în cel de al treisprezecelea an al existenţei mele, sufeream deja simţindu-mă propriul meu prizonier, atunci cînd voiam să cuprind întreg universul în mîinile mele. Peste clădirile colegiului, ploaia cădea din cerul mustind de apă, biciuia ficuşii cu vîrtelniţe de jeturi, răpăia pe geamurile sălii 4e curs şi în acelaşi timp îmi decapa sufletul pînă la învelişul său cel mai delicat, cel mai fragil, cel mai vulnerabil.

*

Era evident că ne expulzau.

Trăisem pînă atunci cu iluzia de a fi fost daţi uitării dar, puţin înainte de Crăciun, un funcţionar ne-a înmînat un document în care se indica ultimul termen: 15 ianuarie. Cum mama nu găsise nimic ca să ne putem muta, sărbătorile de sfîrşit de an au fost destul de melancolice. Nu era chip să cumpărăm drajeurile acelea cu migdale şi nici nugaua spaniolă pe care magazinele împodobite cu brazi, pe ale căror crengi şomoioage de vată închipuiau zăpada, le ofereau spre cumpărare. (Am văzut prima mea zăpadă numai la optsprezece ani, şi pînă atunci îmi făceam despre ea o idee pur intelectuală.) Prevăzător, mi-am desenat şi colorat singur felicitările pe foi de carton. De fapt, totul ne obliga în perioada aceea să ţinem cît mai strîns cheltuielile. Mama era deznădăjduită la gîndul de a părăsi acest cartier. O înţelegeam. Aici îl cunoscuse pe tatăl meu, aici se căsătorise şi aici mă născusem eu.

Amintirile ei cele mai frumoase se concentrau în aceste cîteva străzi. A se îndepărta de ele echivala pentru ea cu a lăsa să se stingă o lumină care încă mai pîlpîia între zidurile acestea. In ce mă privea, părăsirea cartierului nu mă întrista deloc. Puteam să revin după placul inimii, iar pe prietenii mei îi întîlneam pe toţi la colegiu.

Ploile pe care le aduceau marile vînturi ale Atlanticului se înteţeau în ianuarie.

Toţi vecinii noştri se agitau şi ei în căutarea altor locuinţe. Familia orbului a 'fost prima care a găsit şi s-a înghesuit cu cei opt copilaşi într-o spălătorie dezafectată. Pietrarul s-a dus cu „nevasta” lui să locuiască la Mers el-Kébir. Brutarul al cărui magazin şi instalaţii făceau parte din casa de la mijloc şi-a amenajat în grabă o cameră în hangarul de lemn...

*

Cum mama cerea noi învoiri, patronul s-a plictisit şi a sfîrşit prin a o înlocui. La masă şi-au refăcut apariţia „migasurile”, acel fel de mîncare consumat de asediaţi, pregătit pe bază de miez de pîine recuperat din resturile uscate, muiate şi date la cuptor cu usturoi.

Apoi iar au venit funcţionarii, s-au arătat ceva mai puţin politicoşi dar şi mai presanţi. Într-o seară, mama m-a anunţat că a acceptat să lucreze la un bogat negustor de vinuri din cartierul Saint-Pierre nu departe de noi. Acest Gilles Voisin avea o familie numeroasă şi întreţinea o mulţime de servitori: bucătăreasă, cameristă, croitoreasă, şofer, grădinar. În afară de şofer, toată lumea trebuia să locuiască în anexele vilei: ca angajată permanentă în calitate de spălătoreasă, mamei nu i s-a permis să mă ţină lîngă ea. Dar problema fusese rezolvată pe loc. Una din clientele ei de duminică i-a propus spontan să mă găzduiască şi mama care ştia că nu voiam să locuiesc la unchiul Antoine, înghesuit cu nevasta în unica încăpere de deasupra atelierului, a acceptat. Şi tot acolo, în pivniţele doamnei Quinson urma să ne depozităm cele

cîteva mobile. Deşi dezorientat de această soluţie atît de pripită, atît de neprevăzută, m-am ocupat de mutare şi am obţinut ca Paco Perez să ne pună la dispoziţie tomberonul întreprinderii lui. Khader ne-a ajutat şi el cu amabilitatea lui obişnuită. Mi-am pus lucrurile personale într-un cufăr vechi cu capac bombat, cu încuietoarele lucrate de mînă şi închis cu lame de fier. O însoţise deja pe bunica mea în călătoria ei. de la Grenada la Malaga în 1868 şi de la Malaga la Oran. Povestea cu traversarea pe un velier care, prins de furtuni a fost cît pe-aci să se scufunde, mi-l făcea încă şi mai drag.

Pe această doamnă Quinson care urma să mă găzduiască, o cunoşteam, şi mă aşteptam la o perioadă dificilă, felicitîndu-mă totodată că am scăpat de unchiul Antoine. Păi nu? Nu fondasem, Fred, Marco, Toni şi cu mine o confrerie al cărei principiu fundamental ne ordona să ştim „să facem faţă” în orice ocazie? Lucrului acesta, în spaniolă, i se zice „aguantar”, ceea ce însemna a suferi, a rezista, a îndura. Stoicismul acesta fiind puţin prea nou nu mi-a permis să-mi stăpînesc tristeţea1 în ziua cînd am condus-o pe mama la vila Voisin. De după grilajul grădinii, dincolo de care nu-mi era permis să pătrund, o priveam cum se depărta, subţire şi dreaptă, cu valiza în mînă, dispărînd pe aleea mărginită de palmieri. O pisică mă privea dintre ghivecele de muşcate şi mai mult decît grilajul părea să-mi arate hotarul care mă despărţea de acest domeniu. Mama s-a întors o singură dată, mi-a făcut semn să plec, să nu zăbovesc.

În loc să mă duc imediat la d-na Quinson, am preferat să hoinăresc, cuprins de nevoia să umblu fără o ţintă precisă, să caut singurătatea. Pentru că bătea vîntul, mi-am petrecut după-amiaza atît pe promenada Letang, de-a lungul portului, privind cum valurile se năpusteau deasupra digului cit şi mergînd de-a lungul zidurilor Rozalcazar, alt fort spaniol. Îmi amintesc că mă simţeam vinovat de tot ce i s-a întîmplat mamei. Acest sentiment

de culpabilitate care mă tulbura adesea menţinea în mine o dorinţă de răscumpărare şi iertare, o nostalgie a inocenţei.

M-am învîrtit vreme îndelungată pe alei (vîntul scutura copacii) iar eu mă frămîntam necontenit din cauza nenumăratelor greşeli pe care le comisesem faţă de mama. M-am hotărît să mă întorc la d-na Quinson doar atunci cînd soarele ajuns la asfinţit a adus dincolo de Mers el-Kébir o luminiscenţă de crater situat undeva în depărtări, o pîlpîire neliniştitoare ca o ultimă suflare a unei lumi pe cale să dispară pentru totdeauna.

III

ÎMI AMINTESC DE ASEMENEA de sosirea mea, la căderea nopţii, la doamna Quinson. Aceasta ocupa tot etajul trei al unui imobil nou pe strada Mostaganem. Lampa cu gaz de pe scară era stinsă. Mi-a fost greu pe întuneric să găsesc locul uşii şi am bătut cu atît de puţină putere încît n-am fost auzit imediat. In cele din urmă a venit să-mi deschidă una dintre jupînese, Dolores, o spaniolă lată in şolduri şi cu pieptul mare.

— Iată-te, a zis ea. Eşti aşteptat de ore-n şir.

M-a condus la stăpîna ei, care citea într-un salon chinezesc, înconjurată în afară de porţelanuri de mucuri de ţigări şi de o colecţie asiatică de pumnale şi lăncii. Toată această înfoială de ţepi, colţi şi vîrfuri îmi mărea starea de tulburare. Nu mi se fixase nici un orar, dar din cauza vorbelor lui Dolores mă temeam, pentru început, de o mustrare. Asta pentru că o cunoşteam destul de bine pe doamna Quinson. Aşezată într-un fotoliu cu spătar înalt, cu trupul strîns într-o rochie de casă, m-a studiat o clipă fără să zică nimic cu ochii ei mici de crocodil prinşi între creţurile unor piei care băteau spre cenuşiu. Eram atît de convins că voi avea de suportat reproşuri încît, cu toată viteza, am şi regrupat în minte toate argumentele cele mai plauzibile, dar nu, la scuzele mele ea a răspuns cu un gest regesc al mîinii prin care ştergea greşeala, mă ierta generos, neglija acest mic păcat.

Aşa cum obişnuia, mi-a întins, nu mîna întreagă, ci două degete — indexul şi mijlociul — ceea ce găseam a fi de o supremă distincţie.

— Haide, băiatul meu, sper că ne vom înţelege.

Am bîlbîit că speram şi eu lucrul acesta şi a scos un mic chicot care a sunat aidoma clopoţeilor de la caprele noastre.

Şederea mea la ea era, bineînţeles, provizorie. Toţi prietenii noştri ne căutau locuinţă şi ea însăşi era hotărîtă să ne găsească una. Pentru că, a zis ea, o preţuia mult pe mama şi se străduia să o ajute. Pînă una alta, se cădea să trecem la masă. Obiectele de porţelan, argint şi cristal, străluceau în sufragerie sub lustra cu ciucuri de cleştar căreia luminările îi fuseseră înlocuite cu becuri electrice, adevărat lux de cinema.

Prima masă, luată în seara aceea, m-a entuziasmat. Descoperind-o atît de copioasă, atît de variată, am dedus că, prin această plăcută atenţie, binefăcătoarea mea voia într-un fel, să mă răsfeţe, să celebreze astfel instalarea mea acolo. Dolores ne-a servit într-adevăr nişte feluri de mîncare deosebite, în genul celor ce se pregătesc în familiile noastre numai la ocaziile cele mai mari, căsătorii, botezuri, prima comuniune, atunci cînd se merge pînă la a se face datorii decît să nu-ţi ţii rangul. M-am simţit foarte emoţionat de recunoştinţă. De a doua zi am înţeles că la d-na Quinson meniurile erau în fiecare zi la fel de bogate. Ceva însă mă intriga foarte mult: în loc să mă trimită cu servitorii la bucătărie, d-na Quinson îmi făcea onoarea să mă primească la masa ei! La drept vorbind, dacă m-ar fi întrebat, aş fi optat pentru prima soluţie, dar trebuia să mă plec inexplicabilei fantezii a binefăcătoarei mele.

Am aflat că voi împărţi camera cu Dolores. În această cameră, aflată în partea dinspre dependinţele apartamentului, fusese aşezat deja un divan pentru mine. Patul lui Dolores era instalat într-o nişă de consolidare a

camerei, la dreapta uşii, un fel de alcov cu pereţii împodobiţi cu chipuri pioase.

Dolores mi-a arătat cu bunăvoinţă rafturile din dulap destinate pentru uzul meu personal şi am aranjat acolo imediat cărţile şi lenjeria pe care mama i-o încredinţase. Apoi, şi fără cea mai mică stînjeneală, Dolores a început să se dezbrace, iniţiativă care a stîrnit în mine o emoţie violentă, mi-a incendiat tot trupul, de la pîntece pînă la piept. De surprins ce am fost, am rămas nemişcat uitîndu-mă cum îşi scotea rochia trăgînd-o pe deasupra capului cu gesturi nemaipomenit de graţioase, cu braţele ridicate, întocmai uneia care poartă amfora pe cap. Altă emoţie cînd, aşezată pe pat, şi-a scos ciorapii negri, răsucindu-i la iuţeală ca un colac, ţinîndu-şi genunchiul ridicat, lăsînd să se vadă de sub furou o parte a coapsei, foarte albă, şi care se pierdea sub material spre zonele ascunse. Descopeream o feminitate nouă, diferită de cea maternă. Niciodată n-aş fi suportat să o văd în felul acesta pe mama, nici nu mi-o puteam imagina în atitudini de acest fel — chiar şi numai gîndul acesta ar fi fost un fel de profanare, un fel de sacrilegiu. Plecam pudic din camera ei atunci cînd începea să se pregătească pentru noapte. Cu Dolores nu simţeam nimic în genul acesta, ba chiar dimpotrivă, resimţeam o curiozitate avidă, o dorinţă să mă apropii, să palpez, să mîngîi, să explorez, o, nebunie! În acele cîteva secunde, întreaga mea fiinţă părea că se învîrtoşează, că se conturează a săgeată gată să ţintească trupul acesta, să ţîşnească, să zvîcnească, să pătrundă, să vibreze, să lovească glorios, mistuitoare! Aveam certitudinea că atunci voi fi lecuit de o foarte veche boală! că voi fi proiectat în afara pămîntului! S-ar putea ca emoţia aceasta să fi adus vreo scăpărare magnetică în privirea mea, căci Dolores a ridicat brusc ochii spre mine şi mi-a zis, nu fără oarecare bruscheţe:

— Păi întoarce-te!

M-am supus, puţin stînjenit. Şi ea a adăugat:

— Tu nu te dezbraci? Ai să stai proţap acolo pînă mîine?

Stătea în faţa lavaboului, sînii ei mari umpleau cămaşa şi părul despletit îi cădea de-a lungul spatelui pînă la proeminenţele şoldului. Femeie, era o femeie adevărată, aproape goală, lîngă mine, şi din cauza ei îmi simţeam gîtlejul secătuit. Atunci cînd ea a stins lampa, abia începeam să-mi scot puloverul.

De îndată ce m-am culcat, am auzit-o în întuneric cum se lăsa cuprinsă de somn, respirînd tot mai rar. Nicicînd n-am simţit ca în noaptea aceea ce profunde mutaţii suferea trupul şi sufletul meu de adolescent, cum mă integram din ce în ce mai repede energiei prodigioase a acestei lumi fără început şi fără sfîrşit! Dar, după ce am adormit, am visat ca Dolores mă cheamă, îmi cere să vin la ea, că m-am afundat în căldura liniştitoare a patului ei mare, că mă lipeam de ea, de pîntecul ei mare şi că mă cufundam într-o dulce pace oceanică.

*

Dacă cealaltă servitoare, Yasmina, nu era găzduită în locuinţă, aceasta se datora faptului că avea un soţ, în timp ce Dolores era văduva unui lucrător de la carieră, ucis la Verdun.

O cunoşteam pe Yasmina. Atunci cînd, cu doi ani în urmă, se căsătorise cu şoferul care livra rufele de la spălătoria unde încă pînă nu de mult lucra şi mama, aceasta o invitase la nuntă. Cum o însoţisem, am păstrat de la acea festivitate o amintire foarte plăcută, nu numai din cauza amabilităţii şi generozităţii cu care am fost primiţi, cît, şi mai ales, din cauza veşmintelor femeieşti păstrate cu multă grijă în vechile cufere de familie. Întreg orientul trăia în sîngele meu andaluz şi, de aceea, la vederea rochiilor lungi de mătase, satin, tul, dantele, a acelor graţioşi pantaloni bufanţi, a bolerourilor de catifea, a papucilor brodaţi, a bijuteriilor, eşarfelor, a pieptenăturilor acelea copiate odinioară de doamnele din

Evul Mediu, am simţit în mine o suavă bucurie. Cum mama participase activ la pregătiri, cineva a avut încîntătoarea idee să i se împrumute una dintre haine pentru ca şi ea să poată fi fotografiată singură sau printre tinerele femei care înconjurau mireasa. Mai am încă una din fotografiile acelea în care mama, pe jumătate culcată pe divan, seamănă cu o frumoasă fată maură dintr-un somptuos palat din Damasc sau din Grenada.

Purtarea vălului pe stradă proteja faţa Yasminei, care avea un ten deschis, subliniat de un tatuaj fin între sprîncene. Umbla întotdeauna desculţă prin apartament. D-na Quinson se încăpăţîna să-i zică Fatma, ceea ce mă şoca, convins că numele rămîne legat de personalitate şi că a-l refuza unui individ era egal cu negarea autenticităţii sale, cu dispreţuirea întregei sale veracităţi. Aceste trei femei se înţelegeau bine, dar am ajuns destul de repede la convingerea că jupînesele se temeau de firea schimbătoare a stăpînei lor. In două după-amiezi ale săptămînii, ea mai dădea de lucru unei spălătorese şi unei croitorese; veneau în zilele în care eu lipseam şi abia dacă am avut ocazia să le văd.

În vremea aceea, d-na Quinson trebuie să fi avut vreo cincizeci de ani. Era „văduva-fără-copii”, cum se spunea pe atunci, a unui ofiţer din infanteria colonială, ucis pe front în 1917, chiar în ajunul plecării în permisie. Această circumstanţă o afecta mult pe binefăcătoarea mea care vedea în ea o perfidie, o cruzime suplimentară a destinului. „Vă asigur că-şi avea biletul de voie în buzunar”, spunea ea cu o indignare reală, de parcă moartea n-ar fi respectat uzanţele. De pe vremea cînd a fost în Indochina, comandantul Quinson adusese mobile, bibelouri şi arme care umpleau două camere. La drept vorbind, această îngrămădeală arăta a *bric-à-brac*, cu toate că vitrina închisă cu grijă adăpostea obiecte de jad, sidef sau fildeş, pe care nu mă săturam să le admir. Admiram de asemenea un paravan de mătase

ornamentat cu nişte păsări cu picioare lungi stînd la malul unui pîrîu de vis, precum şi nişte lăncii înfrumuseţate cu fanioane misterioase. Nimic din toate acestea nu trăda sufletul d-nei Quinson. Pentru a-i surprinde un aspect am fost nevoit să aştept, ocazia ivindu-se atunci cînd a plecat odată în oraş. Yasmina, cu ochiul încreţit de maliţie, m-a introdus în camera ei de culcare, loc sacrosanct al stăpînei, în care încă nu avusesem niciodată acces. Camera aceasta îmi amintea a decor de cinema, cinematograful fiind pînă atunci singura privire posibilă într-o societate despre care aproape nu ştiam nimic.

Ferestrele şi patul erau încadrate cu perdele de muselină şi creau o intimitate văluită. Totul era alb şi roz, ca interiorul unei cutii de drajeuri. In tot locul, noduri, panglici, porţelanuri cu floricele şi, pe pereţi, gravuri reprezentînd scene din Trianon şi păstoriţe cu cîrje ciobăneşti u rochii întinse pe cercuri de sîrmă. Am înţeles astfel că d-na Quinson îşi păstrase un suflet de şcoliriţă.

*

În mod ciudat, sufletul acesta de şcoliriţă nu excludea un temperament dominator, complicîndu-se, în ce mă privea, cu un instinct şi o vocaţie pedagogică nepotolite. Şi, de îndată ce şi-a dat seama că educaţia mea comporta lipsuri foarte serioase, a hotărît curajos să mi le îndrepte şi, cum a zis ea, să facă din mine „un băiat subţire” (Ea pronunţa „comifô”[6]) Vastă întreprindere! Nemulţumindu-se doar să mă bruftuiască la masă relativ la felul în care stăteam sau mînuiam furculiţa şi cuţitul, îmi dădea mici palme peste antebraţ dacă uitam să las în jos coatele pe lîngă farfurie şi asta în văzul şi auzul Yasminei şi al lui Dolores, ceea ce mă făcea să-mi pierd din prestigiu. (Toţi eram ageamii în acest domeniu.) îmi impunea nişte gesturi incredibil de inutile, cum ar fi acelea de a-mi şterge buzele cu colţul şervetului sau să beau din pahar cu înghiţituri foarte mici. Agasat, am avut de mai multe

[6] Comme-il faut (franc.).

ori pofta dementă de a-i arunca tacîmul în obraz, dar mama mă sfătuise să fiu răbdător şi să respect, în orice împrejurare, pe binefăcătoarea noastră. *Es necesario aguantar*[7]. La început am încercat dorinţa sinceră să învăţ, să urmez întocmai sfaturile d-nei Quinson. Foarte curînd am descoperit că în jocul ei intra o parte inconştientă de sadism şi că-mi supraveghea fiecare gest pentru plăcerea de a mă lua la rost. Uneori chiar exclama: „Oh! dar tu eşti un adevărat sălbatic”, ca după o descoperire de necrezut, de parcă şi-ar fi dat deodată seama că aveam dinţii piliţi după obiceiul canibalilor.

A mînca mai ales peşte, crustacee, sau carne devenea pentru mine un adevărat supliciu. Din zi în zi zelul d-nei Quinson creştea, luînd proporţii alarmante. Curăţatul unui măr mi se părea în vremurile normale o pură extravaganţă, obişnuit cum eram să muşc direct din el după ce-l frecam în palme. Să folosesc un cuţit, mai putea la nevoie să fie luat drept un pur rafinament puţin cam exagerat, dar să faci operaţia ţinînd fructul cu vîrful unei furculiţe devenea în ochii mei culmea afectării. Hotărît lucru, aceşti oameni bogaţi nu mai ştiau ce să inventeze ca să se facă observaţi. Din încercarea asta cu mărul am ieşit onorabil, în dorinţa mea de a demonstra că nu eram mai puţin îndemînatic decît un altul. Dar aceste reguli ale ţinutei corecte, aceste uzanţe care defineau un clan atît de diferit de al meu, nu le puteam călca o clipă fără ca d-na Quinson să nu-mi amintească scurt: „Cotul!” sau: „Furculiţa!”. Privirea ei mă spiona din partea cealaltă a mesei, rece şi neîndurătoare, ca aceea a unui aligator la suprafaţa mlaştinii.

Dolores, care se tot ducea şi venea între sufragerie şi bucătărie, observa şi aproba acest dresaj. Şi seara îmi demonstra că ar fi trebuit să fiu recunoscător Doamnei, că Doamna acţiona numai spre binele meu, că eram, bineînţeles, un golan-de-stradă, stricat de mentalităţi

[7] Este necesar să rabzi (span.).

greşite, dar că Doamna va reuşi să mă răzbească. Cînd protestam, îmi reproşa, mă acuza de ingratitudine sau de cinism. Dacă eram atît de inteligent pe cît pretindeau unii (cine erau aceia?), şi ea. fără doar şi poate se îndoia, căci nu surprinsese niciodată la mine vreo scăpărare, ar fi trebuit să înţeleg care-mi era interesul şi să profit cît mai mult de împrejurările acestea atît de favorabile formării mele, viitorului meu. Şi ea conchidea de obicei adăugind că mii de copii din lume m-ar invidia dacă ar şti ce noroc aveam. Cugetînd la acestea, înţelegeam că spunea adevărul fără ca o astfel de idee să-mi micşoreze cu ceva regretul pentru viaţa mea de dinainte. Mama îmi părea inaccesibilă, pierdută, şi mă simţeam singur şi golaş ca un orfan.

Şi asta pentru că mama nu era liberă decît duminica după-amiaza. Prima oară, aşa după cum ne înţelesesem, m-am dus să o aştept în faţa porţii de fier a vilei Voisin. Aceeaşi pisică m-a privit de departe, de parcă ar fi ştiut multe despre mine. Cînd a apărut mama la capătul aleii, mi s-a părut că în străfundul pieptului meu bătea din aripi o pasăre. Un tramvai ne-a dus la cimitir. În timp ce mama punea flori pe mormîntul părinţilor ei, mă uitam la femeile care treceau, cu faţa ascunsă de un văl negru; furişarea acestor fantome mărea misterul din preajma chiparoşilor şi a stelelor funerare. Pentru că; în ciuda tuturor lucrurilor, mai păstram încă un oarecare simţ al supranaturalului şi imaginaţia mea evolua dezinvolt la hotarul celor două lumi.

M-am dus apoi cu mama la familia Fernandez. Ploua. Am stat cu Marco şi Fred în debara. (Toni, surprins pe cînd umpluse tabla noastră cu desene obscene, fusese pedepsit să stea la şcoală în duminica aceea.) Pe un ton destul de dezamăgit o auzeam jos pe mama vorbind despre noua ei slujbă. Nu se plîngea, la drept vorbind, dar dorea ca această situaţie să ia sfîrşit. Fără să pot înţelege

motivele pe care le expunea, am înţeles totuşi că nu era fericită.

După ce am condus-o la vilă (trebuia să se întoarcă la orele şapte fix) mi-am dat seama că schimbasem foarte puţine confidenţe. Am făcut bilanţul celor rostite de fiecare din noi: aflasem doar că împărţea camera cu bucătăreasa, originară din Baleare, că una din fetele casei cînta la pian şi alta suferea de astmă. In ce mă privea, mă arătasem încă şi mai rezervat: afirmasem doar că relaţiile dintre binefăcătoarea mea şi mine se desfăşurau cum nu se putea mai bine.

*

Deja nu mai era adevărat. După o săptămînă petrecută la ea începusem s-o urăsc într-atît, încît mă gîndeam să recurg la furnicile roşii, acelea pe care noi le numeam furnici-jandarmi. Trebuia să închizi trei într-o sticlă pe care s-o îngropi. Dacă cele trei furnici mor înaintea celei de a şaptea zile, duşmanul în cauză este în pericol să se contamineze cît de curînd de o boală foarte grea, sau să i se întîmple ceva rău. Aveam încă o mentalitate copleşită de unele mituri aşa încît am fost cu adevărat tentat să recurg la această veche practică, dar am renunţat.

D-na Quinson nu numai că părea hotărîtă să-mi schimbe comportamentul şi să-mi civilizeze manierele, dar voia să-mi dirijeze pînă şi studiile şi relaţiile în privinţa studiilor, mi-a reproşat, imediat după. ce a aflat că alesesem araba în loc de engleză. Abia. am convins-o să renunţe la ideea de a mă obliga săi schimb secţia. Nu pentru că ar fi considerat engleza mai utilă vocaţiei mele de navigant — argument pe care l-aş fi admis — ci doar pentru că socotea limba aceasta „aristocratică” şi că, evident, acela care avea avantajul de a o cunoaşte putea să se afirme drept o persoană „bine”. Pentru ea araba şi spaniola erau graiurile unei umanităţi de categoria a doua. Şi mai extravagant încă: m-a sfătuit, în timpul ciudatelor noastre cine, ca niciodată să nu mărturisesc

(chiar cuvîntul acesta l-a folosit) că tatăl meu fusese zidar, profesie fără prestigiu în ochii ei. Era mai bine să-l dau drept antreprenor de zidărie sau chiar antrepenor de lucrări de construcţie. O nebună .' Şi într-o altă ocazie, m-a incitat ca de acum înainte să-mi francizez numele, adică să-l pronunţ cu un e mut la ultima silabă. Turbam. (De la această întîmplare datează accentul grav cu care-mi împodobesc numele, accent care nu există în spaniolă şi care, bineînţeles, că nu figurează în actele oficiale.) D-na Quinson, oricît de bună fusese şi oricît se considera ca atare, nu-mi menaja deloc mîndria călcîndu-mi cu seninătate în picioare amorul propriu, fără să-şi dea seama, îmi închipui, ,de violentele furtuni pe care le stîrnea. Dar cum să protestez? Nu suporta nici cea mai mică opoziţie şi mă reducea la tăcere, spunîndu-mi pe un ton sec:

— Îţi interzic să-mi răspunzi. Mie nu mi se răspunde. Nu-mi plac „cei care răspund”!

Deci: *aguantar*![8] Dacă o supăram şi mă azvîrlea în stradă n-aş fi încurcat-o oare pe mama şi nu i-aş fi agravat dificultăţile?

[8] Rabdă! (span.)

IV

D-NA QUINSON MOŞTENISE DE la părinţii ei un vast domeniu în regiunea Ain-Témouchent, un domeniu de vii pe care îl administra fratele ei Denis... Nu numai că veniturile îi permiteau să trăiască pe picior mare, dar şi putea să dispreţuiască anumite convenienţe sociale. Astfel, fuma, ceea ce, pe vremea aceea, în societatea noastră rigoristă, trecea drept destrăbălare. Puţin îi păsa, sau poate că se bucura chiar de micul efect de scandal pe care-l provoca. Printre alte extravaganţe, îmi amintesc de rochiile, de lenjurile acelea pe care le aducea de la Paris cu mare cheltuială. Trăia mereu înconjurată de cataloage de modă şi lucrul cel mai important pentru ea era să aleagă şi să redacteze comanda. Deseori cerea părerea servitoarelor, care o încurajau fie într-un sens, fie în altul. O surprindeam uneori în meditaţia ei, scufundată într-un fotoliu, cu ţigara între buze.

Îi plăcea bucătăria aleasă (profitam şi eu, se înţelege!), dar cum o înspăimînta ideea să nu se îngraşe prea mult — era destul de rotunjoară, cu o bărbie dublă, roză şi cărnoasă —, plătea de trei ori pe săptămînă serviciile unei maseze. Şedinţele se desfăşurau în baie, de unde ieşea roşie şi obosită, umblînd cu paşi foarte mărunţi, învelită

într-o rochie de casă groasă şi cu părul prins într-un fel de basma de mătase.

Era înnebunită după parfumuri. Alegea, la Lorenzi-Palanca, lîngă piaţa Armelor, pe cele mai deosebite, în flacoane minunate. Le folosea mai ales atunci cînd se pregătea pentru teatru sau concert, şi-mi plăcea mirosul acela care, multă vreme după plecarea ei, plutea în tot apartamentul.

Marţea, ziua ei de primire, întîmpina în salonul chinezesc vreo jumătate de duzină de doamne care vorbeau strident. Dolores servea cafea, ceai şi fursecuri. Dacă se întîmpla să studiez în camera mea, d-na Quinson mă chema şi mă prezenta prietenelor cu o satisfacţie vanitoasă.

— Este fiul fostei mele spălătorese, despre care v-am vorbit. Ce vreţi, trebuie să ne arătăm mărinimoşi.

Îi lăudau inima ei bună, generozitatea şi sentimentele creştineşti.

— Dar vă e cel puţin recunoscător?

Făcea o grimasă, mă privea ironic. Într-o zi una dintre vizitatoare a întrebat-o, nu fără o oarecare milă:

— Draga mea, eşti admirabilă, dar totuşi nu ţi-ai luat asupră-ţi o sarcină prea grea?

— Să fim serioşi, draga mea! Mi-am arătat autoritatea din prima clipă.

Iar eu, în picioare, cu mîinile la spate, luam o atitudine „brahmană”.

Altă dată am auzit o părere care m-a lăsat perplex. O tînără femeie, foarte împăunată, foarte fardată, cu un aer cam de cocotă, a spus mieros binefăcătoarei mele:

— Treisprezece ani şi jumătate, adevărat? Pare mult mai mult decît îi e vîrsta. Păcat că arată aşa prostălău.

În vederea acelor zile de marţi, d-na Quinson îmbrăca deseori o rochie de catifea neagră. Cu tenul rumen, cu pleoapele umbrite, trona în fotoliul ei, înconjurată de toate porţelanurile, gătită cu coliere, inele, pandantive,

brăţări. Sclipea ca o vitrină de bijutier şi stătea cu bustul drept, cu gîtul ţeapăn, într-o atitudine pe care o credea fără îndoială ca foarte demnă, foarte maiestoasă cînd de fapt semăna cu una din pocitaniile din vitrinele ei, cu bucile obrajilor căzînde şi ochii pierduţi în ascunzişurile ei de grăsime.

De cum îi plecau prietenele, o lua pe Dolores de martor şi le bîrfea cu o calmă cruzime. Dolores o aproba pe Doamna, găsea că Doamna are absolută dreptate. Şi e adevărat că nici un amănunt, nici o vorbă, orice ridicol, orice greşeală de vorbire nu-i scăpa Doamnei, şi cernea toate cu complezenţă, văzînd, cred, în mediocrităţile şi lipsurile altuia, evidenţa propriilor sale merite.

Această particularitate o amuza pe Yasmina care îmi spunea pe arăbeşte că „stăpîna are limba muiată în *fel-fel*” (ardeiul de Cayenne). Am rîs mai puţin atunci cînd, într-o seară, d-na Quinson, aflând că sînt prieten cu Kalfon, a strigat pe un ton furios:

— Un evreu! Dar eşti nebun?

Nu mi se părea nimic lipsit de sens în asta ci, dimpotrivă, foarte normal.

— Nu-ţi poţi alege prieteni „comsecade” nu-i aşa? Răspund spunînd că bietul Kalfon este „un tip bine”, poate cel mai bun dintre noi, cel mai înţelept în orice caz etc., dar nu reuşesc să spun tot, căci se şi aprinde:

— Îţi interzic să-mi răspunzi! N-ai să te mai vezi cu băiatul ăsta şi cu asta, basta! înţeles?

Mierda y mierda![9] Voi frecventa pe cine voi vrea.

*

Dacă regula aceasta de conduită a fost uşor de urmat în ceea ce-l privea pe Kalfon, nu acelaşi lucru s-a întîmplat şi cu Veronique. Veronique locuia la ultimul etaj, în acelaşi imobil. Era fiica unui înalt funcţionar de la prefectură: o întîlneam pe terasă, unde îmi plăcea să stau

[9] Rahat şi iar rahat (span.).

cînd învăţam. E adevărat că Dolores mă deranja deseori în camera aceea pe care o împărţeam, intra şi ieşea, aparent fără motiv, şi de fiecare dată mă întreba „dacă merge”.

Veronique nu studia. Dacă vremea era frumoasă, se urca pe terasă să ia aer. De fapt, nici nu se ducea la şcoală. De ce? Mister. O găseam frumoasă în ciuda slăbiciunii şi a tenului ei palid. Îmi plăceau ochii ei gri, cu genele întoarse şi cearcănele lor. Eram subjugat de ea şi atunci cînd stăteam de vorbă acolo sus, inima mi-o lua întotdeauna razna. Îi pîndeam apariţiile, o căutam. Nu vorbeam nimănui despre această prietenie, conştient fiind că, oricît de inocentă era, se ridica împotriva prea multor prejudecăţi şi ar fi fost compromisă îndată ce ar fi descoperită.

Or, relaţia aceasta, în afara faptului că mă încînta prin noutatea, prin delicateţea ei, crea în viaţa mea un refugiu secret, în care spiritul meu se retrăgea la ore anume, se mîngîia de amărăciunea sa. Veronique era de vîrsta mea, dar părea mai coaptă, cu mai multă experienţă. Mă intimida. Uneori n-o întîlneam, se scurgeau cîteva zile şi apoi reapărea, surîzătoare, cu privirea vioaie.

Părerea mea despre fete, şi aceasta din motive bine întemeiate, mi-o făcusem numai din lecturi. Mi le închipuiam întotdeauna melancolice, pudice, visătoare, speriate de cel mai mic gest, de cel mai mic cuvînt cît de cît îndrăzneţ, roşind, minunate, cu pieptul palpitînd, adesea gata să leşine, să se piardă, dar capabile de tandreţe sublimă, de fidelitate absolută şi, de fapt, Veronique era prima pe care o cunoscusem ceva mai bine. Ea a fost cea care m-a întrebat mereu despre mine, despre familia mea, despre studiile şi jocurile mele şi de fiecare dată se arăta tot atît de surprinsă ca Desdemona cînd îl asculta vorbind pe Othelo despre batista lui magică: „Doamne, se poate oare?”, „E chiar adevărat?” Dar unele întrebări mă puneau în încurcătură. De

exemplu, atunci cînd a aflat că abatele Porteno făcea parte din familia mea, a întrebat:

— Şi tu? O să ajungi şi tu preot?

— Păi nu!

— De ce nu? Ce să-i răspund?

Nu îndrăzneam niciodată s-o ating. Aveam ameţeli chiar şi numai la contactul cu braţul ei.

Dar eram ca Marius în faţa Cosettei. Într-o zi mi-a spus:

— Nu mă găseşti prea slabă?

— Nu.

— Uite, la vîrsta mea şi n-am încă nici sîni.

Şi mi-a luat mîna cu un gest natural şi a pus-o pe pieptul ei, incitîndu-mă să verific. Am simţit un mamelon mic, mic de tot, foarte fraged. Am bîlbîit:

— E bine, foarte bine.

— Aş! Adevărate ochiuri la capac.

Îşi schimba adesea rochia. Dacă i-o descriam pe cea de la precedenta noastră întîlnire, părea foarte surprinsă şi totodată satisfăcută. Surîdea, şi pentru mine zîmbetul acesta părea minunat. Eram oare îndrăgostit? Şi ca în cărţi urma să mă „mistuie pasiunea”?

Mi se întîmpla să-i pun şi eu întrebări. La şcoală nu se ducea pentru că era bolnavă. De mult timp era în tratament. O învăţătoare îi preda lecţii la domiciliu. Era originară din Havre, ca şi părinţii ei. Cunoşteam Havre. Vreau să spun că, fără să fi pus vreodată piciorul acolo, ştiam multe lucruri despre oraşul acesta. Era evident că întîlnirile noastre, căci sfîrşisem prin a ne da întîlniri în adierea vîntului de pe terasă, ar fi fost imposibile într-un cartier ca al meu, unde principiile moştenite din cele mai stricte tradiţii iberice interzic băieţilor şi fetelor să-şi vorbească sau chiar să se joace împreuna. Nimeni, la noi, nu încălca acest obicei, iar taţii şi fraţii se grăbeau să intervină la cea mai mică abatere.

De cînd cu despărţirea de mama, mă închisesem în mine însumi, devenisem propriul meu adăpost, citadela

mea. La aceasta mă incita d-na Quinson. Cu ea, în afara acestui refugiu interior, totul nu era decît atacuri, răni, devastări. Încrederii mele de la început i-a succedat o stare de permanentă alarmă. D-na Quinson era o forţă de nimicire şi distrugere, şi atunci cînd o trimitea pe Dolores să mă cheme se încrîncena carnea pe mine. Deveneam o fortăreaţă care se mobilizează, adoptă o poziţie de rezistenţă.

Într-o dimineaţă, pe cînd d-na Quinson se găsea în budoarul ei unde Dolores o coafa cu fierul cel subţire, am fost chemat. Am văzut-o în capotul ei întredeschis din care se zăreau dantelele furoului. Fără să se. Întoarcă, privindu-mă în oglinda de mînă, m-a întrebat scurt:

— Te vezi cu micuţa de la patru?

Luat pe neaşteptate am rămas tăcut.

— Nu-mi spune nu, ştiu.

Iar eu, nu fără prudenţă, am răspuns:

— O întîlnesc uneori.

— Bine. Începînd de-acum, o eviţi. Ai înţeles?

— Da, doamnă.

— Asta-i tot.

Şi m-a concediat cu un gest.

Reîntors în cameră, m-am gîndit la somaţia asta atît de brutală. Ce se întîmplase? Cine ne surprinsese? Ce rău comiteam? Iată-mă proiectat pe crenelurile eului meu, examinînd nu fără stupoare şi îngrijorare pericolul acesta necunoscut care mă asedia, îmi surpa rezistenţele.

Călcasem bineînţeles un tabu. De data asta nu-mi era ruşine. Nu mă simţeam vinovat. Trebuie într-adevăr să renunţ la Veronique? La gîndul acesta mi-am dat seama că aveam nevoie de ea, că voiam să ştiu ce gîndeşte, că trebuia s-o întîlnesc, să-i vorbesc. Şi am pîndit-o cinci zile la rînd. Degeaba. Era clar că şi ea a fost certată, că i s-a interzis accesul pe terasă. De ce? Eram ros de îngrijorare. Nu mai dormeam, întrebarea am pus-o lui Dolores,

Dolores în care stăpîna avea încredere şi care şovăie, îmi dau seama, să-mi dezvăluie adevărul.

— Ei, zise ea în cele din urmă, vezi bine că fata asta nu-i de tine. Familia ei, cum zice Doamna, e o familie foarte „subţire”.

— Nu înţeleg.

— Mama ei s-a plîns Doamnei...

Aşa cum eu n-ar fi trebuit să-l frecventez pe Kalfon pentru că era evreu, Veronique, în schimb, nu trebuia să mă frecventeze pe mine pentru că eram sărac. Fiecare zi petrecută la d-na Quinson completa o iniţiere care nu se săvîrşea fără durere. În fiecare zi lumea reală mai zdruncina cîte puţin zidurile utopiei mele. Am devenit temător şi pentru a nu uita vreodată să-mi ţin straja trează, desenam în fiecare dimineaţă pe carnetul meu un ochi mic, simbolul luciditătţii, al vigilenţei.

*

În duminica următoare a fost rîndul mamei să vină să mă ia. De cum a sosit, doamna Quinson, din fundul fotoliului ei, ca dintr-un loc de pîndă, i-a expus nemulţumirile pe care i le provocasem. Continuam „să-i răspund”. Mama, aşezată pe marginea unui scaun din foi de palmier, s-a întors spre mine:

— Vezi? vezi? Nici măcar nu eşti recunoscător pentru binele care ţi se face!

Aş fi vrut să pot replica că de multă vreme renunţasem la ripostă, dacă aceasta n-ar fi fost considerat tot „un răspuns” şi să mă înfierez singur. Am abandonat şi. am luat aerul acela „brahman” care se potrivea situaţiei, în timp ce blestemam în sinea mea. Atunci, d-na Quinson, indulgentă şi bună, mi-a sărit în ajutor, a afirmat că acestea nu erau din vina mea, că eram, ce vrei.? victima mediului şi a* educaţiei. (Aici mama n-a reacţionat.) Şi în legătură cu asta... (Am simţit cum se apropia lovitura, dar cum s-o parez?) în legătură cu asta, biata de tine, trebuie să-ţi spun că băiatul ăsta, la vîrsta lui, aleargă deja după

fete. Da, da, aşa cum îţi spun. O precocitate îngrijorătoare. Şi nu se leagă de fite-cine, Don Juanul dumitale! Pe cine voia să seducă? Pe însăşi fiica unui înalt funcţionar! Directorul de cabinet al prefectului! Îţi închipui situaţia mea! Mama care vine să mi se plîngă mie. Şi eu, care mă văd obligată să cer scuze! Oh, biata de tine, acest băiat trebuie stăpînit.

— Să fie adevărat? m-a întrebat mama cu voce sugrumată.

— Nu-i chiar adevărat, am spus conştient de data aceasta că mi se întindea o „cursă”.

D-na Quinson s-a ridicat maiestuoasă ca o regină ofensată, şi-a aranjat pliurile capotului şi apoi:

— Vrei să pretinzi că mint?

— Nu, dar vreau să spun...

— N-ai nimic de spus. Doar să taci. (Şi întoarsă spre mama): Ai văzut cum răspunde? Şi aşa e mereu, mereu. Ei, eu nu trebuie să-l suport multă vreme, dar dumneata, sărmana, te plîng.

Puta! Cabrona! Basura![10] ... Insultele se înşiruiau în mintea mea şi dacă ele nu treceau dincolo de buze, era cert că-mi ţîşneau din ochi, căci d-na Quinson părea să le fi captat.

— Şi-l vezi! Îl vezi! Uită-te la mutra asta! Dacă m-ar putea asasina, ar face-o!

— Ba nu, doamnă, vă asigur că nu! a protestat nesigur mama, sculîndu-se.

Aş fi vrut cel puţin să obiectez că fără dreptul de a vorbi nu mă puteam apăra şi că acest portret de corupător nu mi se potrivea deloc, dar la ce bun? Eram indignat şi totodată descurajat, sigur că cel mai mic cuvînt ar fi agravat situaţia, ar fi deranjat-o pe mama, ar fi pus-o într-o postură proastă. Sau poate chiar s-ar fi revoltat ca în faţa inspectorului de poliţie, omul-cu-canotiera, cu riscul de a compromite atunci totul.

[10] * Stricato! Talpa iadului! Lepădătură! (span.).

— Doar n-ai să-l susţii, presupun? a zis trufaş d-na Quinson, în timp ce micul ei ochi de şopîrlă a luat subit o căutătură rea.

— O, nu, a zis mama fără convingere, parcă ar fi făcut o concesie forţată.

Ca şi mine, d-na Quinson a înţeles-o în sensul acesta şi, scuturînd din cap, a zis:

— Biata de tine dacă va continua în felul acesta, te asigur că-mi va fi imposibil să-l mai ţin. Are un caracter dificil şi nu frecventînd strada va ajunge să şi-l amelioreze. Eu fac ce pot. E rîndul lui să arate bunăvoinţă.

De data aceasta, mama a aprobat cu o ridicare din cap, dar părea umilită şi-şi ţinea degetele lipite pe poşeta ei, o poşetă veche făcută din perle negre minuscule, ca acelea de pe coroanele mortuare, şi degetele-i tremurau şi eu vedeam tremuratul acesta şi ghiceam ce-l provoca. Ca şi mine, se simţea neputincioasă, la voia întîmplării. Îmi evoca imaginea unui cerb care, încolţit de nişte nobili şi încercuit de aceştia, era ţintuit de o pădure de ţepuşe şi lăncii. Asta era! Chiar asta! Toată viaţa voi fi nevoit să suport împresurarea asta, să fac faţă ca cerbul cel mare, dar fără speranţă, avînd drept refugiu mîndria aceea a învinşilor care nu şi-au meritat înfrîngerea.

În tot acest timp, pe tot parcursul acestei scene am avut certitudinea că mama ţine cu mine, şi dacă pe alocuri înclina înspre binefăcătoarea mea, aceasta era pură diplomaţie. Ca şi în faţa poliţiştilor, era de partea mea. Totdeauna va fi de partea mea, mă va susţine fără să clintească! Oh, altădată am înţeles-o greşit! Nu va părăsi niciodată cauza mea. Nu de la ea trebuia să mă aştept la vreo trădare! Niciodată! De aş fi avut sau nu dreptate, întotdeauna, întotdeauna va înclina numai înspre mine. O dovedea atît atitudinea cît şi privirea ei! în ciuda circumstanţelor ceea ce resimţeam semăna cu bucuria!

— Bineînţeles, eşti mama lui şi înclini spre indulgenţă, a continuat d-na Quinson, dar să nu fi prea slabă, altfel va ajunge rău.

Şi de data asta mama a ridicat capul de parcă ar fi fost de acord, dar gestul de fapt nu însemna nimic. D-na Quinson a adăugat:

— De fapt, îţi spun toate astea spre binele lui, înţelegi.

— Vă mulţumesc, a murmurat mama.

D-na Quinson i-a întins atunci, conform obiceiului ei, două degete.

În stradă, pe cînd mergeam spre staţia tramvaiului, am spus:

— Deformează totul! Veronique este o bună camaradă, nimic altceva! O fată grozavă! Nu-i nimic rău în asta!

Fără să mă privească, mama a spus foarte iute, cu oarecare emoţie:

— Ştiu. Taci.

V

ORAŞUL SE ÎNFIERBÎNTA ÎN apropierea alegerilor municipale căci Uniunea latină, partidul antisemit, îşi amplifica propaganda zi de zi. Ca să-i sfîşiem afişele, umblam după cursuri pe străzi înarmaţi cu bastoane în vîrful cărora bătusem cuie ascuţite. Activitatea aceasta ne distra cu atît mai mult cu cît adesea unele incidente comice dădeau savoare acestor escapade. Astfel, Toni, urmărit de un agent, s-a refugiat într-o spălătorie unde o femeie, destul de corpolentă şi pe jumătate goală, făcea baie. Înspăimîntat la gîndul că femeia va începe să ţipe dacă se dădea de gol, a stat ascuns şi a asistat fără voia lui şi pînă la sfîrşit, la toaleta doamnei şi la şedinţa de epilare intimă care a urmat.

La ora douăzeci, aşa cum îmi era fixată o dată pentru totdeauna, mă întorceam la d-na Quinson. O găseam în unele seri în tovărăşia fratelui ei Denis, un bărbat gros, cu ochii la fel de mici şi de sfredelitori cum îi avea şi binefăcătoarea mea. Niciodată nu-mi dădea nici cea mai mică atenţie. Păream transparent pentru omul acesta. Yasmina şi Dolores se temeau de el, Yasmina mai ales şi din motive mai precise, deoarece de fiecare dată cînd sosea căuta să-i pipăie sinii şi şoldurile. Se stăpînea, bineînţeles, dacă Mireille, soţia lui, îl însoţea. (Îmi amintesc foarte bine de acea Mireille, de fesele ei

voluminoase, de blănurile, cîrlionţii, negul de pe obraz, de brăţările ei groase de aur, de privirea furtunoasă şi pofta de prăjituri şi creme. După părerea lui Dolores, era geloasă ca „o tigroaică” şi-şi supraveghea îndeaproape bărbatul.) Atunci cînd Denis, singur sau nu, venea la dejun sau la cină, doamna Quinson mă trimitea să iau masa la bucătărie cu Yasmina şi Dolores, ceea ce îmi convenea. Preferam tovărăşia acestor două femei decît pe aceea a buhaiului acela care fuma la masă în timp ce mînca cu scrumiera lîngă farfurie, şi a cărui ţigară îmi făcea greaţă.

În această perioadă, relaţiile mele cu d-na Quinson s-au alterat din ce în ce mai mult. Ea îşi înmulţea observaţiile dezagreabile şi chiar jignitoare. Aşa s-a întîmplat într-o dimineaţă cînd a venit în camera mea. Învăţam. Din momentul în care a intrat m-am ridicat, aşa cum se face la şcoală la sosirea profesorului. Am văzut bine, ceva ironic în privire. Mi-a examinat foile şi caietele de curs cu un aer fals dezinteresat.

— E adevărat, a spus ea, că te interesează aceste lucruri?

— Da, doamnă.

— Şi înţelegi tot?

— Destul de mult, doamnă.

— Şi eşti mereu primul la franceză?

— Nu întotdeauna.

A urmat un suspin, un val i-a ridicat pieptul:

— E adevărat că în ţara orbilor....

Şi a plecat, eu am cugetat că există falii în caracterul acesta puternic, o doză de meschinărie, de infantilism. Dar se mai vădeau în el şi o mulţime de alte faţete. Astfel, într-o altă zi, se pregătea să plece. Tocmai îşi aşezase cu grijă o pălărie cu pene peste părul cîrlionţat cu un fier de ondulat mărunt. Se întoarce spre mine, mă vede:

— Ce brun eşti! Un adevărat ţigan! Eşti sigur că tatăl tău, tatăl *adevărat*, n-a fost ţigan?

Ne cunoştea austeritatea. Era uşor de înţeles în ce otravă hotărîse să-şi înmoaie săgeata. Şi felul ei de a apăsa pe „adevărat” agrava intenţia jignitoare, dar cum spusese totul pe un ton de bună dispoziţie afectată, aceasta împiedeca riposta cu riscul de a trece drept exagerat de susceptibil. Am tăcut şi atunci d-na Quinson a avut un rîs înfundat de plăcere. După plecarea ei, încep să mă detest, să mă dispreţuiesc pentru că n-am ştiut să găsesc imediat replica tăioasă pe care o merita insinuarea. Îmi reproşez tăcerea ca pe o adevărată trădare adusă memoriei tatălui meu, demnităţii alor mei. Rumeg multă vreme o revanşă şi nu sînt fericit.

*

În acele prime zile ale lui martie, marea se transforma colorîndu-se în violet, şi de-a lungul căii ferate care ducea spre căpitănie talazurile se acopereau de oxalise. Eram atît de lipsiţi de verdeaţă, încît mergeam adesea să ne tăvălim pe aceste suprafeţe catifelate, presărate cu campanule galbene ale căror tije cu gust de macriş le mîncam; adesea ne jucam cu mingea la Miramar, în spatele fortificaţiilor, unde în acest sezon şatre de ţigani veneau să-şi ridice corturile. Fete tinere, foarte brune, treceau printre rulote şi alura lor mîndră şi liberă ne încînta. În perioada aceea am avut ocazia să constat că d-na Quinson scotocea în lucrurile mele şi mă întrebam ce o putea incita la atîta indiscreţie. Ce oare spera să găsească? Ca s-o pot prinde mai uşor, puneam semne şi astfel am verificat că examinase un caiet în care treceam lecturile şi cuvintele proaspăt învăţate. Mai notam, dar într-un limbaj secret, şi întîlnirile mele cu Veronique. O întîlnisem într-adevăr pe scări, din întîmplare. „Te văd din nou în sfîrşit, o, drag obiect al pasiunii mele!”, şi ea a fost aceea care mi-a indicat ziua şi ora exactă a vizitelor la medicul care o îngrijea. Aşa s-a făcut că, în fiecare miercuri, spre orele patru, o regăseam stînd pe o bancă din scuarul situat în spatele catedralei. Ajungeam

întotdeauna înainte şi o aşteptam, nu fără să cercetez împrejurimile. Atunci cînd apărea, cînd trecea de chioşcul de muzică, o parte din mine despica perdeaua de soare ca să ţîşnească în întîmpinarea ei. Petreceam doar o jumătate de oră ca să vorbim despre fleacuri şi flecuşteţe şi de cele mai multe ori ea era cea care punea întrebări în maniera ei atît de descumpănitoare. Prezenţa aceasta potolea în mine nu ştiu ce nemulţumire, ce nelinişte. Şi apoi, părea să aibă la rîndul ei nevoie de afecţiune. Cînd ne despărţeam, mă săruta, adică, printr-o mişcare a bustului îşi apropia buzele uscate de gura mea, îmi dădea un sărut scurt, apoi mă privea cu voioşie şi pleca cu pasul legănat. Uneori se întorcea, ridica mîna înainte ca să dispară în spatele chioşcului. Eram ameţit! Aflasem ce este iubirea! Aveam convingerea că după clipe atît de pline, atît de perfecte, puteai muri!

*

Odată, a plouat, a fost o ploaie „în stil mare” şi apa curgea ca rîurile pe străzile în pantă. Cum ştiam că Veronique avea o sănătate şubredă, am condus-o pe o uşă laterală care dădea spre scuar, la adăpostul cel mai apropiat: catedrala.

In interior, a studiat totul cu curiozitate, cu obrăjorul încordat de efortul atenţiei, oprindu-se în faţa capelelor ca să întrebe numele fiecărui sfînt. In cele din urmă, faţă de surprinderea mea, mi-a mărturisit că era hughenotă şi că intra pentru prima oară într-un sanctuar catolic.

— Şi asta, cine e?

— Jeanne d'Arc, se înţelege.

Să n-o recunoască pe Jeanne d'Arc după stindardul şi crucea ei, după faimoasa tunsoare — m-a surprins. Ce o învăţa oare institutoarei?

— Pare cam bleaga.

— Cu toate acestea a fost o fată grozavă.

— Ce înţelegi prin asta?

— Vreau să spun că era la fel de curajoasă ca un bărbat.

— Şi de ce o femeie n-ar fi tot atît de curajoasă ca un bărbat?

Şuşoteam la picioarele statuiei.

— Aşa este, am zis, aşa este.

— Află, de exemplu, că atunci cînd o femeie îşi apără copilul, nu cunoaşte frica. Cîţi copii a avut asta?

— Nici unul. Era... E greu de explicat.

— Era fecioară?

Îmi notam în spaniolă, cu observaţii prescurtate, amintirea acestor emoţii, a acestor dialoguri şi, dintr-un surplus de precauţie, pe prietena mea o desemnam sub numele de Desdemona. Numele acesta i se potrivea bine, deoarece, în ce o privea, eram aproape la fel de gelos ca Maurul. Aş fi fost nenorocit, de exemplu, să aflu că ea săruta un alt băiat. În orice caz, graţie ei, anumite sentimente evoluau în mine şi începeam să o înţeleg mai bine pe mama şi tentaţia pe care a avut-o de a se recăsători. Începeam să discern că, atunci cînd două fiinţe se îndreaptă una spre cealaltă, dacă fiecare uită de sine ca să se poată gîndi mai bine la cealaltă, enigma vieţii poate cu adevărat să devină mai puţin opacă, mai puţin deznădăjduitoare.

*

De parcă rezultatul îngrijirilor şi sistemului ei de educaţie aplicat timp de zece săptămîni, ar fi dezamăgit-o profund, d-na Quinson a început să-mi reproşeze accentul, să maimuţărească felul meu de-a pronunţa unele cuvinte, şi a mers pînă la a spune: „Orice s-ar face, eşti şi vei rămîne întotdeauna «un cincizeci la sută»”. Ni se mai spunea şi „*caracoles*” sau „*migas*” după numele mîncărurilor noastre de sărăntoci, dar, oricît de dispreţuitori ar fi fost, aceşti termeni abia de mă zgîndăreau puţin. În schimb, „cincizeci la sută”, mă atingea la sînge atît de mult marca această expresie

voinţa de a mă lăsa la uşă, de a mă împiedeca să intru în împărăţie.

Aveam desigur conştiinţa foarte clară a dublei mele apartenenţe, totuşi Spania, pe acest mal, nu era decît un lăstar fără flori. Subzistau tradiţii, mai mult sau mai puţin alterate, afară de cele din domeniul religios, dar limba în sine se corupea, contaminată de franceză şi arabă, iar lipsa cărţilor, imposibilitatea schimburilor şi chiar, într-o oarecare măsură, interdicţia la şcoala primară de a vorbi spaniola, mă rupeau, pe măsură ce înaintam în vîrstă, de unele obîrşii. În schimb, aceşti factori mă făceau deschis, disponibil, receptiv; asimilam totul, pe Ludovic al XIV şi pe Robespierre, pe Racine şi Michelet, fluviul Loire şi regiunea Beauce, pe Moliere, Balzac şi Hugo! Supliciul lui Jeanne d'Arc mă revolta şi despărţirea de la Fontainebleau îmi împăienjenea ochii cu lacrimi. Eu, „un cincizeci la sută?”. Eu, jumătate străin? Cum de se putea concepe? Dacă cunoşteam măsura în care mă deosebeam, apreciam tot atît de bine profunzimea adeziunii mele. Nu eram la uşă, ci înăuntru. Nu la graniţă, ci chiar pe teritoriul acestei patrii culturale, la care aderam cu toată inteligenţa şi cu întreaga mea sensibilitate.

Cinci ani mai tîrziu am început să studiez sistematic literatura şi istoria spaniolă, împins în acea perioadă frămîntată a adolescenţei mele de nevoia de a-mi redobîndi completa identitate, de a atenua unele inhibări, de a-mi construi unitatea mea interioară, dar pe vremea d-nei Quinson nu încercam în această privinţă nici o stînjeneală: mă simţeam francez pînă în măduva oaselor. De aceea se poate înţelege mai bine, sper, de ce, folosind această injurie, d-na Quinson îşi atingea ţinta şi lovitura durea!

*

Odată cu serile care deveneau mai lungi şi mai blînde, m-a cuprins din nou dorinţa să hoinăresc după cină aşa

cum aveam obiceiul pe vremea cînd locuiam cu mama, dar odată trecută ora opt, d-na Quinson interzicea orice plimbare. Muşchetarii puteau fără nici un fel de dificultate să se dedea plăcerii de a umbla fără căpătîi. Veneau uneori sub balconul d-nei Quinson şi fluierau, mă chemau. De-acolo, de sus, le făceam un gest de neputinţă. Turbam că eram prizonier. Binefăcătoarea mea se culca de obicei devreme şi, cu faţa prinsă într-o „mască de frumuseţe", citea cu spatele sprijinit de un maldăr de perne. Camera ei era (din fericire pentru mine) situată la cealaltă extremitate a apartamentului. Ar fi fost uşor să mă strecor afară, dar Dolores refuza să-mi fie complice. Era prea timorată, în întregime dominată de stăpîna ei, şi se tulbura doar la gîndul să şi-ar putea pierde slujba. Singură şi fără sprijin, înţelegeam că ea găsea o siguranţă în casa aceasta care, de-a lungul anilor, devenise întreg universul ei. Cu alte cuvinte, nu ieşea niciodată, afară doar dimineaţa pentru cîteva cumpărături la negustorii din colţ, dar de cele mai multe ori şi pe acestea le făcea Yasmina. Claustrarea aceasta îi micşora şi mai mult încrederea în sine şi, dincolo de ziduri, probabil că în ochii ei începea o libertate periculoasă, se întindea o lume necruţătoare în care nu concepea să trăiască. Dolores, redusă la stare de sclavie, cu spiritul subjugat, amputat, atrofiat! Fără voia mea îmi amintea de o pasăre pe care Fred o eliberase din colivie şi care, după un zbor foarte scurt, revenise la zăbrelele ei, la farfuria ei cu mîncare, la limitele ei, speriată parcă de excesul de spaţiu şi lumină. Dolores nu dorea decît liniştea ei, se obişnuise cu această existenţă primară. Fără emoţii, fără riscuri, fără sentimente violente, nimic care s-o oblige să iasă din această „somnolenţă", să deschidă ochii, să privească viaţa. Supunerea ei faţă de d-na Quinson era absolută, consimţită, dorită. Deci nu aveam nici o şansă să o conving, şi totuşi am încercat o dată, într-o seară în care binefăcătoarea mea plecase la teatru. Cum ea nu se

întorcea decît după miezul nopţii, cum eu promiteam că mă voi întoarce foarte repede acasă, ce piedică mai putea să-mi stea în cale? Dolores m-a ascultat, cu ochii ei mari aţintiţi asupră-mi şi cămaşa descheiată peste pieptul ei foarte alb de-a curmezişul căruia purta săculeţul de camfor care n-o părăsea niciodată şi pe care-l împodobise cu o cruciuliţă de cupru.

— Ce vrei să faci afară? a zis ea deja bănuitoare. Inventasem o poveste cu o problemă de algebră a cărei soluţie — indispensabilă pentru a doua zi dimineaţa — mi-o putea da un coleg mai tare ca mine în domeniul acesta. În vecini, bineînţeles, foarte aproape, la trei imobile mai încolo! Mi-am luat o voce blîndă pe care o voiam persuasivă, convingătoare, fermecătoare, ceea ce a făcut-o să spună:

— Voi ăştia, bărbaţii, nu vorbiţi frumos cu femeile decît cînd aveţi nevoie de ele.

Raţionament pe care, pe loc şi în sinea mea, l-am judecat exact şi potrivit cazului. Dar degeaba am parlamentat, înmulţind argumentele, afirmînd că acesta va fi un secret între ea şi mine, toată elocvenţa mi se spulbera faţă de teama ei.

Aş fi putut da o lovitură magistrală, s-o pun în faţa faptului împlinit, s-o şterg, să-mi întîlnesc prietenii şi să mă întorc la ora hotărîtă, dar dacă aiurita asta ar fi intrat în panică? Şi, subjugată cum era de stăpîna ei, m-ar fi denunţat?

Trebuia deci să mă resemnez, *es necesario aguantar*, aşa încît m-am aşezat în pat, m-am dezbrăcat sub cuvertură. După ce m-am culcat şi m-am vîrît cu nasul într-o carte, Dolores mi-a spus şoptit:

— Eşti supărat, ai? Ţi-e necaz pe mine? N-am reacţionat, gîndind în acelaşi timp „păi nu,

păi nu, cum ţi-aş putea purta pică?”

Şi ea, necăjită, tulburată de tăcerea mea, insista:

— Simt că-mi porţi pică.

*

Tentaţia unei escapade sfîrşi prin a deveni o idee fixă, tentaţie înteţită dealtfel de camarazii care îmi povesteau serile lor. In cele din urmă, n-am mai rezistat. Studiasem condiţiile unei ieşiri clandestine. După ce am verificat somnul lui Dolores şi după ce am pus perna în mod ingenios sub cearşaf, m-am suit pe scaun, am trecut pervazul ferestrei dînd doar perdelele la o parte. M-am sprijinit pe partea cealaltă pe cornişa care era largă şi solidă. Cu burta lipită de zid, cu cişmelele din curte în spatele meu, înaintam spre zidul următor. Acolo, o altă fereastră dădea spre palierul pe care-l lumina în timpul zilei. Era lăsată deschisă în sezonul acesta, ca să se aerisească şi casa scărilor. Cîteva lumini, sub mine, măreau adîncimea tenebroasă a curţii, dar am trecut uşor obstacolul, în ciuda unei dificultăţi deloc neglijabile: colţul celor două ziduri era ocupat de ţeava de canalizare care cobora de la terasă. D-na Quinson era trasă pe sfoară! Libertatea avea parfumul acestei nopţi primăvăratice, un parfum de anason şi mentă. Cu Muşchetarii, ai căror număr se mărise acum cu Kalfon — care se adăugase bandei noastre, — am plecat prin oraş. Era al nostru. Îmi plăceau marile braserii iluminate, cafenelele maure, străzile de animaţie înviorate la ora aceea de marinari şi soldaţi şi luminate strălucitor, vitrinele de modă cu manechine de o feminitate stranie îmi înfierbîntau sîngele. Nopţile erau rezervate bărbaţilor. Puţine erau femeile pe care le întîlneam. În acest oraş mediteranean, sărbătoarea nocturnă rămăsese pur masculină şi, cu toate acestea, cîntecele debitate de fonografe erau cîntece de dragoste. Astfel femeile rămîneau „invizibile-dar-prezente” şi aceste voci franţuzeşti, arabe sau spaniole, plîngăreţe şi siropoase, întreţineau în tot timpul hoinărelii noastre o vagă dezmierdare, o sentimentalitate colorată de nostalgie şi dorinţă.

*

La fiecare întoarcere o găseam pe Dolores cufundată în somn. Trăgeam grijuliu draperiile, dar nu şi geamurile, pe care de cînd se încălzise timpul nu le mai închideam. Mă dezbrăcăm în grabă şi mă vîram în patul meu şi dormeam visînd cu genunchii strînşi la piept. Şi, deodată, după atîtea emoţii, atîta tumult, părea că lumea încremeneşte.

Savuram această libertate pe care mi-o luasem, dar în acelaşi timp îmi spuneam că, dacă s-ar fi produs un accident, dacă în timpul traversării cornişei (era unghiul acela de zid), aş fi căzut sau aş fi murit, mama ar fi suferit. Îmi închipuiam lacrimile, îmi imaginam durerea. Nici chiar gîndul acestei dureri şi mai puţin încă ideea morţii mele nu reuşeau să mă emoţioneze. Îmi dădeam seama de ciudăţenia acestei indiferenţe. Să fi avut oare inima seacă? Da, probabil că nu aveam inimă. Mi-o spusese dealtfel, şi d-na Quinson. Mă întrebam dacă ştiam să iubesc, dacă voi putea vreodată iubi. Dolores dormea, îi auzeam respiraţia în timp ce mă zvîrcoleam cu sufletul răvăşit. În unele clipe nu mă acceptam, mă acuzam de egoism şi mă uram. În alte momente eram de acord cu mine, mă exaltam, mă simţeam capabil de înflăcărare, de sacrificii. Uneori credeam că am un suflet infirm, di-minunat, culpabil, fără putere în faţa tentaţiei răului, uneori, din contra, îl simţeam tinzînd spre prodigios, spre sublim. Atunci mă imaginam plin de stele, totul strălucea în mine.

În dimineţile care urmau acestor escapade, doamna Quinson, cu obrazul lucind de cremă, cu părul strîns în năframa de mătase, mă privea de jos în sus, vag bănuitoare, adulmecînd parcă vreuna din acele creaturi ale nopţii capabile de metamorfozele cele mai înspăimîntătoare.

VI

ÎN ACEASTĂ PERIOADĂ ELECtorală, după amiaza aveau loc cam peste tot întruniri care se ţineau prin curţile acoperite ale şcolilor sau în săli particulare. Noi ne duceam pe acolo în grup. Uniunea latină atrăgea public numeros. Poliţia, de gardă în faţa uşii, cerea legitimaţia de alegător. Inutil pentru noi să încercăm prin vicleşug să pătrundem, paza era vigilentă. Dar, atunci cînd se prezentau opozanţii şi perturbau şedinţa ne simţeam foarte satisfăcuţi. In acele momente se produceau vociferări, strigăte: „Afară cu prosemiţii!” şi se cînta *la Marseillaise*.

Îmi plăcea *la Marseillaise*. Ea îi stîrnise, o Hugo! pe „acei desculţi-superbi” pe care-i admiram. Şi faptul că acest cîntec contra „tiraniei” devenise acela al antisemiţilor noştri mi se părea un fel de profanare.

La urmă izbucneau uneori încăierări. Am văzut într-o seară cum Nico, fiul cărbunarului, era expulzat de agenţi, smuls, extirpat, purtat, tîrît afară în timp ce-şi ocrotea cu o mînă ceafa şi cu cealaltă „părţile nobile”. L-am dus acasă şi îmi amintesc că, în faţa unei cişmele, Marco îi biciuise obrazul cu o batistă udă, aşa cum se obişnuieşte cu boxerii loviţi zdravăn.

Preferinţa noastră înclina pentru şedinţele partidului advers, mai ales dacă oratorul era Arcillas.

Mult mai puţin numeros, publicul intra în sală fără control, dar printre două rînduri de agenţi supuşi ordinelor unui comisar care ne scruta cînd treceam parcă voia să ne reţină bine trăsăturile fiecăruia. Nici un algerian. Ei nu aveau drept la vot şi, în orice caz, nu era bine pentru ei să se facă remarcaţi de poliţie în cadrul unor astfel de reuniuni. Sarcos spunea că cei care fuseseră prea bine reperaţi se pomeneau, la cea mai mică ocazie, duşi la post, şi erau maltrataţi. Îl întîlneam adesea pe vecinul nostru, d-l Serfati, negustor de stofe în josul străzii noastre. Cu doi ani înainte, culesesem de pe jos un avion mic de hîrtie care purta inscripte antisemite de care nici nu mă sinchisisem şi pe care cu un elan neîndemînatic îl făcusem să vireze, să zboare în interiorul magazinului, să aterizeze pe tejghea chiar sub nasul lui. D-l Serfati mă privise lung, fără un gest, fără un cuvînt. Şi mie mi-a fost ruşine, şi multă vreme m-am obligat să fac un ocol pentru a evita privirea aceea. Iar azi, d-l Serfati, cu mîinile amîndouă sprijinite pe bastonul lui cu vîrf de fier (avea o rană din război, la genunchi), cu decoraţiile pe reverul vestonului, mă primea de fiecare dată în sală cu un zîmbet maliţios.

Slab, cu ochii fierbinţi, cu faţa scofîlcită, îmbrăcat întotdeauna într-un albastru de gudron, Arcillas era un marinar care naviga la bordul unui cargou între Oran şi Marsilia. Adesea închis pentru delicte politice, în jur de treizeci de ani, dar părînd mult mai în vîrstă. Tuberculos sub efectul combinat al muncii în buncăr şi al insalubrităţii puşcăriilor. Îşi ritma frazele oratorice lovindu-şi pieptul cu pumnul drept. Uneori tuşea, se oprea, îşi trăgea răsuflarea, cu faţa întoarsă spre masă să asculte parcă ceva ce se destrăma în el. Vocea sa cam răguşită devenea cuceritoare în unele momente de elocvenţă. Eram deja foarte sensibil la forţa emotivă a vocii omeneşti şi Arcillas exersa asupra mea un fel de seducţie aproape teatrală. Este adevărat că prestigiul lui

se dubla pentru mine din cauza meseriei sale de navigator şi a legendei de persecutat. (Se întîmpla, ca atunci cînd debarca, să se găsească, ca prin minune, manifeste subversive în bagajele lui.) Dar ceea ce stătea la baza admiraţiei mele era mai ales stilul lui oratoric, convingerea vehementă, nuanţele sale vocale şi pînă şi maniera patetică de a tuşi. In afară de atacurile sale contra Uniunii Latine, el vorbea de traiul greu, de necesitatea ca cei dezmoşteniţi de soartă să se unească, de refuzul umilinţei, pe care o pronunţa „humiyation”. (De multe ori, atunci cînd vorbea de această fraternitate, de demnitatea săracilor, îmi amintea de abatele Porteno). Arcillas ştia instinctiv care era boala de care sufeream. Ne simţeam toţi nişte excluşi, excluşii unei societăţi vitrege care se folosea de noi fără să ne iubească. De aceea, astfel de discursuri ne insuflau un fel de încredere, de energie, de dinamism, şi aplaudam cu putere. La drept vorbind, aceste aplauze comportau şi o parte de sfidare la adresa serviciului de ordine care stătea lîngă uşă şi ale cărui uniforme negre traversau din cînd în cînd zona luminată. La ieşire, trecînd printre agenţi, sub acele priviri ascunse de cozorocul chipiurilor, mi se părea că recunosc de jur împrejur ochii d-nei Quinson, şi mi se făcea rău.

Mai aud şi acum bastonul cu vîrf de fier al d-lui Serfati şi piciorul de lemn al lui Sarcos răsunînd, pe strada pustie, în timp ce urcam spre cartierul nostru.

*

Şi apoi, totul a luat sfîrşit într-o noapte rece de aprilie. Întorcîndu-mă spre camera mea, pe drumul obişnuit, am găsit geamurile închise. Închise de Dolores, pe care răcoarea nopţii, aşa cum am aflat mai tîrziu, o trezise. Amorţită toată de somn, nu observase lipsa mea şi, dealtfel, dacă ar fi aruncat o privire spre patul meu, viclenia cu perna şi-ar fi atins cu siguranţă scopul.

De pe locul unde eram cocoţat, am făcut un efort ca să-mi stăpînesc emoţia şi să gîndesc. Eram obosit, o partidă

lungă de fotbal în timpul după-amiezii îmi cam sleise rezistenţa. Ce să fac? În spatele meu, clarul lunii cobora pînă în fundul curţii şi jos de tot stîrnea străluciri. Să mă fi întors oare mai bine pe palier şi s-o aştept pe Yasmina? Venea foarte devreme şi d-na Quinson întîrzia în pat pînă spre zece. Îmi amintesc că cerul vibra de stele şi că am avut un gînd pentru universurile acelea care nu erau decît scăpărările unei gigantice explozii survenite deja cu miliarde de ani în urmă! îmi amintesc că acel mister combinat cu dificultatea situaţiei în care mă aflam mi-a transmis un fel de desperare şi de ameţeală şi că, în loc să mă întorc de unde am venit ca să aştept pe palier pînă la ziuă, am început să bat la unul din geamuri. Zadarnic. Întoarsă cu faţa la zid, Dolores pe care o zăream în penumbră prin perdelele subţiri, nu se mişca. Era periculos să bat mai tare deoarece puteam trezi toată casa. Am continuat totuşi să ciocănesc, din ce în ce mai puternic şi în cele din urma, Dolores s-a mişcat, s-a întors, speriată de-a binelea. Brusc, s-a ridicat, un sîn ieşindu-i afară din cămaşă, m-a zărit, a ţîşnit din pat şi, în loc să alerge spre fereastră, s-a avîntat ca o nebună spre uşă şi, în momentul acela am înţeles că sînt pierdut! N-am mai îndrăznit să mişc un deget. Emoţia m-a văduvit dintr-o dată de curaj, şi golul acela de sub mine mă îngrozea. Părea realmente că mă aspiră, că mă trage, şi-mi simţeam spatele cum se acoperă de transpiraţie, în clipa aceea şi fără ca eu să fi perceput vreo prezenţă, lumina a ţîşnit în cameră. Am văzut după aceea o mînă care fusese întinsă prudent spre întrerupător. Şi mîna aceea, braţul acela, ducea spre d-na Quinson. Şi, într-adevăr, d-na Quinson a apărut cu masca ei de frumuseţe — din cauza căreia faţa ei părea imobilă — o faţă de coşmar contrastînd cu expresia îngrozită dar infinit mai omenească a lui Dolores. Mai curajoasă, mai hotărîtă, d-na Quinson a intrat în cameră, înţelesese. Chiar înainte de a deschide geamurile, a făcut doi paşi într-o parte, a

ridicat pătura, a scos perna la iveală şi a rămas locului privindu-mă. Nu puteam ghici nimic din sentimentele care o stăpîneau căci carapacea cenuşie, sub năframa-i de mătase, îi mula şi-i ascundea obrazul, ochii ei însă erau vii, teribili, iar buzele fremătînde.

Dolores m-a arătat cu un gest scurt şi, smulsă din stupoarea ei, a venit să răsucească cremona. Fără să aştept, am împins ferestrele şi am sărit pe pardoseală rămînînd vrednic de milă în faţa binefăcătoarei mele. O clipă am sperat ca explozia aceasta care mai împrăştiase deja atîtea milioane de stele în spaţiile infinite, va arunca pe loc pămîntul în aer transformîndu-l în confeti, dar nu, nimic nu s-a produs. Cele două femei se uitau la mine, una cu o privire idioată, cealaltă cu o expresie de iritare dementă care-i asprea căutătura, îi transforma ochii în două aşchii de piatră.

— De unde vii?

Mi se părea să eram interogat de unul din adepţii Ku-Klux-Klanului care, ascunşi sub glugile lor, inventează cele mai teribile cruzimi. Cum n-am putut răspunde destul de repede, a repetat, dar cu mai multă vehemenţă:

— De unde vii?

Prin efortul acesta de vorbire, scoarţa măştii — pînă atunci netedă ca un strat de ciment — s-a crăpat, s-a fisurat, arătînd de parcă i s-ar fi aruncat pe faţă o adevărată plasă de păianjen. Dar capul acela de fantomă în plină descompunere continua, abia mişcînd din buze, să strige:

— De unde vii? Ai să spui odată?

Eram atît de înmărmurit încît nu puteam reacţiona. Atunci, cu o întoarcere rapidă a mîinii, d-na Quinson m-a pălmuit, apoi şi dintr-o singură răsucire, a dispărut lăsîndu-mă în faţa lui Dolores care, în timp ce-mi frecam obrazul continua să se uite cu spaimă la mine de parcă aş fi fost o monstruoasă fantezie a naturii. Am auzit apoi zgomote în cealaltă extremitate a apartamentului. Mă

întrebam ce va mai urma şi mă străduiam să fiu calm, deşi inima mi se învolbura ca jerba luminoasă a unui foc de artificii.

— Dumnezeul meu! Dumnezeul meu! gemea Dolores, făcîndu-şi semnul crucii.

Ca să mă reculeg, mi-am aranjat patul dar deja, tropăind nervos din papucii care troncăneau, d-na

Quinson se întorcea. Îşi scosese masca de frumuseţe. Faţa ei foarte lucioasă capta luminile. Nemaiavînd acum bazma pe cap, puteam să zăresc porţiuni roz din pielea capului, printre meşele de păr.

— Puşlama! a zis ea. Ai să spui unde ai fost?

— La o întrunire.

— Ce? Ce fel de întrunire?

— M-am dus să-l aud pe Arcillas!

Eram atît de obosit, atît de emoţionat, atît de descurajat totodată încît nici măcar nu reuşeam să mint. Adevărul ieşea ca prin minune din gura mea aşa precum în basme apar trandafirii.

— Arcillas? Te-ai dus... Asta-i culmea!

Îşi strîngea cordonul capotului de parcă în furia ei ar fi vrut să se taie în două.

— Arcillas, hai?

Am plecat capul ca să-i evit privirea, dar mă ţinea şi prinzîndu-mi bărbia m-a obligat să-l ridic şi am văzut-o cum începea să zîmbească într-un fel plin de răutate.

— Şi de multă vreme te duci să-l auzi pe Arcillas?

În acea clipă am avut o bruscă trezire a voinţei. De acum înainte trebuia cu orice preţ să trişez, altfel eram condamnat să-mi agravez situaţia. Am zis

— E pentru prima oară.

Un ton de sinceritate, o privire dreaptă. Am avut convingerea că s-a lăsat dusă, şi am fost cuprins de regretul că nu mi-am dominat descumpănirea mai devreme

— Arcillas sau ba, dealtminteri tot te dau afară! Părăsise nervoasă camera şi ajunsese pînă la mijlocul sufrageriei tot vorbindu-mi de la distanţă, cu bustul înclinat spre înainte, cu pumnul strîns, iar meşele de păr i se mişcau (aşa mi se părea mie, care de curînd studiasem mitologia greacă) întocmai viperelor de pe capul Gorgonei.

— Nu găzduiesc la mine o puşlama!

încă un du-te vino prin încăpere, o nouă rotire şi pulpana rochiei lungi ridicată de agitaţia aceasta.

— Ah! Regret ce am făcut pentru tine! Chiar de mîine ai s-o iei din loc! Da, regret! O s-o anunţe Dolores pe mama ta... Facă ce-o vrea cu tine. Puţin îmi pasă! Mă spăl pe mîini. Ceea ce vreau, e să dispari! Să speli putina! 'nţeles?

A mai urmat un salt într-o parte, o nouă mişcare a poalelor prin aer, apoi:

— Am zis: ai înţeles? Mîine dimineaţă! La prima oră!

Şi spunînd acestea, fără ca eu să fi apucat să fac vreo mişcare, a ieşit în clămpănitul furios al papucilor, în timp ce Dolores murmura lîngă mine:

— Are dreptate Doamna.

Am împins uşa şi am avut senzaţia că se umple încăperea cu apă precum camera hărţilor din epava velierului. Aveam plămînii atît de goliţi, de zdrobiţi încît resimţeam aceeaşi nevoie să respir profund, să trag aer în piept. În timp ce-şi aranja patul, Dolores a adăugat, nu fără vehemenţă, ceea ce dovedea spaima pe care o trăsese:

— Maică-ta ar face. bine să se recăsătorească, asta-ar trebui, să ia un bărbat care să te dreseze. Tu asculţi numai de vîna de bou.

Mi-ar fi plăcut să ironizez, să răspund că, în cazul acesta, mama ar face bine să ia un îmblînzitor, dar cum d-na Quinson nu-i făcuse nici un reproş, cum în această privinţă ea era liniştită şi cum nu era în joc decît

responsabilitatea mea îi era uşor acestei idioate să mă copleşească.

— Vezi? Tu care voiai să te las să ieşi! Vezi! Ah! bine am făcut! Bănuiam eu. Bănuiam că nu era vorba de povestea cu algebra! N-aveam încredere! Arcillas ăsta, ce e el? Un revoluţionar! Şi domnul frecventează aşa ceva! Şi chiar riscă să fie ucis! Şi mă sperie îngrozitor! Pe mine!

Ca să scap de vocea asta, am căutat să mă refugiez alături, în bucătărie, printre oale şi funii de usturoi. De acolo se zărea oralul şi un colţ al portului presărat cu semafoare verzi şi roşii. In depărtări se învîrteau nişte faruri, la capul unor istmuri care nici nu se puteau zări, iar pe mare mici licăriri arătau locul unde se găseau pescarii cu bărcile „lamparo”. Cerul întreg nu era decît o imensă grădină de stele care îmi dădeau curaj cu lumina lor. Bineînţeles, mama va fi ori furioasă ori necăjită, dar nici asta nu conta. Înţelegeam că avusesem dreptate să trec prin geam de-atîtea ori. Înţelegeam că ajunsesem la mare ananghie, dar aveam sentimentul că dincolo de asta exista ceva, ceva ce mintea mea va reuşi încetul cu încetul să cuprindă, învăţam de fapt să trăiesc, adică să iau cunoştinţă de limitele acestei lumi şi de resursele de care dispuneam, ca să-l înlocuiesc pe acel Atotputernic care murise în mine.

Partea a treia
VERONIQUE

I

O NOUĂ VARĂ SE APROPIA ŞI soarele devenea din ce în ce mai arzător. Pe străzile noastre apăreau deja primii negustori de îngheţată, cu un cilindru nichelat agăţat de umăr, şi strigătul lor se prelungea ca o încurajare gata să se piardă, să se dizolve în dogoarea aceasta. *Corrida de muerte*[11]. Pe toate zidurile noastre afişele anunţau deschiderea sezonului de lupte cu tauri, la arenele municipale, cu Corruba şi Lalanda. Cuvîntul „*muerte*” (moarte) izbucnea într-o pată de sînge.

Timp de cîteva zile, şocul provocat de d-na Quinson mă deprimase şi mă uram tot atît pe cît o uram pe femeia aceea. Abatele Porteno ne învăţase că va veni o vreme cînd va trebui să răspundem la o singură întrebare: „ce ai făcut cu viaţa ta?” începeam să mă întreb dacă nu o pornisem rău, dacă nu cumva de pe acum îmi distrusesem toate şansele. Crezusem pînă atunci că cel mai rău lucru este să nu fi acceptat de ceilalţi şi începeam să realizez că adevărata nenorocire era poate să nu te accepţi pe tine însuţi. Da, de la acea ultimă seară la d-na Quinson, de la scena aceea grotescă şi umilitoare totodată, mă simţeam prins, tăvălit într-un haos de idei contradictorii. Şi, cu toate acestea, şi mă grăbesc să o spun, mama nu-mi făcuse nici un reproş, fiind mult mai indignată de violenţele d-nei Quinson decît de ieşirile

[11] Corida morţii (span.).

mele clandestine. În orbirea ei maternă, palmele pe care le primisem o făcuseră să uite că nesocotisem consemnele binefăcătoarei mele şi chiar şi riscurile pe care le înfruntasem. Îndată după vizita lui Dolores, o Dolores mieroasă dar satisfăcută de hotărîrea stăpînei sale, mă încredinţase familiei Fernandez, cunoscîndu-mi repulsia de a depinde de unchiul Antoine. Cît de afectuoasă a fost primirea acestei familii! Şi mai ales a lui Marco, care urma să-şi împartă chiţimia cu mine. După atîţia ani îmi mai amintesc cuvintele lui Camilo, care mi-au încălzit atunci inima: „să ştii că eşti puţin şi fiul nostru?”

Mama spera foarte tare ca această situaţie să fie de scurtă durată, ca despărţirea noastră să nu se mai prelungească, deoarece o locuinţă care urma să se elibereze ne fusese promisă. Orice s-ar fi întîmplat, eram obsedat de adevărul acesta elementar, că nu eram decît o povară pentru mama şi că-şi distrugea viaţa pentru mine. Aş vrea să fiu crezut atunci cînd spun că în perioada aceea eram frămîntat de un astfel de gînd şi că zadarnic îmi repetam că peste trei ani voi fi în măsură să lucrez, să o susţin pe mama — aceşti trei ani îmi păreau tot atît de arizi şi de deznădăjduitori ca traversarea unui deşert.

Am reuşit în cele din urmă să ies din această criză ajutat, fără ca ei să-şi dea seama, de Veronique şi de Muşchetari. La fiecare din întîlnirile cu Veronique mai destrămam puţin din negurile mele. Îmi amintesc că începusem să o sărut şi eu cu un elan de fiecare dată mai călduros aşa încît, într-o seară, a întrebat:

— O fi chiar adevărat că mă iubeşti?

Sigur că da, o iubeam! Îndrăgostit ca în cărţi! Cunoşteam doar aspectul acela fatal al pasiunii care, în cursul anumitor lecturi (la Racine, bineînţeles), mă subjugase. Pe un zid am scris cu cretă numele de Veronique. De cîte ori treceam prin faţa zidului îmi

tresaltă inima. Numai ea, da, numai ea singură exista! Aş fi vrut s-o pot bea, s-o respir ca pe parfumul unei flori! S-o duc în galop pe un cal, dorinţă cu atît mai merituoasă cu cît mă cam temeam de cai (s-ar fi putut spune chiar că-mi era o teamă groaznică de ei).

La drept vorbind, dacă ataşamentul pentru Veronique nu era lipsit de o influenţă literară, el izvora totuşi din atracţia aceea pe care universul feminin mi-o inspira deja. Nu aveam soră şi nu împărţisem niciodată, din motive bine întemeiate, camaraderia vreunei fete. Pentru prima oară şi datorită lui Veronique treceam un prag necunoscut, mă aflam în preajma unui mister, înaintam spre nu ştiu ce sărbătoare.

Şi întrebam la rîndul meu:

— Dar tu? Tu mă iubeşti?

— Sigur.

— De ce?

— Pentru că semeni cu o pisică, pentru că eşti plin de electricitate.

Rămîneam cam năuc. Era adevărat că mă exaltam uneori, că-i strîngeam amîndouă mîinile la pieptul meu, că eram gata să sar din înaltul unei faleze sau să mă arunc sub tren, pe scurt, să mor pentru ea, dar Veronique găsea ideea asta absolut stupidă, mi-a şi spus-o, şi mi-a spus şi că socotea moartea un lucru serios şi că greşeam să vorbesc de ea în felul acesta uşuratic. Ochii ei erau mari şi plini de sticliri, dar privirea lor ironică cobora înlăuntrul meu, îmi tulbura sentimentele aşa cum se tulbură o apă neclintită cînd o atingi cu vîrful degetelor.

*

Ca să evadez din închisoarea aceea interioară în care mă învîrteam de cînd cu ceea ce numeam în derîdere, parodiind un titlu de film, „Noaptea nebună a d-nei Q.”, n-o aveam numai pe Veronique. Kalfon şi Mohammedi ne antrenaseră, pe Muşchetari şi pe mine, 2a sala de sport pe care o frecventau ei. (Am putut plăti cotizaţiile reduse

pentru cei sub 16 ani, curăţind, toţi patru, o pivniţă inundată.) În oraşul acesta hărăzit urei de rasă, Kalfon şi Mohammedi voiau să ajungă puternici şi rezistenţi, neîndurători faţă de cei cărora le plăcea să umilească. Le dădeam dreptate, în ce mă privea, această activitate sportivă, sistematică şi controlată, îmi aducea un echilibru de care aveam nevoie. În plus, contribuia la o mai bună explorare a eului meu, dusă pînă atunci într-un fel anarhic. Luam acum mai bine cunoştinţă de resursele mele, de slăbiciunile, de zonele cu lipsuri sau de cele de rezistenţă. În sala Jom-Rol, după numele unei metode de pregătire pentru lupte, se practica lupta, boxul, jiu-ji-tsu, străbunul judoului, dar şi halterele. Directorul, d-l Moser, de origine austriacă, tocmai terminase un stagiu de cinci ani în Legiunea Străină. Era căsătorit cu o vieneză grasă şi blondă care trecea de multe ori prin cartierul nostru plimbînd doi cîini mici. El semăna, avea pînă şi monoclu, cu unul dintre ofiţerii aceia prusaci de prin anii 70 din ilustraţiile cărţilor lui Guy de Maupassant: avea scăfîrlia mare, rasă în întregime, privirea mîndră, era cu toate acestea un om excelent care, fără ca vreodată să ridice tonul, ştia să ne impună o strictă disciplină şi să ne insufle reguli de morală şi higiena sportivă — respectul pentru adversar, acceptarea loială a înfrîngerii, abstinenţa absolută la alcool şi tutun etc. — pe care mulţi dintre noi continuăm şi azi să le respectăm.

Sufeream atît de mult de lipsa tatălui meu, încît s-ar putea ca această admiraţie pentru d-l Moser să-şi fi avut obîrşia într-un transfer afectiv. Nu ştiu. Adevărat era însă faptul că de trei ori pe săptămînă, la ieşirea de la colegiu, mă duceam cu bucurie în strada Fondouk, să regăsesc sălile de antrenament şi mirosul lor de cataplasmă, de transpiraţie ca şi mirosul pastei de epilare folosită de luptători. În ce mă privea, sportul pe care-l iubeam era boxul. Uneori, atunci cînd după lecţie Marco şi cu mine ne măsurăm puterile, — d-l Moser venea să ne supravegheze

luîndu-şi poziţia lui obişnuită, cu picioarele îndepărtate, cu pumnii de-a lungul corpului ca două baroase de luptă în repaus. Ne arunca sfaturi scurte, niciodată vreun compliment. Era foarte bine aşa. Educaţie spartană.

*

În tot timpul acesta, cît am fost despărţit de mama, m-am convins (în cele din urmă), că fusesem nedrept faţă de ea. Sufeream la gîndul acesta, îmi reproşam că n-am ştiut să-i vorbesc. Niciodată n-am comunicat. Nu era oare tocmai această tăcere răul de care sufeream? Aş fi vrut să ştie ce fel de fiu avea de fapt! Să descopere în fine la mine acel aspect solar care în ciuda aparenţelor era şi al meu! Mă simţeam într-adevăr în stare să dau celorlalţi căldură din căldura mea, ardoare, strălucire. Ştiam asta datorită lui Veronique! Prin ea cîştigasem această certitudine! Şi de aceea mi-a venit ideea, într-o după amiază, să mă duc la mama, la vila Voisin.

Cînd am ajuns în faţa porţii, m-a zărit un cîine' care s-a ridicat fără să se mişte din loc şi a început să mă studieze cu urechile ciulite. Nu mi-era frică. Am înaintat spre clădirea în care se ţinea lenjeria, am luat-o pe alee, (în plin soare, printre palmieri. Cîinele, care nu era deloc ameninţător, s-a ridicat îndreptîndu-se spre mine. M-a mirosit şi pufăind a plecat. Culcat din nou pe peron cu botul întins pe labele din faţă, şi-a păstrat totuşi o atitudine de vigilenţă. De la nivelul solului, ochii lui pîndeau urmărindu-mi înaintarea. Poate că în clipa în care voi ajunge într-un loc anume, va lătra, va da alarma, mă va ataca? Nimeni nu se arăta. Nici urmă de grădinar. Nu-mi mai bat capul cu el căci ajung deja la corpul clădirii.

O iau de-a lungul faţadei laterale. Încă vreo cîţiva metri — cîinele nu reacţionează — şi trec de colţul vilei. Pe şosea, în spatele meu, o maşină porneşte duduind, iar mie mi se pare că cineva mi-a strîns brutal inima în pumn. Se lasă din nou liniştea. Şi acela-i soare, aceleaşi umbre bine conturate, uşor albăstrui de-a lungul zidului şi pe sub

copaci. Greieri. Şi o floare, una singură, îşi arată corola de un roşu strigător pe deasupra unui tufiş, născută parcă din însăşi lumina care-mi pîrjolea ochii. Dacă-mi va fi descoperită prezenţa, voi spune adevărul. Dar mă aflam în mijlocul unui deşert. Zărind o uşă cu geamuri, cu canaturi duble, străjuită de două coloane, m-am apropiat, am privit înăuntru şi am zărit-o pe mama. Era chiar ea, îmbrăcată într-o rochie neagră, cu şorţ de pînză. Spăla podeaua care aidoma unei table de şah avea pătrate albe şi cafenii, şi cuprindea aproape tot parterul vastei încăperi ale cărei geamuri dădeau spre stradă şi grădină. În colţul opus celui în care mă aflam, acolo de unde pornea balustrada de fier forjat a unei scări destul de largi, era îngenuncheată mama. Mobilier nu era aproape deloc, oglinzi mari, măsuţe şi o mică estradă între două sfeşnice. De ce o foloseau pe mama pentru o treabă de genul acesta? Nu era angajată ca lenjereasă? Situaţia asta m-a intrigat, mi-a mărit tulburarea. Înainte de a bate în geam ca să-mi semnalez prezenţa, am aşteptat cu spatele la zid, cu ochii clipind din cauza reverberaţiilor, ca mama să se întoarcă spre mine. Stătea în genunchi, pe un sac împăturit. Cu o mînă se sprijinea pe podea, cu cealaltă spăla cu cîrpa. (Nici una din gospodinele noastre, în vremea aceea, nu cunoştea — sau poate că o dispreţuiau? — peria de frecat cu coadă.) Silueta mamei se oglindea adînc în dale. Nu va întîrzia să se ridice, să mă vadă. Aşteptam. În faţa mea, mereu acelaşi soare care bătea în ziduri. Mi-am amintit de pisica pe care cu puţin înainte o întîlnisem şi am căutat-o cu privirea, dar nimic. Singură floarea cea roşie, acolo, se înclina pe deasupra tufişului ca pentru a face un semn misterios. Cînd am întors capul, am realizat că se schimbase ceva în atmosfera încăperii. Mama părea mai concentrată asupra lucrului ei, mai activă. Deodată o umbră s-a mişcat într-una din oglinzile cele mai din stînga, o arătare semănînd cu balansul lent al unui trup pe cînd se ridică la suprafaţă

din adîncul unui eleşteu. La dreapta, la mijlocul scării se afla un bărbat. Mic, burtos, cu mîinile în buzunarele pantalonilor, cu ţigara între buze, cobora spre mama fără s-o piardă din ochi, cu o expresie batjocoritoare, tiptil, tot cîte o treaptă, cîte o treaptă, ca într-un joc a cărui semnificaţie îmi scăpa. Şi dacă nu înţelegeam nimic din atitudinea aceasta, descifram în ea o intenţie ascunsă. Chiar şi fără să ridice ochii spre el, probabil că mama îi simţise prezenţa, sau poate că îl şi văzuse? Şi dacă era vorba de stăpînul ei poate că voia să-şi sublinieze zelul, un zel de la care nimic n-o putea distrage? Oglindirea necunoscutului se mişca acum de pe penultima treaptă pe dale, în paralel cu aceea a mamei care în ciuda acestui fapt, se încăpăţîna, mi se părea mie, să-l ignore.

Aici necunoscutul a făcut un mic ocol şi parcă înzestraţi cu o percepţie autonomă mai rapidă decît inteligenţa lucidă, toţi nervii mei s-au contractat. Îndepărtîndu-se de pe ultima treaptă omul şi-a scos ţigara din gură. Fără a înceta să zîmbească, a împins cu vîrful piciorului şoldul mamei, ca s-o facă să cadă. În aceeaşi clipă, şi deşi proiectată înainte, mama (s-ar fi zis că presimte gestul), s-a rostogolit pe o parte, rămînînd aşezată, cu un picior îndoit sub ea, în loc să cadă pe burtă. Din această postură ridicolă, umilitoare, umilită, se uita la bărbatul acela cu o căutătură întunecată, fără să spună un cuvînt. Privirea aceasta de neputinţă părea să-l distreze şi mai mult pe omul care, cu ţigara din nou în gură se îndepărta alene, ce oare i se putea întîmpla? înainte de a trece de uşa din fund, cea care era atît de aproape de scară, s-a întors, uitîndu-se la mama care se pregătea să se ridice. Luase din nou cîrpa în mînă şi trăgîndu-şi sacul îl aşezase sub genunchi. Străinul, mulţumit de sine, a pufăit şi s-a dus. Realitate? Vis? În răstimpul dintre aceste fapte şi gesturi şi conturul lor de către raţiune, ceva m-a ţintuit de zid pînă în clipa în care înţelegerea mi-a izbucnit în minte. M-am năpustit atunci spre uşa de sticlă. Închisă. Am alergat

spre cealaltă, închisă şi ea. Eram nebun! Fulgere roşii îmi străpungeau mintea. M-am dus la uşa a treia, ultima din dreptul scării interioare, la extremitatea cealaltă a verandei. O pisică, svîcnind din ascunzătoarea ei dintre ghivecele de muşcate, a luat-o la fugă. Am pus mîna pe clanţa uşii. Mama mă şi văzuse. Ce paloare! Ce ochi îngroziţi! Da, am înţeles că mîrlanul ăla nu se purtase aşa pentru prima oară! Să-i zdrelesc mutra! (Dar taci! Nu ţipa.) *Cabron*!, *Hijo de puta! Maricon*![12] M-am luptat cu mama care-mi ţinea calea. Era viguroasă, bineînţeles! Ştiam cum să-l atac pe ticălosul ăla! Metoda Jom-Rol, acum era ocazia! O lovitură de picior în anumite locuri. S-a şi îndoit înainte. L-am prins de bărbie. *Cara da mierda! Putero*![13] Nu-i nimic de explicat! Am să-i vîr o furcă-n ochi! Orb! Să-l las orb! Mama a pierdut treptat din puteri. Totuşi, eram mai iute, mai puternic. Şi retrăgîndu-se, trecerea mi-a rămas liberă. Mă mai ţinea doar de umeri. Atunci am văzut că plînge. Da, plîngea? De emoţie, de enervare, de spaimă. Nici măcar nu i se clintea faţa. Părea un chip de ceară, ca figurile sfinte din capela de la patronaj, şi-i curgeau lacrămi. Eram stupefiat. M-am calmat brusc. I-am spus cu o voce alterată dar stăpînită, că trebuia să părăsească această casă. Nu, nu, fără întîrziere. Pe loc. A zis, da. Mă asculta. Faptul acesta a zgîndărit în mine un sentiment ascuns de autoritate masculină. Dar s-ar fi putut spune şi că se temea de mine. E adevărat că, înfipt în faţa ei acolo, n-ar fi fost exclus să semăn cu o cobră plină de venin, cu privirea îngheţată. Trăgîndu-mă înspre grădină, a păşit odată cu mine pe locurile însorite. În acea clipă, din spatele nostru, ne-a strigat plină de surprindere, o voce:

— Ce este?

[12] Împieliţatule! fiu de căţea! poponarule! (span.).

[13] Pleacă! Am să-ţi explic! (span.).

Ne-am întors şi am văzut o femeie destul de grasă, cu părul cenuşiu, cu un şorţ mare albastru peste rochie. Rezemată de balustrada verandei, se uita curios la noi.

— E fiul meu, a răspuns mama. (Să mi se fi părut ori într-adevăr în vocea ei se simţea o nuanţă de mîndrie?)

— Ce mare e! a zis femeia cu voce mai joasă. Nu ştiam că ai un băiat aşa de mare!

— Are patrusprezece ani!

— Felicitări! E deja bărbat!

— Ei da!

— Şi-ţi seamănă leit.

Mi se părea că vorbele răzbesc greu prin aerul supraîncălzit. Că cele două femei vorbesc cu băgare de seamă, parcă li s-ar fi interzis să ridice vocea în incinta vilei, sau chiar să vorbească. Dar un astfel de dialog, după cele ce se întîmplaseră, mi se părea insuportabil. Fără îndoială că adineaori femeia auzise ţipetele mele şi nu mă scăpa din ochi. Curiozitatea ei îmi făcea rău. Mama şi-a dat seama şi mi-a şoptit:

— Acum trebuie să pleci.

Nu m-am mişcat. În mijlocul aleii, în plin soare şi în sminteala galeriilor continuam să fiu tot atît de iritat, şi chiar dacă m-am străduit să nu las să se vadă ceva, mama nu s-a lăsat înşelată.

— Te implor, a murmurat ea» cu o urmă de spaimă.

— Cînd te întorci la mine?

— Curînd.

— Sigur?

— Îţi jur.

Ea a jurat, dar eu am cedat şi de asta mi-e ruşine! Ar fi trebuit s-o prind de mînă, s-o trag cu forţa spre poartă, s-o smulg din casa aceea! Am cedat. Simţind că mă domolesc, că cedez, m-a condus blînd spre aleea centrală. Şi-a şters faţa pe furiş, dar mai avea ochii umezi. Femeia cu şorţul s-a aplecat peste balustradă să ne petreacă cu privirile pînă la capăt, şi cînd m-am întors

pentru ultima oară am văzut-o cum avea în continuare acelaşi aer perplex. Încă vreo cîţiva pa i şi după ce am trecut de colţ am scăpat în fine de căutătura ei. Atunci mama m-a sărutat pe obraz, foarte iute, după obiceiul ei, mi-a spus să fiu înţelept, să mai rabd, căci totul se va sfîrşi în curînd.

Am ridicat din umeri clar ciuda mea era încă atît de mare încît în trecere, întinzîndu-mă peste tufiş am rupt floarea cea roşie, am zdrobit-o, am strivit-o în pumn cu aceeaşi frenezie cu care aş fi frînt gîtul unui om.

II

NU PUTEAM FACE CONFIDENŢE nimănui. Cui şi cum să explic ceea ce resimţeam după scena petrecută în vila Voisin? Sentimentele care mă stăpîneau erau prea complexe pentru a putea fi împărtăşite fără să mai socotim că raţionamentul meu nu mai urma o linie logică, se pierdea într-un labirint de idei mai mult sau mai puţin confuze. M-am întors din nou în temniţa mea interioară, fortăreaţa mea, m-am închis în ea, nu-i acceptam pe cei din jur, preferam dialogul acesta cu mine însumi, fără consolare, fără dorinţa de vindecare. Iată! din vina mea, mama era la cheremul umilirilor acelui personaj. Şi era sigur că nu pentru prima oară acţionase în felul acesta, trebuia să admit că mama suporta şi alte maltratări, alte umiliri. La ideea aceasta, tot eul meu se încrîncena de furie! Descopeream că mi-ar fi plăcut să răănesc! Descopeream cît de tare mi-ar fi plăcut să-l fac să sufere pe omul al cărui chip abia de-l putusem reţine. Noaptea, culcat în chiţimie pe salteaua mea de iarbă de mare, nu departe de Marco care, ca să-i fie mai răcoare, dormea lingă uşă direct pe podea, inventam suplicii pentru duşmanul meu, hotărît să rămîn insensibil rugăminţilor lui (căci bineînţeles că va plînge) şi să-l forţez să-şi recunoască josnicia. Nu ştia el oare că femeia aceasta era mama mea? Că batjocorise în ea relaţia mea cea mai profundă cu viaţa, cea mai misterioasă, cea mai

sfîntă? Şi în cealaltă noapte, aceea care se înteţea în mine, demonii asmuţiţi care distrugeau edificiul meu moral îmi aţîţau instinctele cele mai primitive, cele mai arhaice, cele ale răzbunării. În unele momente ale zilei, atunci cînd deveneam din nou propriul meu spectator, evaluam aceste ravagii, admiteam că în culmea crizei aş putea ucide cu adevărat. Şi, dealtfel, de vreo două, trei ori m-a bîntuit în timpul somnului acelaşi vis. Se făcea că mă aflam pe terasa casei în ruină, Omul meu stătea jos, în curtea aceea care forma o adevărată groapă, fără cea mai mică deschizătură, fără să existe vreo posibilitate de a fugi. Eu azvîrleam pietre pe care celălalt încerca să le evite, dar zadarnic! Eu l-am atins, el a căzut grămadă şi eu tot continuam. Degeaba se uita cu groază la mine, nu trezea în sufletul meu nici un fel de milă. Stiva de pietre creştea, îl acoperea, peste ea se prelingeau firicele de sînge desenând raze în formă de stea şi eu nu mă opream, oh! nu! continuam cu aceeaşi frenezie. Şi atunci cînd m-am trezit, eram ud de transpiraţie. Marco dormea în cealaltă parte a chiţi-miei. Tic-tacul pendulei, care se afla jos la căpătâiul tatălui lui Marco, se auzea pînă la mine. Şi în obscuritatea aceea care mă asalta, am devenit conştient că iubeam sentimentul de ură pe care-l încercam.

Marco simţea că nu eram în apele mele, dar nu mă întreba niciodată. Cu toate acestea, într-o seară, în sala Jom-Rol, cum ne pusesem mănuşile de box şi exagerasem prea mult ardoarea atacurilor mele, s-a oprit o clipă pentru a exclama:

— Hei! Doar nu ţi-am făcut nimic!

Avea dreptate, mă arătasem prosteşte agresiv şi, de departe chiar şi d-l Mosel observase. S-a apropiat de mine. Îmi amintesc că purta o cămaşă cu mînecile scurte şi că în partea de sus a braţului său strîns se vedea o floare tatuată:

— Ce nu-i în regulă, bătrîne?

Am fost surprins, am zis că totul mergea bine. dar fără să-l conving.

Dar am înţeles mai ales în prezenţa lui Veronique cît de plină îmi era inima de lucruri urîte. Atunci cînd pe banca aceea din scuar mi-a prins mîna şi eu m-am întrebat dacă nu cumva mai tîrziu va deveni şi ea un fel de d-na Quinson, cu amărîte gînduri mărunte şi aceeaşi tendinţă să umilească fiinţele care depindeau de ea. Dar foarte repede, cu o intuiţie deja foarte feminină, a sesizat în mine o reţinere. Aşa se face că, fără doar şi poate conştientă de deznădejdea mea, mi-a spus pentru prima oară „iubitul meu”. De fapt, m-a întrebat, pe un ton alarmat, „Ce ai, iubitul meu?” Da, chiar acestea au fost cuvintele, şi era pentru prima oară în viaţă că le auzeam (pentru mama, cuvintele de dezmierdare erau „puiul meu” sau „viaţa mea”), vreau să spun că le auzeam nu ca la cinema sau în cărţi, străine de mine într-o proiecţie care le neutraliza sensul, ci într-o relaţie directă cu propriile mele sentimente. Am fost surprins, tulburat. Tulburat, deoarece era evident că la Veronique nu putea fi vorba de o sensibilitate afectată, că nu imita într-un fel banal o formulă învăţată şi nici nu făcea pe îndrăgostita, ca la teatru. În clipa aceea, puteam să jur că în atitudinea ei nu se strecurase nici o urmă de comedie şi eram convins că exprima o tandreţe reală faţă de mine, o emoţie autentică, pornită din colţul cel mai tainic al fiinţei. Aşa se face că, într-o oarecare după-amiază din vremea tinereţii mele, pe banca aceea din grădina publică din Oran, printre ficuşi şi palmierii plini de praf, în zumzetul de insecte speriate de lumină, am aflat cît ele important este să te iubească cineva. Dintr-odată lumea nu mai părea atît de neprietenoasă. Mi-am recăpătat încrederea, eram gata să lupt pentru că în privirea aceea îngrijorată, îngrijorată numai şi numai pentru mine, descoperisem că trăiesc! Şi simţământul acesta de a nu fi aruncat aici jos ca o piatră mi se părea prodigios!

*

Chiar în această perioadă, d-na Bailly ne-a dat să facem un studiu despre „Balzac şi vremea sa”. Acest gen de dizertaţie îl plictisea pe Marco, care prefera matematica şi se simţea infinit mai la largul lui cu cifrele. Antologia sa personală nu depăşea niciodată cîteva sonete de Heredia, dintre care *Les Conquerants, La Colomba de Merimee* şi *Atala* de Chateaubriand. Avea cel mai mare dispreţ pentru secolul al XVII-lea şi mai ales pe Corneille şi Racine îi decretase pompoşi, afectaţi, emfatici, într-un cuvînt (al lui) imbecili. Balzac, ah! bineînţeles! Balzac, deci Vautrin! Doar personajul acesta îl captivase cu adevărat.

*

Pentru mine, Balzac întruchipa domnia banului, a cărui putere începeam s-o înţeleg eu însumi. Am ales şi am descris unele personaje din *Comedia umană*, inspirate, dominate, măcinate de ban, am schiţat o paralelă între această societate şi cea în care trăiam noi. Printre exemplele acestui cult, am citat pentru Algeria pe acei mari coloni obişnuiţi să-şi serbeze al o sutălea milion (mai tîrziu primul miliard) organizînd pe domeniile lor serbări somptuoase.

D-na Bailly mi-a dat o notă bună şi mi-a restituit lucrarea fără comentarii.

III

CÎND A SOSIT DUMINICA ŞI PE cînd o hărţuiam pe mama să părăsească vila Voisin amintindu-i promisiunea, m-a anunţat că locuinţa promisă se elibera în sfîrşit. Da, vestea aceea era bună şi Fernandezii ne-au poftit imediat să o sărbătorim. S-a tăiat un pui. Ca să fiu absolut sincer, trebuie să spun fără ruşine prefăcută sau adevărată că Marco şi cu mine îl capturasem în locul numit „la Montaneta”, un teren viran unde se depozitau gunoaie, nu departe de podul de cale ferată, şi pe unde se rătăcise pasărea. Nu-mi înlocuisem praştia confiscată anul precedent de omul-cu-canotieră, dar Marco nu se despărţea niciodată de a lui, şi de atunci îşi mai perfecţionase încă tirul. In fine, servit cu cartofi prăjiţi, puiul a fost foarte apreciat.

Apartamentul în cauză se afla deasupra unui antrepozit „de uleiuri şi grăsimi naturale”. Se intra printr-un coridor întotdeauna plin, de ambele părţi, cu butoaie mari, metalice. Erau indispensabile unele reparaţii, şi Camilo Fernandez s-a oferit să le facă, benevol, în tovărăşia unui alt zidar numit Landini, cel căruia toată lumea îi spunea Italianul. Dalele trebuiau înlocuite în bucătărie, şi unul dintre plafoane, stricat de o veche infiltraţie de apă, trebuia refăcut. Împreună cu Marco făceam pe ajutoarele, mai ales pentru cărat molozul.

Italianul, un tînăr cu trupul uscat, cu ochii adînciţi în orbite, ne povestea scene impresionante de foamete din sudul acela oranez de unde abia sosise. Or, chiar în cartierul nostru, defilau asceţi musulmani cu stindarde, tamburine şi şerpi cu clopoţei, şi care făceau cheta din casă în casă pentru triburile din împrejurimi. Pentru ei mi-am vîndut nişte cărţi cumpărate în alte vremuri cu banii cîştigaţi cărînd apă, lemne ori cărbune, şi am preţuit mai mult pîinea (mama, înainte de a o tăia îi făcea o cruce cu cuţitul), ştiind că alţii îi duceau pînă într-atît lipsa, încît mureau. Apreciam faptul că italianul era atît de profund impresionat. Asta dovedea că în el exista o sensibilitate, o omenie, calităţi care nu erau chiar aşa de obişnuite.

*

La începutul lunii mai am ajutat-o pe mama la mutat. Împreună cu prietenii mei, m-am dus să recuperez lucrurile noastre din pivniţa d-nei Quinson, iar aceasta, refuzînd să mă primească, mi-a trimis-o pe Yasmina cu cheia.

Cam în acea vreme, cum mama părăsise serviciul de la vila Voisin şi încă mai era fără lucru, puţinele ei economii nu ne permiteau decît regimul de paste făinoase şi orez cu apă. Într-o zi mi-a venit ideea să reînnoiesc isprava lui Marco şi m-am dus la „Monta-neta”. Am sfîrşit prin a descoperi un alt pui care scormonea printre dărîmături. Nu era nimeni prin împrejurimi. Cioburi de sticle luceau la soare. Împrumutasem praştia lui Fred, dar nu mai aveam antrenament aşa încît am fost nevoit să încerc de mai multe ori înainte de a doborî vietatea. Ca s-o pot transporta spre casă am ascuns-o sub cămaşă. Am readus puiul la viaţă şi cum aveam acces la o terasă am dus acolo biata vietate, care era foarte slabă, cu gîndul s-o îngraş. L-am lăsat în semi-libertate, legat acolo sus cu o sfoară de picior. Cînd l-am socotit numai bun de mîncat şi m-am dus să-l iau, l-am găsit, nici mai mult nici mai puţin decît devorat pe trei sferturi. Motanii care trăiau în

libertate pe acoperişurile şi terasele noastre punînd stăpînire pe ele ca nişte adevăraţi bandiţi se hrăneau cum puteau, iar eu le oferisem un adevărat ospăţ. L-am zărit pe unul dintre ei, pe cel mai vărgat, care moţăia pe un ziduleţ cu trupul făcut ghem, cu aerul binevoitor al acelor care, cu burta plină, sînt într-o minunată bună înţelegere cu ei înşişi şi cu restul lumii. Să pui stăpînire pe un pui găsit în libertate nu însemna să furi şi făcea parte din tradiţia gitană care se perpetua şi în mine. De aceea, de departe, i-am dat dreptate pisicii ridicînd pumnul, arătîndu-i degetul mare.

*

Mama a găsit de lucru într-o nouă spălătorie care tocmai se deschisese în plin centrul oraşului. De aci încolo viaţa noastră s-a organizat de parcă nici n-ar fi existat această lungă întrerupere. Într-o zi i-am dat lui Veronique întîlnire la mine. Îi vorbisem de felul cum ne instalasem, de îmbunătăţirile aduse de mine personal şi era curioasă să vadă unde şi cum trăiam.

De îndată ce a sosit i-am arătat bucătăria refăcută în întregime de Camilo Fernandez şi i-am lăudat avantajul: avea apă curentă la chiuvetă. S-a dus pentru mine vremea corvezilor la cişmele, s-au dus aşteptările lungi, mai ales în perioada de secetă cînd apa abia de curgea ca un firişor. Am condus-o apoi în camera mea, mobilată cu un pat cu saltea din iarbă de mare, cu lada încărcată de cărţi şi cufărul andaluz în care îmi înghesuiam lenjeria. În timp ce-i explicam munca italianului pentru reghipsuirea plafonului, mi-am dat seama că abia mă asculta şi că examina decorul cu surprindere. Atitudinea aceasta m-a tulburat, îmi descopeream pentru prima oară sărăcia oglindită în privirea altuia. Apoi a răsfoit cîteva cărţi. „Ia te uită, citeşti Stendhal?” Stăteam în spatele ei şi ceafa şi umerii îi erau foarte aproape de mine. Continua să-mi exploreze domeniul. În camera alăturată a rămas de-a binelea înmărmurită în faţa unui şir de ardei roşii puşi

acolo de mama la uscat în partea dinspre fereastră. Vechiul nostru ulcior, adus pe un velier tocmai din Baleare şi ornamentat cu un ochi talisman, i-a atras de asemenea atenţia. Şi a plecat mergînd cu pasul ei legănat. S-ar fi zis că abia atingea pămîntul. Constat că iar a mai slăbit, că pare mai uşoară, mai diafană. A rămas apoi pironită în faţa unei fotografii mărite a tatii. O alta reprezenta o femeie acoperită cu o mantilă. Era bunica. S-a oprit după aceea să dea bineţe portretului meu datînd de la prima comuniune. Trecuseră de atunci patru ani şi era poza pe care eu o detestam, o uram, n-o puteam suferi. Aveam un aer tîmpit, cu bereta şi brasarda, mama însă ţinea mult la ea.

— Tu eşti ăsta? a întrebat ea.

— Din păcate!

— Pari foarte blînd, foarte drăguţ.

— Nu-ţi bate joc!

A continuat rîzînd şi, în timp ce păşea, fusta i se mişca pe şoldurile ei mici şi plate. Lîngă patul mamei, l-a descoperit pe Hristosul din argint, prins pe o catifea verde, pe Sfîntul Anton din Padua care mai păstra încă pe tonsură urma unui păianjen pe care i-l desenasem cu creion chimic. Şi, de asemenea, o statuetă a Sfintei Fecioare din Africa, cu faţa de culoarea smoalei, aşa cum se cădea să fie, şi candela aprinsă. Hughenota mea se uita la toate acestea fără să clipească, cu un deget sprijinit de bărbie dar nerostind vreo vorbă. Atunci cînd mi-a descoperit păianjenul desenat delicat pe occipitalul Sfîntului Anton a crezut fără îndoială că este vorba de vreun simbol, s-a oprit o clipă să mediteze dar a păstrat aceeaşi tăcere. Oare se temea ca, întrebîndu-mă despre aceste lucruri, să nu comită vreo impoliteţe, să-mi jignească convingerile religioase?

Chiar la sfîrşitul turneului a observat un vas cu cerceluşi şi în ghiveci, înfipt vertical, un tub de sticlă, unui din acele tuburi în care se vindea vanilia păstăi. A tras de

extremitatea care ieşea în afară. În tub erau închise trei furnici roşii. Mai păreau încă vii, nemişcate, parcă aşteptînd. Veronique era stupefiată.

— Ce-i asta?

— Furnici, vezi bine.

— Pentru ce?

— Pentru o experienţă.

— Ce fel de experienţă?

— Privind capacitatea lor vitală.

Formulă goală dar comodă ca să mă scoată din încurcătură. Cum am mai spus-o, spiritul meu încă nu se pronunţa în mod categoric împotriva extraordinarului, a absurdului, a iraţionalului. Încă mai păstra o parte care se învecina cu lumea aceea ocultă în care mă introdusese bunica mea andaluză. Şi aceste trei furnici, ei bine, le capturasem în grădina vilei Voisin...

Veronique a scos dopul tubului cu un gest hotă-rit. Furnicile au reacţionat. Nu erau moarte. Au început să mişte.

— De cîtă vreme le ţii închise?

— De şase zile.

Cu un pas hotărît a ieşit pe palier, a pornit-o pe scară şi a dat drumul gîngăniilor în curticica sădită cu rodu-pămîntului, apoi a urcat din nou.

— Explică-mi te rog, a zis ea cu o voce insistentă.

Probabil că în felul acesta imploră şi unii etnografi cînd chestionează indigenii unui trib primitiv, fără să le treacă o clipă prin minte că aceştia vor tăinui secretele lor şi pe deasupra îşi vor încîlci şi răspunsurile. Cum nu suflam o vorbă, s-a îmbufnat puţin (Doamne ce piele fină are, ce mătăsoasă! Admir. Aş vrea s-o ating cu degetele, cu buzele!) Dar după o scurtă tăcere a reluat.

— Se zice că voi ăştia, spaniolii, sînteţi foarte cruzi. E adevărat?

-— Cred că e un adevăr adesea demonstrat. In acest domeniu ne întrecem cu papuaşii din Noua Guinee sau cu americanii din Texas.

A zis — oh! şi a tăcut.

Şi pentru că aveam faţă de ea o reală tandreţe, am preferat refugiul acesta al glumii. La ce bun s-o atrag în interiorul hotarelor mele? S-o îngrozesc poate dezvăluindu-i junglele care subzistau în mine? M-am mulţumit să surîd. Ea a înţeles greşit şi mi-a zis:

— Nu, pe tine te cunosc, tu eşti bun.

Şi cu un avînt încîntător, s-a apropiat, m-a sărutat în felul ei afectuos şi cast. Dar, în fericirea mea, am simţit că regretam foarte tare furnicile roşii. Dacă renunţasem mai înainte să le folosesc împotriva d-nei Quinson, să atrag asupra ei soarta rea, nu aveam în schimb nici un scrupul de felul acesta faţă de fostul patron al mamei mele. Încă o zi! Dacă Veronique ar fi lăsat furnicile să-mi rămînă prizoniere încă o zi, cine ştie? *Quien sabe*?[14] Andaluzia misterelor şi a deochiurilor încă mai mobiliza în mine demonii răzbunării, şi mi-l închipuiam deja, o! Veronique, în seara celei de a şaptea zile, pe omul din vilă străpuns de dureri, cu spume la gură.

[14] Cine ştie? (span.).

IV

DUMINICA URMĂTOARE, O ÎNĂbuşitoare duminică de iunie, mama şi-a adunat prietenii ca să serbăm mutarea în apartamentul nou. (Nu cunoşteam expresia *„pendre la cremaillere”*[15]). Ideea aceasta corespundea nu atît dorinţei de a mulţumi celor care o ajutaseră cît grijei cu totul orientale de a menţine prestigiul”. S-a pregătit bine, a cheltuit cea mai mare parte a salariului ei, şi-a petrecut noaptea de sîmbătă să facă prăjituri şi clătite, a împrumutat ceşti şi pahare şi a primit apoi invitaţii într-o rochie de culoare deschisă, care-mi plăcea, îi marca bine talia şi lăsa să i se vadă braţele admirabile. Eram satisfăcut că arăta bine şi fără măcar să folosească fard, doar o urmă de roşu pe buze.

Pe lîngă familiile Fernandez, Sarcos, Perez au mai venit Khader, italianul şi, de asemenea, mătuşa Marie-Rose, dar fără unchiul Antoine, care se temea să nu se plictisească.

În ce-i privea pe muşchetari, ei au preferat să meargă la arene, nu ca să asiste la coridă, locurile costînd prea scump, ci ca să aplaude sosirea călăreţilor. (Odată, în timpul defilării caleştilor, atunci cînd de pe marginea trotuarului aclamam un matador, acesta şi-a întors încet capul spre mine şi privirea lui rece m-a tulburat de parcă însăşi moartea m-ar fi privit, înveşmîntată ironic în aur şi satin roz.)

[15] „A inaugura” (franc).

Pentru că era foarte cald şi ca să fie curent, lăsasem uşile şi ferestrele deschise. Femeile îşi făceau vînt, bărbaţii îşi scoseseră hainele (proaspăt raşi, aveau obrajii albi din cauza bărbii care în timpul săptămînii îi protejase de soare). S-a ajuns destul de repede să se vorbească despre evenimentul care se produsese în oraş în timpul nopţii precedente. O manifestaţie a Uniunii Latine, cu un orator venit special de la Paris să discute problema „pericolului evreiesc", degenerase în răscoală. La sfîrşitul şedinţei, grupuri de excitaţi năvăliseră în cartierul izraelit unde mai toată lumea se culcase, spărgînd vitrinele şi trăgînd focuri. Au fost răniţi, şi un mort. Atins în frunte de un glonte rătăcit, un puşti de opt ani a fost ucis pe loc. Grupul fusese arestat şi gărzile mobile patrulau fără încetare. Dimineaţa am văzut doi gardieni patrulînd pe străzile noastre cu puşca la' umăr, casca şi jambierele foarte lustruite. Erau tineri, aspri, puternici, cu o expresie severă şi tristă totodată, ca îngerii aceia negri ai unei puteri ce nu ştie decît să pedepsească.

Înţelegeam de ce unchiul Antoine, antisemit, se abţinuse să vină, fiind prea sigur că s-ar fi simţit stînjenit printre noi.

Italianul vorbea, afirmînd:

— Contra celor de ieri seară, administraţia nu va întreprinde nimic.

Părea foarte impresionat de drama aceasta, de moartea băieţelului. (Jurnalul de dimineaţă îi publicase fotografia pe prima pagină: o faţă slabă de copil prost hrănit, ochi imenşi, vag înspăimîntaţi, care întrevedeau deja răul datorită căruia urma să-şi găsească moartea.) Mi s-a părut că mama, din locul unde se aşezase, lingă uşa de la bucătărie, îl asculta pe italian cu mai multă atenţie decît pe ceilalţi. Privirea ei avea atunci — chiar aşa — o gravitate neobişnuită, ca şi cum l-ar fi cîntărit, judecat, ar fi sorbit cuvintele lui şi acestea, pe tăcute, ar fi pătruns în tainiţa sufletului ei.

Dar, în copilul mort, în acest inocent sacrificat, Sarcos vedea un simbol, şi el dezvoltă ideea. Pe această căldură, el desfăcuse hamul care lega proteza lui de lemn şi aceasta, atît de neagră, în formă de cupă uriaşă ca un accesoriu funebru, era sprijinită, împreună cu cîrja, în spatele lui.

— Ceea ce contează, a spus el, este de a-i face pe oameni să înţeleagă că trebuie să se unească şi să treacă dincolo de prejudecăţile de rasă, căci altfel vor ajunge cu toţii să se spintece cu adevărat.

A fost aprobat, s-a vorbit despre manifestaţia de solidaritate în favoarea victimelor, prevăzută pentru mijlocul săptămînii şi care urma să aibă loc în ciuda tuturor ameninţărilor şi a unei eventuale interdicţii oficiale. În felul acesta, atmosfera nonşalantă de la început, cu parfum de cafea şi anason, se schimba încet, încet, devenind mai aprinsă, mai animată. Mama, plină de plăcerea de a fi înconjurată de prieteni, se ridica din cînd în cînd, întindea cîte o farfurie, oferea pe rînd prăjituri cu drojdie, pudrate cu scorţişoară, sau papanaşi lunguieţi acoperiţi cu miere. Poate că eram singurul care a observat atitudinea ei faţă de italian, cînd i se adresa. Distingeam la ea o emoţie crispată. Oricît de discretă, oricît de subtilă era aceasta, îi ghiceam izvoarele în propria mea inimă. Eram spectator şi în acelaşi timp plin de ecouri, de rezonanţe. De fapt nu ştiam ce semnificaţie să dau acestui cerc în care mă simţeam prins, izolat, împreună cu mama şi italianul, dar privirea mea interioară îl vedea cum se strînge încet. Alături de placidul Paco Perez — de faciesul lui de indian cu pometii înalţi, cu riduri mari şi nas acvilin —, italianul contrasta prin faţa lui osoasă, cu orbitele adînci şi mai ales printr-o rară mobilitate de expresie dezvăluind o receptivitate mereu activă. Ce ştiam despre el? Că făcuse războiul (avea o rană în pulpă în care — Sarcos *dixit* — puteai vîrî pumnul), că-i plăcea să călătorească, că primea să

lucreze pe şantiere îndepărtate, Bou-Saâda, Oujda, Tiaret, fi că-şi pierduse soţia spre sfîrşitul lui 1918, secerată de epidemia de gripă spaniolă, îţi dădea impresia unei naturi perseverente, disciplinate, dar capabil totuşi să se aprindă, să se înfurie. În duminica precedentă, pe cînd făcea plafonul din camera mamei şi eu îl ajutasem, am aflat că în curînd va pleca din nou, de data aceasta la Colomb-Bechar. Cunoştea deşertul şi, în ciuda impresiei mele, nu-l împodobea cu nici un sentiment poetic. Spunea: „Acolo se doarme puţin, nopţile sînt reci”, şi eu trebuia să înţeleg că în adîncul acelor întinderi de nisip şi stele, tot ceea ce conta pentru el era acel frig şi insomnia pe care o provoca.

*

De la răscoala aceea de sîmbătă se mai puteau vedea prin oraş poliţişti înarmaţi, iar unele magazine — bijuteriile şi magazinele de lux, în general — îşi ţineau obloanele pe jumătate lăsate. La sala Jom-Rol, regulamentul afişat la intrare interzicea să se discute politică şi incita la respectarea credinţelor fiecăruia, dar luni seara au fost numeroase şi lungi conciliabule prin coridoarele de la duşuri şi vestiare.

Marţi seara aveam întîlnire cu Veronique, nu la mine de data aceasta, ci în scuarul în care obişnuiam să ne regăsim. A venit cu întîrziere, trăgînd puţin un picior. Asta, mi-a explicat ea, se datora faptului că i se făceau o serie de injecţii şi, ca să se justifice mai bine, acolo, în plin scuar (atîta doar că la acea oră numai noi eram acolo), şi-a ridicat rochia cu un gest din cele mai naturale şi mi-a arătat pulpele însemnate într-adevăr cu mici semne brune. Vezi? vezi? (ceea ce mai vedeam eu era şi broderia furoului ei, o broderie foarte fină). Atunci m-am întrebat dintr-o dată ce oare putea însemna pentru ea noţiunea de păcat, aceea care-mi fusese atît de mult repetată în anii care-trecuseră. Curiozitate care s-a topit într-o îngrijorare mult mai imediată: „Dar ce ai? Pentru ce

boală ţi se face tratament?” Văzîndu-mă atît de alarmat mi-a trecut vîrful degetelor peste obraji fără să răspundă. Insist. Aşezată lingă mine pe bancă, părea copleşită. „Nu se poate să nu ştii”. Mi-a spus că nu ştia. Tot ceea ce ştia, şi aici şi-a lăsat ochii în jos ca pentru a mărturisi o greşeală, era că trebuia să plece (tresar), să plece în Franţa, că medicul îi interzice să mai stea în Algeria, că nu suportă clima, că are nevoie de munte, de altitudine... Am exclamat zdrobit „Nu se poate!” „Oh, ba da, se poate”, a zis ea trist şi evidenţa aceasta îmi străpunse atunci sufletul ca o minge de foc! Un dezastru! Ce pot face? Va pleca cu adevărat!... Erau lucruri care se hotărau în afara ei, în afara noastră, şi am fost cuprins de o astfel de revoltă, încît am prins-o pe Veronique de umeri, am tras-o spre mine, ca pentru a o proteja, pentru a o păstra, iar ea cedează mişcării mele, se sprijină de pieptul meu în timp ce o îmbrăţişez, îi sărut înnebunit părul, obrajii, fruntea. Doresc din tot sufletul să rămînă, dar sînt conştient că voinţa aceasta nu este decît o proiectare în vid! îmi amintesc că am stat o bună bucată de vreme aşa, înlănţuiţi neîndemînatic, îşi că mă simţeam pierdut, învins de iremediabil.

— Şi chiar adevărat nu poţi fi îngrijită aici?

— Doctorul zice că nu.

— Cînd te vei întoarce?

— Cum vrei să ştiu?

— Dar doctorul?

— Ştii, un doctor nu e ghicitoare.

Am îmbrăţişat-o din nou cu sărutări prelungi pe obraji, de parcă voiam să-i sorb boala, s-o scap de ea, s-o iau eu.

— Ai să-mi scrii?

— Bineînţeles, a zis ea cu căldură dar şi cu o nuanţă de reproş. (Nu era oare de la sine înţeles? Mai aveam oare nevoie să pun întrebarea?)

Eram dărîmat de durere. S-a desprins din braţele mele, s-a uitat la mine destul de surprinsă, de efectul pe care vestea îl produsese asupra mea.

Aruncam din cînd în cînd cîte o privire în jurul nostru, cu neîncrederea aceea mărită de şederea mea la d-na Quinson, dar scuarul acesta era puţin frecventat şi abia dacă întîlneai cîteva persoane printre care şi grădinarul, un bătrîn care dispărea după ce-şi instala vîrtelniţele. Veronique, nu era niciodată preocupată dacă va fi văzută îmbrăţişîndu-mă, şi o făcea întotdeauna cu o spontaneitate fericită. De data aceasta, mi-a sărutat buzele cu gravitate, cu ochii închişi, şi palidă cum era părea moartă.

Urma să ne revedem în sîmbăta următoare, la aceeaşi oră şi în acelaşi loc. Duminică după-amiază urma să se îmbarce împreună cu părinţii, şi mi-a cerut să vin pe chei. I-am promis. Şi în acelaşi elan am promis şi să fiu atent ca mama ei să nu mă zărească. Niciodată nu am vorbit de intervenţia acesteia pe lîngă binefăcătoarea mea, jenaţi, cum eram amîndoi de amintirea aceea. Asta era prima mea aluzie. Veronique a subliniat-o, nu fără oarecare contrarietate.

— Oh! pentru ea asta ar mai însemna o dramă.

Trebuia deci să deduc că, oricît de serioasă o fi fost cearta, nu se temea totuşi să mă revadă, să se expună la riscuri, să braveze. Asta însemna că eu, cel pe care d-na Quinson îl dispreţuia, îl numea haimana şi coate-goale (bineînţeles că adăuga mult de la ea), eu putusem trezi şi reţine interesul unei fete atît de perfecte, atît de minunate ca Veronique! Meritasem stima ei, prietenia, încrederea, tandreţea ei. Eram fericit pînă la lacrimi. Fără îndoială că Veronique a simţit emoţia mea dar a pus-o pe socoteala apropiatei despărţiri şi a jurat că negreşit va veni să mă întîlnească în sîmbăta următoare. M-a asigurat de asemenea că-mi va trimite adresa, că va găsi „o

şmecherie” ca să primească scrisorile mele pe ascuns, acolo, în staţiunea aceea de munte în care o exila boala.

Atunci cînd a plecat, cînd a început să fugă de teamă că zăbovise, mi-a făcut impresia unei treceri furişate, aeriene, ca traiectoria unei păsări.

*

Ne apropiam de vacanţa mare, cursurile se desfăşurau anevoios într-o căldură enervantă. Terminasem cu lucrările trimestriale şi singurul incident demn de a fi citat este schimbul de cuvinte dulce-amar avut cu d-l Gallazzo relativ la căile de comunicaţie în Statele Unite. Trebuie să spun că fiul unei vecine, d-na Padilla, făcea parte acolo din trupa unui circ unde prezenta un număr numit „Omul cu stomacul de oţel”. Prospectele publicitare îl arătau, cu gura făcută pîlnie, gata să înghită cuie, bucăţi de sticlă, broaşte. Pe lîngă aceste prospecte, avusese grija afectuoasă să trimită mamei sale afişe mici şi un program. Pe programul acesta era şi o hartă a Americii cu reţelele rutiere şi feroviare şi itinerariul complet al turneului. D-na Padilla îmi dăruise acest document. După o studiere atentă, reţinusem din el unele detalii şi mă servisem de el ca să-mi completez expunerea. Bucurie extatică din partea d-lui Gallazzo „Vino în braţele mele! Eşti mîndria mea”. Dornic să-mi dezvăluie sursele, l-am evocat pe fiul Padilla, cuiele şi broaştele. Dar d-l Gallazzo, speriat, aiurit, clipind din pleoape, s-a temut că încerc să-l trag pe sfoară şi comentariul început cu laude s-a sfîrşit cu ameninţarea de „arest total”.

Deja căutam cu toţii de lucru pentru cele trei luni de vară. Kalfon promisese să ne găsească servicii la poştă, ca ajutoare la triatul scrisorilor. În ce mă privea pe mine, trebuie să mărturisesc că această grijă rămăsese în arierplan. Nu mă gîndeam decît la Veronique şi la plecarea ei atît de apropiată. Ocupase în mine un loc considerabil şi ori ce urmă de egoism îmi pierise. Datorită ei am înţeles mai bine că viaţa nu putea rămîne închisă,

imobilă, ci tocmai din contra, cu o forţă irezistibilă, se deschidea, înflorea ca o plantă plină de lumină şi sevă. Şi de asemenea mă gîndeam la boala aceea. Noaptea, vegheam pînă tîrziu şi în penumbra străbătută de ţînţari aş fi vrut să fiu o parte din Veronique, să-i trec toată vigoarea mea. Eram uneori cuprins de panică, mi se părea că apăs degetele pe un puls care scade, slăbeşte. Odată în plin întuneric, gîndul că Veronique ar putea muri m-a lovit ca un bici.

*

Joi seara m-am dus din nou la Sarcos. Adunase cîteva persoane în camera din spatele magazinului ca să le vorbească despre manifestaţia de a doua zi. Trebuia să se desfăşoare în Piaţa Armelor, în faţa primăriei. Motivul: să dovedească solidaritatea noastră cu populaţia izraelită, să protestăm contra antisemitismului şi a rasismului în general, să cerem protejarea reală şi permanentă a cartierului evreiesc. Bineînţeles că nu se va ţine cont de interdicţia făcută de prefectură privitor la orice fel de manifestaţie pentru ziua aceea. (Gărzi mobile mai făceau de pază în faţa edificiilor publice şi la unele intersecţii.) Va avea loc, a adăugat Sarcos, o chetă în favoarea familiilor victime ale pogromului.

Cînd, spre orele zece m-am întors acasă, mama mă aştepta cusînd, aşezată lîngă masă. Degetarul aducea o lumină vie pe degetul care mi-a captat pentru o clipă privirea. I-am povestit totul în cîteva cuvinte şi fără vreo intenţie precisă i-am semnalat absenţa italianului de la această reuniune.

— Pentru că a plecat la Colomb-Bechar, a spus ea. La ora asta este deja în tren.

— De unde ştii?

— El mi-a spus.

— Ai vorbit cu el?

— Da.

— Unde?

— La atelier. A trecut în după-amiaza asta să-şi ia rămas bun. Şi continua să-şi mînuiască liniştită acul. Eu am înţeles că înaintam pe teren nesigur, plin de gropi ascunse ca în poveştile vînătorilor de animale sălbatice.

— A plecat pentru multă vreme?

— Pînă în septembrie.

Faptul că trecuse pe la atelier ca să-şi ia rămas bun dovedea existenţa unei legături a cărei importanţă nu o puteam evalua pînă atunci. Singurul indice: imperceptibila emoţie a mamei în timpul primirii ei de duminică. Deci se întîlneau, iar eu, prea ocupat cu mine însumi, nici măcar n-am bănuit. Nişte insecte se loveau de sticla lămpii. Tot aşa şi gîndurile mele se învîrtejeau în jurul unui focar central care le mistuia. Undeva, pe o terasă, nişte pisici se înjurau cu o convingere sălbatică, îşi modulau ura în strigăte lungi care creşteau pînă ajungeau să se întrerupă dintr-o dată într-un fel deznădăjduitor. Le ascultam cu atenţie, parcă s-ar fi certat din cauza mea, unele luîndu-mi partea cu pasiune, altele condamnîndu-mă cu ardoare la fel de frenetică. Dar care era de fapt hotărîrea mea? Stăteam în picioare de cealaltă parte a mesei, mă uitam la mama, la părul ei foarte negru, la ochii ei arabi (se zicea că ai mei îi semănau).

— Ce ţi-a mai spus?

Înainte de a-mi răspunde, mama şi-a mai luat răgazul să taie aţa cu dinţii, apoi, cu o voce neutră:

— Ei bine, ar vrea să se căsătorească cu mine. Am rămas o clipă tăcut. Pe peretele din faţă, acolo unde Sf. Anton din Padua, pe etajera lui, ridica obrazul spre cer cu o expresie prostească, vedeam umbra mamei. Mă uitam la umbra aceea şi înţelegeam că doar de cîteva săptămîni încercam să pătrund în inima unei lumi căreia pînă atunci nu-i cunoscusem decît pojghiţa exterioară. Ca să ajung la stadiul acesta, a fost necesar ca toate faţetele eului meu, care proliferau în mod anarhic, să-şi găsească punctul de convergenţă, să se facă în cele din urmă un fel de

unificare, de concentrare puternică. Plecînd de la d-na Quinson şi trecînd prin vila Voisin, apoi prin scuarul în care o întîlneam pe Veronique, drumul parcurs n-a fost foarte lung, dar, dintr-un anumit punct de vedere, putea fi considerat ca atare.

— N-am dat nici un răspuns, a zis mama. Am cerut timp de gîndire.

Încă o pauză scurtă. În jurul sticlei de la lampă ţîrîiau insectele.

— Pînă în septembrie e vreme destulă.

— E un tip bine, am zis eu fără efort.

Şi cu toate acestea mă aflam pe o potecă foarte îngustă, în aceeaşi junglă, între aceleaşi gropi cu capcane.

— E adevărat, a spus ea continuînd să lucreze cu mîna, de s-ar fi zis că aceste vorbe nu aveau o importanţă reală, că ele nu angajau întreaga noastră viaţă.

Din nou pisicile au ţipat acolo sus şi noaptea părea că se cască de la un orizont la altul ca o pînză uriaşă care se sfîşie.

— Şi mai e şi un om care te iubeşte, a zis mama cu acelaşi ton natural.

— Ştiu.

Mi-a revenit în minte felul în care a fost afectat de moartea băieţelului evreu în noaptea pogromului. Continuam să mă uit la mama. Uneori pleoapele i se zbăteau, dădeau o viaţă mai reală chipului ei. Cum să mi-l închipui brăzdat de riduri, vestejit, despuiat de frăgezimea lui? Rochia de vară degaja pînă la umeri braţele ei frumoase de muncitoare, modelate de munca cu fiarele de călcat. Nu, niciodată nu mă gîndisem că mama ar putea îmbătrîni.

— Vă înţelegeţi bine, a spus, şi vocea ei a pătruns ca un ac în visarea mea.

A ridicat o mînă, a închis un ochi, a pus iute aţa în urechea acului şi şi-a reluat lucrul. Am întrebat.

— Cînd socotiţi să vă căsătoriţi?

— Înainte ca tu să-ţi reiei cursurile.

Am făcut un semn cu capul ca să aprob şi de asemenea ca să arăt că înţelegeam intenţia. Nu ştiu dacă ea a perceput într-adevăr acest semn, dar atunci cînd m-am dus să o îmbrăţişez m-a sărutat la rîndul ei luîndu-mă de gît ca să mă oblige să mă aplec mai mult, să mă ţină mai aproape de ea. Nu zîmbea şi totuşi, în privirea ei era o strălucire neobişnuită şi de asemenea, da, aşa era, un fel de respect, s-ar fi zis că ghicea ce distanţă enormă străbătusem, ce călătorie de planetă rătăcitoare împlinisem prin spaţiile îngheţate.

Atunci cînd am trecut în camera mea, tîmplele îmi zvîcneau repede. Mi-am aprins lampa şi fără să mă dezbrac m-am întins pe pat cu senzaţia de a fi trecut printr-un şir de uşi care nu duceau niciodată spre vreo ieşire.

V

ZI DE GREVĂ. ABIA TREZIT, AM şi fost izbit de evidenţa aceasta. Nu auzeam trecînd tramvaiele pe strada Mostaganem, mai în sus de strada noastră. Şi nici nu auzeam tropăitul docherilor care din cartierul arab coborau în grupuri spre port. În schimb, o auzeam pe mama în bucătărie. Grevă şi pentru ea! Nu că ar fi avut o conştiinţă politică afirmată şi că ar fi şomat din convingere, ci doar pentru că patronul spălătoriei, situată în inima oraşului, prefera să închidă de teama violenţelor care erau de aşteptat să aibă loc. Iar eu, împreună cu Muşchetarii, renunţasem în mod deliberat să mergem la colegiu unde, în acest sfîrşit de iunie, activitatea se reducea dealtfel la puţin lucru.

În acea dimineaţă, mama mi s-a părut relaxată, surîzătoare. Nu încăpea vreo îndoială că era mulţumită că în ajun mă arătasem atît de înţelegător. Această bună dispoziţie mi-a făcut bine, mi-a dat iluzia că nimic, niciodată, nu putea muri în mod definitiv, că exista o putere de veşnică recreare. Cînd a aflat că voi participa la manifestaţia de după-amiază, că mă voi afla împreună cu prietenii mei în coloană, ea a socotit că aceasta era o idee „macabră”, dar n-a zis nimic ca să mă facă să renunţ.

Oricum, vedeam bine că lucrul acesta o preocupa, că se îngrijora pentru mine, că era, ca întotdeauna, atentă la

ceea ce mi se putea întîmpla, bine sau rău, şi am fost impresionat şi de asemenea am fost bucuros. Bucuros prin sentimentul pe care-l încercam că între ea şi mine, o legătură esenţială vieţii mele nu va fi niciodată tăiată. La drept vorbind era în joc un sentiment neclar dar care-mi umplea întreaga inimă. Şi bineînţeles că mă gîndeam în continuare la tatăl meu dar cu o altfel de pasiune, de parcă, în timpul acestor din urmă luni, ar fi trecut pe nesimţite în pîcla amintirilor. Vreau să spun că nu mai încercam aceeaşi nevoie de a mă referi la el, de a fi legat de el ca să simt că exist şi descopeream că aparţin pămîntului cu aceeaşi autonomie şi vigoare ca aceea a unui copac.

*

Atunci cînd m-am suit pe terasă ca să duc de mîncare la pisici, soarele ardea şi era abia ora opt. La prînz vom fi în plină arşiţă Pisicile, cum am mai spus-o, nu veneau niciodată lîngă mine. Îmi pîndeau toate mişcările şi aşteptau plecarea mea ca să se arunce asupra farfuriilor. Pe terasa vecină o femeie întindea rufe. În larg, un cargou lăsa fum şi acesta se imobiliza ca nişte şomoioage mari. Cargoul acela era ca un semnal care mi se adresa numai mie. Veronique urma să plece! La gîndul acesta am încercat dorinţa să distrug totul în jurul meu. În faţa uscătoriei, în jurul farfuriilor, pisicile mă priveau venind şi plecând iar eu eram cuprins de disperare. Veronique va pleca! Ca şi italianul! M-a surprins similititudinea aceasta. Brusc m-am oprit. M-am întrebat dacă mama resimţea aceeaşi greutate pe inimă ca aceea care o zdrobea pe a mea.

Fred şi Toni au venit să mă ia la orele zece. Poliţia făcea percheziţii la Sarcos. M-am repezit împreună cu ei şi într-adevăr, l-am văzut pe agentul Ortega postat la intrare cu mîinile la spate, cu ochii ascunşi de ochelarii de soare. Deja îl înconjurau numeroşi curioşi. Cîteva persoane se agitau în interiorul prăvăliei şi noi auzeam vocile lor

punctate de zgomotul protezei pe sol. În cele din urmă, doi oameni în costume albe şi cu pălării de panama pe cap au ieşit ţinînd fiecare nişte jurnale sub braţ.

— O să vă murdărească, a zis Sarcos cu o bunătate prefăcută. Nu vreţi să vi le învelesc?

— Gura, a zis Ortega.

— Sper, a mai zis Sarcos, că înainte de a le azvîrli veţi arunca o privire pe ele! A te instrui, domnilor, înseamnă a progresa.

— Şi mîna mea? O vrei de-a latul? a spus unul din bărbaţii în costum alb.

Nu, nu găsiseră nimic. Era vorba doar de rebuturi. Sarcos fusese prudent. Manifestele şi jurnalele recente se aflau la loc sigur.

*

Oricît de mic ar fi fost, incidentul lăsa să se prevadă că autorităţile vor constrînge la respectarea interdicţiei de a se defila. Dealtfel, pe măsură cu trecerea timpului, străzile se goleau, şi la rîndul lor cafenelele închideau, ceea ce dădea măsura acelei tensiuni, a acelei nelinişti.

În ce mă privea, rămîneam fără voia mea pe marginea pasiunii, toată fiinţa mea îndreptată fiind spre Veronique. Da, mă voi duce duminică în port, da, voi sta pe chei pînă ce pachebotul (Sidi-Brahim) va trece de şenal. Ne vom scrie în fiecare zi. Şi de ce nu s-ar vindeca pînă în octombrie? Se va întoarce. Voiam să cred în întoarcerea ei. Ideea că ar fi putut să nu se întoarcă provoca în mintea meş un fel de insurecţie! Şi, obsedat cum eram, am neglijat să-mi întîlnesc prietenii, am plecat singur la locul de adunare în spatele Hotelului Continental. Am făcut chiar un uşor ocol ca să traversez scuarul (pustiu, abandonat cu totul porumbeilor şi vrăbiilor) ca să evoc, între palmieri şi chioşc, apariţiile lui Veronique.

*

Dincolo de scuar, după catedrală, oraşul părea mort ca topit de văpaia cerului. Toate magazinele erau închise. Nici un vehicol nu circula. Straniu era că nu se vedea nici măcar un singur agent, nici un singur membru al gărzii mobile. Şi brusc, atunci cînd am intrat în bulevard, am zărit primele grupuri care se îndreptau spre centru. Doar bărbaţi, şi cîteva femei erau prezente dar numai la balcoane, sprijinite cu coatele pe balustrade, cu aerul îngrijorat. După strada Arzew, mulţimea a devenit mai densă, pînă într-atît încît înaintam cu o adevărată greutate, înciudat la gîndul că Sarcos şi ceilalţi mă aşteptau şi că plecasem prea tîrziu.

Înaintam cum puteam în masa aceea care se înteţea, atît de mulţi oameni veneau dinspre bulevardul Charlemagne, strada Alsace-Lorraine. Am rămas o bună bucată de vreme blocat locului în timp ce în faţa cafenelei Riche (închisă cu scaune şi mese îngrămădite în spatele grilajelor) un vuiet s-a ridicat dinspre capătul bulevardului, acolo unde dă în piaţa primăriei. Nu înţelegeam nimic din ce se întîmpla. Prea mult îl citisem pe Stendhal. Se poate deduce că deja mă gîndeam la Fabrice în ziua de la Waterloo. Literatură... Dar, fie ce o fi, eu trebuia să ajung la Continental. Tot împingînd, strecurîndu-mă printre grupuri, am reuşit în fine să mă găsesc în faţa parfumeriei Lorenzi-Palanca, dar acolo am fost ţintuit de obloanele ei de fier, imobilizat din nou şi, nenorocire! la numai două sute de metri de Continental. Îl şi văd, şi foarte clar, din diagonală, cu faţada lui supraîncărcată cu stucării, cu frontonul său alb, foarte răsucit, ca nişte turnuleţe de frişca. În clipa în care sînt constrîns s-o iau înapoi sub o presiune violentă am auzit pe cineva explicînd că accesul ar fi interzis în piaţă. Am luptat ca să nu fiu dat şi mai mult înapoi. Căldura şi praful îmi astupau gîtlejul. Respiram greu, mai ales aşa comprimat cum mă găseam. Se pregătea o contra-manifestaţie, care venea spre noi, bănuiesc că prin

bulevardul liceului. Auzeam dealtfel din direcţia aceea cîntîndu-se *la Marseillaise*, izbucnirea cumplită a apelului ei la luptă. O dată mai mult regretam că acest cîntec pe care-l admiram era acaparat de „ceilalţi”. Fără să mai socotim de intenţia vădită a acestora; apropriindu-şi imnul naţional, însemna să ne respingă pe noi, pe noi ca francezi, să ne înlăture, să ne nege apartenenţa aceasta, să ne considere nişte marginali.

Am fost împins spre poarta unui imobil. O femeie musulmană, foarte strîns înfăşurată în văluri tocmai voia să iasă. Văzînd mulţimea, se retrase speriată. I-am spus să se întoarcă. M-a privit o clipă, s-a întors, s-a înfundat repede în obscuritatea coridorului, fantomă albă. În acea clipă, o persoană pe care n-am văzut-o, a închis şi a zăvorit uşa dinspre interior, şi am înţeles că la nevoie, refugiul acesta nu va exista pentru noi. M-am simţit şi mai prins în capcană în această mulţime străbătută de contracurente, agitată de un obstacol care nu se vedea.

Şi deodată strigăte.

Am avut impresia că acest imens ţesut omenesc din jurul meu se întindea, se desfăcea, se destrăma. Am zărit în acelaşi timp, în spatele meu, la capul bulevardului, frontul gărzilor mobile, pe cai. Negri, cu ochii la nivelul căştilor, coborau la trap cu o alură regulată, irezistibilă, provocînd vid în faţa lor. De departe blocul acesta mişcător mi-a făcut impresia unui front de mastodonţi ca aceia ai preistoriei, cuirasaţi cu plăci, zbîrliţi de vîrfuri, burduşiţi de energie, capabili să distrugă totul cu o brutalitate obtuză. Oamenii fugeau pe măsură ce caii se apropiau, sugerau o ondulare de coloană, de mişcare a muşchilor, o forţă stăpînită dar gata să se dezlănţuie. Fascinat de viziunea aceasta, nici nu mă gîndeam să mă pun la adăpost. Distingeam acum mai bine pe călăreţi, puştile lor în bandulieră, faţa lor strînsă în jugulară, bîtele lor din merişor. Am spus-o, caii mă speriau şi aceştia nu erau cai fini arabi ci animale masive, nişte coloşi care

formau cu pieptul lor un veritabil zid de la o margine la alta a şoselei. La doi metri de mine, o ţigare intactă, abia aprinsă, continua să fumege şi sublinia panica aceasta care crease un gol în jurul meu. Brusc, la răscrucea unde era situată cafeneaua Riche, călăreţii au dat pinteni cailor. Cizmă lîngă cizmă, au şarjat ca un val negru care deborda spre trotuarul meu. Dacă aş fi rămas m-ar fi călcat în picioare. Deci, valea! Am zvîcnit-o. Tropătul copitelor creştea. Chiar în clipa în care era să ajung pe partea cealaltă, soldatul din extremitatea primului rînd şi-a ridicat bîta. Îmi amintesc că faţa lui nu exprima nici o pasiune, nici furie, nici dispreţ, nimic, o faţă netedă, inexpresivă, chipul unui om care-şi îndeplineşte serviciul, care rupe o creangă uscată. Eram deja salvat, ieşisem din joc, toate astea nu mă mai priveau, or în acel moment m-a atins lovitura, atît de violentă încît m-a proiectat într-o vitrină în timp ce mintea mi-a explodat fărămiţindu-se într-un jet mare de scîntei. Îmi amintesc că am rămas astfel, întins pe dale, în timp ce galopul cailor se amplifica într-o cavernă sonoră, într-un tunel fără sfîrşit. Sprijinite peste balcoanele frumoaselor imobile, nişte femei aplaudau, strigau bravo, bravo! îmi amintesc că erau oameni care alergau, se aplecau peste trupurile celor pe care şarja îi doborîse. Am crezut că veneau să-i ajute, dar nu, îi băteau lovindu-i cu piciorul şi cu bastonul. Ţipetele acestea la etaje, năvala aceasta asupra victimelor mi-au trezit instinctul de apărare. M-am ridicat, m-am sculat, m-am sprijinit de oblonul magazinului. Caii care sforăiau, răniţii care agitau braţele, femeile care urlau formau o viziune lipsită de vreo logică, ca la cinema atunci cînd filmul o ia razna şi provoacă un delir de imagini. Şi foarte aproape, triumfătoare, *la Marseillaise*. Eram acoperit de transpiraţie. După durerea care mă ţinea de la rinichi la ceafă aş fi jurat că mi-era spatele căscat, despicat cu satirul.

În clipa aceea, s-a apropiat de mine un tînăr, care ieşise din imobilul de care mă sprijineam. Nu era singur, ţinea de braţ o doamnă bătrînă cu capul acoperit de o pălărie mare de pai care-i umbrea faţa foarte ridată. El însuşi era foarte elegant, îmbrăcat cu haine de *tussor*[16], cu canotiera sa în mînă, avînd trăsături fine dar expresia iritată.

De fapt îl văd privindu-mă cu o furie rece care îi subţiază buzele. Se desparte de bătrîna doamnă, înaintează spre mine care, sprijinit de zid, nu mă pot mişca şi-mi strigă: „Ia zi, tu n-auzi la Marseillaise? Trebuie să te descoperi, ticălosule!” îmi smulge şapca şi de trei ori la rînd mă pălmuieşte fără să înceteze să mă privească cu răutate, gata parcă să mă lovească şi mai şi dacă aş replica. Or, sînt absolut incapabil să vorbesc. Aici, doamna cea bătrînă care rămăsese înfiptă în mijlocul trotuarului, a zis tînguitor pe un ton afectuos de reproş: „Copilul meu, o să fim în întîrziere”, de parcă tînărul ar fi angajat cu mine o simplă convorbire. El, satisfăcut, văzîndu-mă atît de amorf face un pas înapoi, surîde cu un surîs crud, reia delicat braţul bătrînei doamne, se îndepărtează cu paşi mărunţi, şi eu, la rîndul meu, mă îndepărtez din propriul meu centru, nu mai reuşesc să mă unific, să mă adun. Durerea acum mă străpunge pînă la piept.

Cu acea încăpăţânare a beţivului, cu mîinile pe zid, cu trupul de-a latul, încerc să înaintez spre hotelul Continental, în iluzia că-mi voi regăsi prietenii, că mă aşteaptă, că-mi vor da ajutorul frăţesc de care am nevoie. O văpaie mă mistuie pe dinăuntru. Foarte departe, nişte cai nechează. Nişte oameni continuă să fugă dinspre dreapta şi dinspre stînga şi înţeleg că toate acestea nu au nici o realitate. Ce realitate poate avea acest Sarcos pe care-l văd în faţa Continentalului, în apropierea fotoliilor acelora cu spătar roşu de care se servesc văcsuitorii?

[16] Material din mătase foarte uşoară.

Acest Sarcos care, înarmat cu cîrja lui, face cercuri prin aer ca să ţină la respect pe cei care-l încercuiesc? Dacă slăbeşte sau dacă o să cadă, nici o milă pentru el, dar cum oare ar mai face mila parte din lumea asta? In mintea mea mai răsunau încă unele lucruri, mai produceau scurte străfulgerări. Am închis ochii cu fruntea lipită de un afiş din care n-am putut citi decît cuvîntul „*Toros*”[17]. Cînd am ieşit din ameţeala mea, Sarcos dispăruse. Fără îndoială că visasem! Totuşi pe locul unde se aflase el, unul din fotolii era răsturnat. Înţeleg atunci că eram singur, în pericol şi că trebuia să mă grăbesc. Încotro? Mă mişcăm din ce în ce mai greu. Şi altă viziune absurdă, un zmeu în formă de romb cu o coadă care ondula lent sugerînd parcă o tihnă foarte apropiată, un refugiu pentru cei care vor muri. Deoarece voi muri, certitudine pe care am căpătat-o atunci cînd cu faţa la zid mi-a venit greu să mai respir.

Gîndurile încep atunci să cadă în mintea mea ca picăturile de ploaie într-un hîrdău. Pe nici unul nu-l pot reţine sau izola. În plin soare zmeul continuă să se legene. Tiptil trec nişte oameni pe lingă mine, fără ca măcar să mă privească. „Toros” spunea afişul. Copilul cu smeul se afla probabil în viroagă lîngă liceu, la o sută de metri, privind înspre înalturi. Îl invidiam. Eu voi muri cum a murit şi tata, dispărut de secole şi subit mă mir, nu de tot acest timp adunat la un loc ci de răcoarea de sub obrazul meu, de întinderea aceea, de sol care alunecă sub privirea mea. Şi dacă într-adevăr eram întins pe trotuar, pe dalele prăfuite, nu puteam ghici motivul, atît de convins eram în clipa aceea că viaţa mea nu era decît un accident inexplicabil, o confuzie, vreo neînţelegere.

[17] Tauri (span.).

VI

SPITALUL. O SALĂ CU VREO douăzeci de paturi aşezate pe două rînduri. În fiecare pat cîte un bolnav cu faţa zbîrlită de barbă. Chiar în faţa mea, o fereastră deschisă din cauza căldurii, încadrată de un păienjeniş de plante agăţătoare roşu violacee, pe care le privesc ore în şir ca pe un peisaj inepuizabil.

Fusesem transportat aici cu salvarea, împreună cu alte victime — vreo zece — ale şarjei de cavalerie. Aflasem totuşi că unii manifestanţi, arestaţi în ciuda contuziunilor sau rănilor lor, erau îngrijiţi la infirmeria Penitenciarului... Printre ei, Sarcos, suferind de un traumatism cranian.

*

Infirmiera mea, o călugăriţă, se numea Sora Aurelie. Mă miram că pe o astfel de căldură putea suporta boneta şi gulerul scrobit. De fapt, nu părea cîtuşi de puţin incomodată de ele şi se agita avînd tot timpul faţa uscată, fără vreo urmă de transpiraţie S-a supărat, mi-a ordonat fătiş să tac, atunci cînd insistasem să mă lase să plec. Fără cea mai mică noţiune a timpului care se scursese, doream să merg s-o întîlnesc pe Veronique. Am aflat mai tîrziu că era luni. Sidi-Brahim plutea deci în plină mare. M-a obsedat destul de multă vreme imaginea vechiului pachebot atît de negru, clătinat de valuri ca un cheson

funebru. Dar amintirea aceasta despre Veronique era aidoma cu saltul unei mingi de ruletă, care sare din alveolă în alveolă înainte de a se opri. Pe măsură ce mă desprindeam din existenţa mea vegetativă, mă străduiam mai ales să dezgrop din adîncul sufletului meu nişte realităţi ascunse ci prima pe care am găsit-o avea strălucirea unei perle, lumina unui diamant şi anume faptul că eram în viaţă! Evidenţa aceasta mă încînta, străluceau văpăi în sufletul meu, luminau colţurile cele mai obscure. Aveam inima curată, spălată, curăţată de o mie de lucruri mărunte, murdare sau futile.

De îndată ce vizitele au fost autorizate, în afară de mama, au venit: abatele Porteno, d-l Moser, Yasmina, d-na Bailly şi, bineînţeles, toţi Muşchetarii.

Abatele Porteno mi-a spus, după mărturia infirmierei mele, că în delirul meu din timpul primei nopţi pronunţasem numele de Veronique. După părerea abatelui putea fi vorba, fie de Veronique cea cu vălul, aceea căreia Hristos i-a spus „Eu sînt viaţa”, fie de pasa aceea folosită în tauromanie şi care repetată precede uciderea. N-am zis nimic, surprins, şocat că secretul meu izbucnise astfel din mine de sine stătător ca o sîngerare. In acest timp mama m-a privit cu o atenţie mai ascuţită, fără să zîmbească, apoi mi-a mîngîiat blînd fruntea.

*

Întors acasă am fost nevoit să mă odihnesc multă vreme. Am înţeles că ieşit din spital, ieşisem de asemenea şi din copilăria mea şi anume tot printr-o uşă străjuită de toate însemnele durerii. Nu, nu eram, nu mai eram o creatură protejată miraculos, ştiam că trebuia să mor într-o zi şi, în unele nopţi, auzeam galopul acela de cai care-mi distrugea împărăţia mea de soare. Mi se părea însă că ceea ce era mai omenesc în mine aspira către o iubire în care nu trupul şi-ar avea partea cea mai însemnată şi că prin iubire voi reuşi poate să dezleg enigma care-mi copleşea înţelegerea. Pricepusem de

asemenea care era rana de care voi suferi toată viaţa şi că lăsasem în urmă fericirea, mică figură imobilă, dublura mea cu zîmbet de tristeţe.

Mergeam adesea pe terasă şi reluam visul cu Veronique. Dacă încercam să citesc, pe şezlongul care ne fusese împrumutat (toate pisicile erau în expectativă în jurul meu), o închipuiam pe Veronique aşteptîndu-mă singură în scuar sau căutîndu-mă în port. Nu prea dădeam atenţie lecturii, invadat cum eram de amintirea unei atitudini, a unei frunze, a unei inflexiuni de voce. Pîndeam poştaşul cu pasiune. Trecea dimineaţa cu taşca lui mare în bandulieră. În două rînduri s-a oprit, de două ori am avut inima la gură, dar era vorba de scrisori pentru mama, postate la Colomb-Bechar. O priveam seara citindu-le, o invidiam. Ea spunea: „Vezi, vorbeşte de tine”.

*

Trupul meu se vindeca dar eu nu mă vindecam de Veronique. Căutam explicaţii pentru tăcerea ei. Poate că nu avea libertate de mişcare? Sau poate că era supravegheată? Dar dacă era bolnavă, incapabilă să scrie sau în imposibilitate de a merge la poştă? Sau poate a uitat adresa mea? Cu ocazia singurei vizite pe care mi-o făcuse nu-i indicasem oare numai locul unde se afla casa, firma antrepozitului, fără vreo altă referinţă? Mă trudeam astfel să găsesc o explicaţie şi gîndul meu sărea de la o ipoteză la alta ca printre cercuri de foc. Uneori noaptea, Veronique răsărea în visul meu, alerga spre mine strigîndu-mă „Iată-mă!”, ca şi cînd s-ar fi ascuns, în joacă, şmecheră, să mă încerce şi se mira apoi întrebînd: „Oh, ce faci, plîngi?”

Nici măcar nu mi-a venit ideea că Veronique ar fi putut fi supărată, rănită de faptul că nu mă ţinusem de cuvînt cu privire la ultimele două întîlniri. Nu o cunoşteam oare generoasă, tandră, capabilă să înţeleagă totul, să ierte totul? La sfîrşitul atîtor raţionamente reluate de o sută de

ori, ajunsesem să cred că era moartă, că boala înaintase foarte repede, o răpusese în Franţa, la puţin timp după ce debarcase. Atunci cînd gîndul acesta punea stăpînire pe mine parcă rătăceam pe o banchiză.

Îmi aminteam toate cuvintele pe care Veronique le întrebuinţase ca să-mi descrie tratamentele ei, îmi aminteam că nu accepta să se vorbească în faţa ei despre moarte şi clădeam astfel un întreg sistem ca să mă conving că dispăruse pentru totdeauna, mă închideam în temniţa asta pe care eu însumi o construiam şi mă lăsam cuprins de deznădejde.

*

După terminarea serviciului lor, prietenii mei veneau să mă vadă, se aşezau pe parapetul terasei şi ne împărtăşeam veştile. Sarcos ieşise din închisoare, Archilas se reîntorsese acolo. D-l Moser urma să se întoarcă în septembrie din Tirol ca să redeschidă sala. La Mers el-Kébir, pietrarul şi „nevasta” lui urmau să adopte o orfană. Datorită abatelui Parteno, orbul şi familia lui vor părăsi spălătoria pentru o locuinţă decentă.

Dar evenimentul cel mai „clocotitor”, după expresia lui Fred, mi l-a spus Yasmina. Într-adevăr, fratele d-nei Quinson, Denis, fusese găsit mort de o criză cardiacă dar nu la Vichy unde se presupunea că se află pentru o cură balneară ci la Paris. La Paris şi anume la o doamnă care nu era tocmai doamna lui. (In timpul verii Mireille prefera vila ei şi plaja de la Ain-el-Turck.) Mare emoţie în toată „înalta societate”.

Ulcerată, Mireille refuzase să se ocupe de corp. Acesta, de două săptămîni, aştepta la morgă ca familia să se hotărască odată să vină să-l ia.

— Să moară astfel cu două luni înainte de cules!

În felul acesta d-na Quinson îşi exprimase exacta limită a durerii sale. Plictisită să implore zadarnic pe cumnata ei să o însoţească la Paris, plecase singură, nu fără să facă o mulţime de mofturi. Dacă s-ar da crezare lui Dolores,

succesiunea privind domeniul se anunţa foarte complicată şi plină de conflicte.

În ce o privea, Mireille nu ceda deloc. Organizase chiar o ceremonie funebră de un stil neobişnuit, la care au putut asista numai cei intimi. Transformate în papiote şi învelite cu ceară, toate scrisorile de dragoste descoperite într-un sertar secret al bărbatului ei arseseră într-o seară în sfeşnice de argint în jurul unei fotografii mărite a defunctului acoperită cu mătase de doliu.

De data asta, mama, profund şocată de descrierea aceasta a Yasminei, a nemerit-o bine calificînd-o drept macabră.

Iar pentru mine, tot nimic de la Veronique, să crezi că nici nu existase cu adevărat, că nu era decît o iluzie a inimii sau o foarte veche suferinţă, o cicatrice.

*

Eram perfect restabilit. Am reînceput să merg la Pointe-Blanche. Marco mi-a mărturisit într-o zi că voia să reia un vechi proiect: să scoată din epavă acea sculptură, degradată dealtfel şi care era, în ochii mei, de un interes derizoriu. Dar el ţinea la asta şi încăpăţînarea lui m-a făcut să mă hotărăsc.

Pentru că pierdusem ocazia să iau vreunul din posturile mărunte auxiliare care ni se ofereau pe timpul vacanţei, lucram, neavînd altceva mai bun, la unchiul meu, avînd masa de prînz drept salar. Unchiul mă trata bine deşi fără simpatie adevărată. Convins că cu educaţia primită şi cu relaţiile mele dubioase, voi merge, într-o bună zi, pe drumul cel râu. Pînă una alta şi oarecum ca să justific această profeţie, am luat de la el pe furiş, cele două foarfeci de sîrmă necesare acţiunii noastre.

Marco şi cu mine convenisem să mergem la epavă cît mai devreme ca să evităm pe cei care veneau să se scalde în timpul dimineţii şi care fiind foarte numeroşi ne-ar fi stînjenit. Şi într-adevăr, în zori eram deja puşi pe treabă.

Fortul spaniol din vîrful de la Santa Cruz semăna cu o turtă dulce iar pe marea de culoarea plumbului neoxidat soarele încă oblic ricoşa în străluciri scurte. Oraşul şi portul erau scufundate în tăcere. Dealtfel, în afară de clipocitul apei care lovea epava nu era nici un zgomot. Întreg orizontul, într-o austeră perfecţiune a liniilor, se cuprindea între peninsula Mers el-Kébir şi falezele Canastei şi putea fi cuprins dintr-o singură privire. O adevărată euforie pusese stăpînire pe noi. eram fără oprelişte, liberi, goi, ofrandă acelei lumi dintîi care izbucnea la răsărit.

*

Sugerasem lui Marco să plonjăm pe rînd în camera hărţilor (sau ceea ce numisem noi înşine în felul acesta). Acela care se ridica la suprafaţă urma să indice celuilalt starea deschizăturii pentru că sarcina consta şi din decuparea sculpturii din traversa în care era prinsă.

În ce privea itinerariul, cel pe care-l descoperisem împreună în vara precedentă, lua forma unui W cu primul braţ mai lung decît celelalte trei. Liniştit l-am privit pe Marco cum cobora pe lîngă cocă ca să se strecoare apoi în deschizătură. A reapărut puţin după aceea, vizibil îngrijorat, nemulţumit. Nu, operaţia nu era chiar aşa de dificilă. Am întrebat:

— Atunci, ce?

— Ai să vezi chiar tu.

Imposibil să-i smulg un cuvînt în plus. Stătea acolo, frecîndu-şi braţele ca să-i treacă pielea de găină. Tot el şi-a pierdut răbdarea:

— Ţi-am spus să te duci să vezi.

Intrigat m-am aruncat în apă, cu foarfecă mea fixată la centură in testeaua unui cuţit de vînătoare. Deschizătura. Urcuşul de-a lungul unui perete dărîmat. Alunecarea cu mîinile înainte printr-o zonă cam funebră, hăţiş de fiare vechi. Un cot spre acest dreptunghi albăstrui şi am pătruns în cameră. Nimic nu se schimbase din iulie trecut,

s-ar fi zis că timpul se dizolvase în apa aceea imobilă. S-a produs aceeaşi fugă a peştilor minusculi, aceeaşi sclipire în penumbră şi acolo, la dreapta, luminată dintr-o parte, sculptura. Am înţeles imediat nervozitatea lui Marco. Sub presiunea foarfecii, partea carbonizată se sfărîma, ceda în fragmente. O adevărată descompunere. M-am urcat în grabă. Ghemuit, cu mîinile pe genunchi Marco mă aştepta.

— Ei bine?

— Ca să-i protejăm capul, cel mai bine e să cioplim de sus...

A aprobat, a plecat din nou. Un peşte subţire, lucios ca un brici a ţîşnit de sub carenă, a străbătut ca o zvîcnire de săgeată viitoarea lăsată de Marco şi am înţeles că semăna cu anul acesta pe care, de la a vară la alta, îl trăisem şi eu.

Marco s-a întors din nou la mine dar ca să facă un bilanţ al dezastrului. Roasă, putrezită de lungul sejur în mare, partea superioară a sculpturii, în aparenţă intactă, se desfăcea şi ea în mănunchiuri de fibre. Ce era de făcut? Ce? împărtăşeam acum decepţia, amărăciunea tovarăşului meu. Cu toate acestea, nu mă resemnasem încă. Am sugerat să salvăm măcar ochii (acei ochi exagerat de deschişi spre lucruri pe care nici noi nu le puteam vedea). Marco a acceptat, dar nu fără oarecare încordare. Vom scobi în aureolă, în jurul capului, în aşa fel încît să-l scoatem pe acesta cu o parte a suportului.

— Nu-i nevoie să ne grăbim, a zis el. Centimetru cu centimetru dacă este nevoie.

A opera cu o astfel de delicateţe implica un număr mai mare de scufundări astfel încît la sfîrşitul unei ore, la fiecare revenire la suprafaţă tremuram în plin soare, aveam buzele albastre şi pleoapele umflate din cauza protozoarelor din apă.

În starea aceasta de oboseală şi în timpul uneia din scurtele mele şedinţe de lucru, am avut iluzia că

Veronique era aceea care mă privea cu ochii ei senini. Iluzie sfîşietoare! Ah, tu erai! în fine, tu! părea că spune privirea aceea. Şi am fost nevoit să plec din nou în mijlocul aşchiilor pe care le ducea un curent misterios. Atunci cînd nu mai aveam aer, treceam de uşă. Salvează-mă! implora Veronique. Dar nu puteam face nimic pentru ea, absolut nimic şi înotam plutind peste fiarele vechi periculoase, cu vîrful ascuţit spre mine ca nişte săbii, cu timpanele zdrobite, cu capul săgetat de strigăte.

Din acel moment am încetat să mă mai scufund, aveam dealtfel toţi muşchii prinşi de cîrcei. Mai încăpăţînat, Marco a rezistat pînă la urmă, pînă cînd s-a sfîrşit totul.

Spre orele nouă şi jumătate, de fapt atunci cînd toate locurile de la baza falezelor începeau să fie pline de oameni veniţi la scăldat. Marco s-a ridicat la suprafaţă gîfîind şi a venit să se întindă obosit pe puntea dunetei şi atunci am acceptat şi eu ideea că femeia abisurilor, necunoscuta adîncurilor murise pentru totdeauna.

Amîndoi eram epuizaţi, îngheţaţi pe dinăuntru. Dar încetul cu încetul, soarele ne-a pătruns, sîngele s-a dezmorţit.

Marea fumega, ceţurile inundau Santa Cruz, estompau orizonturile. Îmi amintesc că întreg universul părea ţintuit în boarea aceasta şi totuşi prin lumină se putea percepe în el un elan, o forţă de acţiune, de transformare de creaţie perpetuă. Nu încăpea îndoială că Marco era nenorocit şi nu puteam şti care era visul ce murise în el odată cu figura aceea. Zăcea, gol şi bronzat, cu ochii închişi, întins la marginea calei, acolo unde marea clipocea şi puteam să ghicesc de unde i se trăgea dezamăgirea. În dimineaţa aceea, în pustietatea miezului de vară, am înţeles că-mi semăna şi că, într-un anumit fel, aspira ca şi mine să posede ceva ce nu exista, ceva foarte pur, de-a pururi neîntinat şi care nu putea fi şi nici nu va face vreodată parte din lumea aceasta.

---- Sfîrşit ----

Lei 4,25

Colecția
«Romanul de dragoste»
174

Autor a numeroase romane, Emmanuel Roblès (n. 1914), derulează în Anotimp zbuciumat (Saison violente, 1974) o suavă poveste de dragoste, implicînd maturizarea personajului central, care traversează o adolescență gravă, dobîndind o trainică frumusețe interioară prin pasiunea pentru fragila Véronique. Înzestrate cu calități morale alese — demnitate, onestitate, putere de sacrificiu, personajele constituie modele vii, creînd posibilitatea unei lecturi agreabile.

ULTIMELE APARIȚII:

164 André Dhôtel — Viviane. În lumea largă
165 Guy de Maupassant — Pierre și Jean
166 Marie-Anne Desmarest — Torente
167 Vicente Blasco Ibáñez — Rafael și Maria
168 W. Somerset Maugham — Julia
169 Constantin Bărbuceanu — Femei singure
170 Claude Spaak — Marianne frumoasa mea
171 Ovidiu Constantinescu — Menestrelii
172 Liviu Rebreanu — Ion
173 Henry James — Între două țărmuri